

IUSTITIA

Časopis Udruženja sudija i tužilaca Srbije i Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije

OPRAVDANOST IZMENA ZAKONA O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU

Nova rešenja u ZIO - Automatizacija izvršnog postupka -
pomoćnik ministra pravde Jelena Deretić

Osvrt Komore javnih izvršitelja na Zakon o izmenama i dopunama
Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Neophodnost donošenja Zakona o izmenama i dopunama
Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Predlog Udruženja sudija i tužilaca Srbije za izmenu Zakona o sudijama
Forenzička 3D

RAZGOVARALI SMO SA NENADOM STEFANOVIĆEM, PRESEDNIKOM UDRUŽENJA SUDIJA I TUŽILACA SRBIJE

U SLEDEĆEM BROJU:

Troškovi postupka

BROJ 3/2019

Pravna i ekonomska izdanja
za uspešno i zakonito poslovanje

NAŠ TIM

Za uspešno poslovanje potrebna je kvalitetna pravno-ekonomska baza. Za kvalitetnu bazu potreban je profesionalan tim. Naš tim broji preko:

- ♦ 190 zaposlenih koji se svakodnevno brinu o tome da dobijete blagovremenu i tačnu informaciju
- ♦ 200 stalnih autora iz oblasti pravnih, ekonomskih i ostalih nauka
- ♦ 18.000 višegodišnjih korisnika koji svojim sugestijama doprinose kvalitetu baze "Paragraf Lex"

BUDŽETSKI
INSTRUKTOR

SUDSKA
PRAKSA

SLUŽBENA
MIŠLENJA

PRAVNO-
EKONOMSKE
VESTI

OBRASCI

CARINSKA
TARIFA

STRANA
SUDSKA
PRAKSA

PROPISI

MODELI

PRAVNIK
U PRAVOSUĐU

EVROPSKO
ZAKONODAVSTVO

PORESKO
RAČUNOVODSTVENI
INSTRUKTOR

INSPEKTOR

PRAVNIK
U JAVNOM
SEKTORU

PRAVO
U PRIVREDI

SPECIJALIS
ZA CARINE

Želite pouzdanu pravno-ekonomsku bazu na koju možete da se oslonite i koja će Vam ponuditi stručne tekstove, pronaći odgovore i biti Vaš virtuelni saradnik?

IMAMO REŠENJE ZA VAS!

www.paragraf.rs

PARAGRAF LEX d.o.o.

21000 Novi Sad

Kej žrtava racije 4a/III

Tel: 021/457-421

Direktor Paragraf Lex d.o.o.: Bratislav Milovanović

Autor Pravne baze "Paragraf Lex": Pjevač Pejović Ljiljana

Dizajn: Paragraf Lex d.o.o.

Copyright © Paragraf Lex www.paragraf.rs

**ZA SVE TEKSTOVE U ČASOPISU ODGOVORNO JE
UDRUŽENJE SUDIJSKIH I TUŽILAČKIH POMOĆNIKA SRBIJE
I UDRUŽENJE SUDIJA I TUŽILACA SRBIJE**

Glavni i odgovorni urednik

izdanja "Iustitia": Milovan Nikolić,
Miodrag Marković,
Jelena Gajić

Članovi redakcije izdanja "Iustitia": Mara Pavlović

Iva Ignjatić

Željana Garić

Milan Todorović

Darko Prstić

Lazar Lazović

Jasmina Minić

Snežana Zvonarić

CIP -

Каталогизација

у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

347.9(497.11)

IUSTITIA : časopis Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije
i Udruženja sudija i tužilaca Srbije / glavni i odgovorni urednik
Milovan Nikolić.

- 2015, br. 1 (feb.) - . - Novi Sad : Paragraf Lex, 2015-. - 30 cm

Tromesečno.

ISSN 2406-2103 = Iustitia

COBISS.SR-ID 294146823

Sadržaj

Iustitia 3 • 2019.

UVODNA REČ
GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA..... 3

INTERVJU 5

NOVA REŠENJA - AUTOMATIZACIJA
IZVRŠNOG POSTUPKA 13

OSVRT KOMORE JAVNIH IZVRŠITELJA
NA ZAKON O IZMENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU
(„Sl. glasnik RS”, br. 54/2019) 16

NUŽNOST DONOŠENJA ZAKONA
O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA
O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU 18

HLEBA, IZVRŠENJA I IGARA 21

UDRUŽENJE SUDIJA I TUŽILACA SRBIJE
PREDLOG RADNOJ GRUPI ZA IZRADU
RADNE VERZIJE ZAKONA O IZMENAMA
I DOPUNAMA ZAKONA O SUDIJAMA 25

SUDIJA NE MOŽE BITI POZVAN
NA ODGOVORNOST ZA IZRAŽENO
MIŠLJENJE ILI GLASANJE PRILIKOM
DONOŠENJA SUDSKE ODLUKE..... 31

PRAVOSUDNI BUDŽET KAO GARANT
NEZAVISNOSTI SUDOVA I SUDIJA..... 33

DRŽAVINA ZEMLJIŠTA U KATASTRU
NEPOKRETNOSTI SRBIJE 37

ADVOKATSKA TAJNA I PRETRES ADVOKATSKE
KANCELARIJE 42

FORENZIČKA 3D REKONSTRUKCIJA
KRIVIČNIH DELA UBISTVA PRIMENOM
LASERSKOG 3D SKENERA
I SOFTVERA FARO REALITY..... 48

UVODNA REČ

Poštovani čitaoci,

Pred Vama je novi broj časopisa „Iustitia“. Tema ovog broja je izmena Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Zakon o izvršenju i obezbeđenju je stupio na snagu 1. jula 2016. godine koji je u javnosti, kako stručnoj tako i među građanima Republike Srbije, doveo do mnogih polemika, nedoumica i kritika, zbog čega su usledile izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju, čije su odredbe stupile na snagu 3. avgusta 2019. godine, a koji će se Zakon primenjivati od 1.1.2020. godine. S obzirom da izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju donose značajne i brojne promene u postupku izvršenja i obezbeđenja, te kako je od velike važnosti da se odredbe pomenutih novina približe svima koji sprovode Zakon, još je od veće važnosti koje će efekte primena Zakona imati na građane.

Da li je najnovijim izmenama Zakona o izvršenju i obezbeđenju učinjeno da se poboljšaju bitne i sistemske novine u izvršnom postupku i postupku obezbeđenja isprave, te da li se izmenama i dopunama Zakona uspešno uklanjaju nedostaci i nedoumice koje su se javljale u dosadašnjoj praksi, kao i da li će se uvođenjem novina u Zakon obezbediti pravna sigurnost izvršnih poverilaca i izvršnih dužnika, tema je kojom smo se bavili u ovom broju. Redakcija časopisa „Iustitia“ je pokušala da kroz radove predstavnika struke pruži kompetentan prikaz određenih tema iz oblasti izvršenja i obezbeđenja, sa ciljem da široj i stručnoj javnosti ukaže na novine koje izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju sa sobom nose.

Kroz intervju sa Nenadom Stefanovićem, predsednikom Udruženja sudija i tužilaca smo takođe razmatrali navedene izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju, ali i druge teme koje su od velikog značaja za strukovno udruživanje, uopšte o potrebi i cilju osnivanja Udruženja sudija i tužilaca, učešćivanje predstavnika Udruženja u Radnim grupama za donošenje Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika, kao i Zakona o sudijama i mnogim drugim pitanjima u vezi sa materijalnim statusom nosilaca pravosudne funkcije i uslovima rada u pravosuđu.

Tema narednog broja je „Troškovi postupka“, imajući u vidu brojne nelogičnosti i nejedinstvenu sudsku praksu prilikom donošenja odluka o troškovima postupka, te vas pozivamo, da ukoliko imate predlog teksta, dostavite radove našoj redakciji (kancelarija@ustp.rs ili kancelarija@ust.rs).

Predsednica Programskog saveta UST

Jelena Gajić

Posetite paragraf.rs/principal

Koristite
besplatno
do

365
dana

Moćan alat za brzo i efikasno upravljanje advokatskom kancelarijom

Advokatski rokovnik Principal je pravi izbor
za unapređenje rada svakog advokata, njegovih partnera i kolega.

Kako će Principal konkretno rešiti Vaše probleme?

Stigli ste na suđenje i vidite da Vam nedostaje dokument?

Principal Vam omogućava da pristupite svim predmetima
i dokumentima sa bilo kog uređaja u bilo kom trenutku.

Imate previše obaveza? Treba Vam podsetnik?

Principal sa svojim alarmima misli umesto Vas.
Podsetiće Vas alarmom na telefonu, e-mailom, notifikacijama
i smanjiti broj propuštenih termina, sastanaka, prilika.

Ne želite da saradnici imaju pristup Vašim predmetima?

Privilegijama možete dodeliti i ograničiti pristup.

Ne stizete da vodite evidenciju dugovanja i plaćanja?

U svakom trenutku možete znati finansije predmeta za sve klijente.

Imate previše poslovnih i privatnih kontakata?

Principal Vam omogućava da sve vodite na jednom mestu.
Brz i jednostavan pristup svim podacima klijenta i listi njegovih predmeta.

RAZGOVARALI SMO SA... predsednikom Udruženja sudija i tužilaca Srbije NENADOM STEFANOVIĆEM

Nenad Stefanović
*Predsednik Udruženja sudija
i tužilaca Srbije*

Imajući u vidu da je prošlo tačno godinu dana od formiranja Udruženja sudija i tužilaca Srbije, razgovarali smo sa predsednikom Udruženja Nenadom Stefanovićem, zamenikom u Višem javnom tužilaštvu u Beogradu, o tome koji su motivi za nastanak udruženja, koje su aktivnosti sprovedene tokom prve godine postojanja udruženja, kao i o tome koji su koraci planirani za naredni period.

1. U periodu od 2012. godine do 2014. godine, kada ste izabrani na javnotužilačku funkciju, ste bili prvi predsednik tada formiranog Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije, kada ste kroz delovanje udruženja postigli brojne uspehe. Možete li nam reći nešto više o tome, kao i o ideji i motivima za nastanak novog Udruženja sudija i tužilaca Srbije i u kakvoj su vezi ova dva udruženja.

Sada već davne 2012. godine, kao neko ko je smatrao da se položaj sudijskih i tužilačkih pomoćnika i saradnika može poboljšati kroz strukovno udruženje kome će osnovna vizija i zamisao biti vladavina prava i unapređenje položaja pravosudnih profesija, učestvovao sam u osnivanju i vođenju Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika. Ono što je USTP učinio tada, a i dalje čini jeste pružanje glasa sudijskim i tužilačkim pomoćnicima koji su de fakto bili „nevidljivi” kao pravosudna profesija i koji su predstavljali samo puke radnike u sudovima i tužilaštvima. Osnivanju Udruženja umnogome je doprinelo pitanje izbora na tužilačke i sudijske funkcije pomoćnika koji nisu završili obuku pri Pravosudnoj akademiji, a koji su bili

dovedeni u situaciju da pored višegodišnjeg stručnog i praktičnog rada u sudovima i tužilaštvima ne budu birani u zvanja pravosudnih funkcija, te budu stavljeni u neravnopravni položaj sa polaznicima PS. Kroz Udruženje uspeali smo da sudijski i tužilački pomoćnici budu u ravnopravnom položaju sa polaznicima Pravosudne akademije, jer na žalost a imajući u vidu stanje u pravosuđu koje je prethodilo toj 2012. godini pomoćnici su radili i više godina bez izbora u zvanje, iako su ispunjavali da budu birani i za sudije viših sudova, a kamoli za sudije osnovnih sudova, odnosno tužilaštava.

Nakon izbora u zvanje, smatrao sam da trebam nastaviti započeto, a kako sam smatrao da ni jedno od postojećih udruženja nema energiju koja bi mogla da bude usmerena na svrhu strukovnog udruženja, učestvujem u osnivanju Udruženja sudija i tužilaca Srbije, na koji način nastavljam započetu borbu za vladavinu prava i unapređenje položaja pravosudnih profesija. Osnivanjem UST, otvorene su mogućnosti i prostor za novu energiju i pravce strukovnih udruženja koja će aktivno učestvovati u svim pitanjima života pravosudnih funkcija, i to ne samo kroz pitanja radno pravnog položaja, već i na načine aktivnog učestvovanja u izradama propisa, te očuvanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa i otklanjanja uticaja kako drugih grana vlasti tako i isključivanjem političkog života iz života pravosuđa. Ovakvim delovanjem Udruženje doprinosi poboljšanju stanja u pravosuđu kroz bolji položaj vršioca pravosudnih funkcija, tako i kroz očuvanje poverenja građana u pravosudne organe, na koji način se isti jačaju jer bez poverenja građana u

pravosuđe, isto ne ostvaruje svoju funkciju. Pored zaštite prava i interesa pravosudnih funkcija, kako tužilaca, sudija, tako i sudijskih i tužilačkih pomoćnika te polaznika početne obuke Pravosudne akademije, ciljevima Udruženja želimo da postignemo i afirmaciju prava kao struke i nauke, te da kroz saradnju sa državnim organima, strukovnim i stručnim udruženjima pravosudnih profesija u zemlji i inostranstvu, unapređujemo pravosudne profesije sudija i tužilaca, te njihov status i ugled. Pored navedenog, u daljem radu cilj nam je povećanje poverenja građana u pravosudne institucije, i to kroz omogućavanje kontrole građanima nad funkcionisanjem pravosuđa, čime se ostvaruje transparentnost pravosudnih institucija.

Cilj Udruženja sudija i tužilaca Srbije je na prvom mestu jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa, koje se prema našem shvatanju ostvaruje delovanjem u dva pravca, međusobno potpomognuta i sinhronizovana. Jedan je u smislu osnaživanja integriteta pojedinaca koji vrše pravosudne funkcije na način da svoj posao obavljaju odgovorno, efikasno, samostalno, u skladu sa zakonom bez skrivenih i neskrivenih pritisaka, što će se postići insistiranjem na transparentnosti izbora i napredovanja na osnovu objektivnog vrednovanja rada sudija i tužilaca te kontinuiranom obukom i edukacijom, uz neophodno unapređenje materijalnog položaja i uslova rada. Jednako prioritetan, jer predstavlja suštinski cilj, je pravac delovanja kroz osnaživanje i unapređenje nezavisnosti samog pravosuđa kao grane vlasti u tripartidnom sistemu podele vlasti, koja mora biti nezavisna na prvom mestu od uticaja izvršne vlasti a isto tako i od uticaja bilo kojih drugih interesnih grupa ili pojedinaca, što će se postizati aktivnim učešćem u radnim grupama na izradi izmena zakona i drugih propisa iz oblasti pravosudnog sistema, zalaganje za doslednu primenu svih pozitivno pravnih propisa kojima se reguliše položaj sudija i tužilaca i ukazivanje na porozne tačke u pravosudnom sistemu u cilju

prevencije korupcije. Sve to sa ciljem uspostavljanja većeg poverenja građana u pravosudne institucije.

Udruženje je osnovano od strane mladih nosilaca pravosudnih funkcija, sudija i tužilaca, po uzoru na evropske standarde integrisanog i sinhronizovanog zajedničkog delovanja i istupanja u pogledu zalaganja za zajedničke interese struke. Osnivači su sudije i tužioci koji su svoje zalaganje za zaštitu, očuvanje i unapređenje struke, tada još kao sudijski i tužilački pomoćnici, važećim propisima saterani u čošak i skoro izbrisani sa pravosudne mape, započeli osnivanjem USTP.

2. Imajući u vidu srodne ciljeve sa drugim strukovnim udruženjima, koji je stepen i koji su oblici saradnje među njima?

Ciljeve i saradnju strukovnih društva treba usmeravati na saradnju u aktivnostima kojima se štite prava i interesi pripadnika pravosudnih profesija. Interese pravosudnih profesija treba posmatrati kroz unapređenje kvaliteta rada sudija i tužilaca, te sudijskih i tužilačkih pomoćnika kroz stalne obuke i stručna usavršavanja, te unapređenje uslova rada i materijalnog položaja. Kako bi se stvorio delotvorniji rad strukovnih udruženja i ostvarila njihova svrha i funkcija, UST je 2018. godine potpisalo memorandum o saradnji sa Udruženjem sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije i Udruženjem sudija prekršajnih sudova Republike Srbije. Na taj način smo pojačali naše kapacitete u zaštiti prava naših kolega sudija i tužilaca, kao i sudijskih i tužilačkih pomoćnika. Ja se lično bavim pitanjima struke i vladavine prava kroz strukovno udruženje od 2012. godine kada je osnovano Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije u trenutku kada su nakon katastrofalne reforme iz 2009. sudijski i tužilački pomoćnici bili obespravljeni, nisu imali mogućnost izbora za sudije i tužioce, bez obzira na njihovo ogromno radno iskustvo i njihovu stručnost i sposobnost da budu sudije i tužioci. Tada smo se osnovali, napisali ustavne inicijative, Ustavni sud je usvojio ustavne inicija-

tive i mi smo bukvalno vratili ustavna ovlašćenja i Državnom veću tužilaca i Visokom savetu sudstva u procesu selekcije kandidata i predlaganje kandidata za prvi izbor.

3. Tokom 2018. godine učestvovali ste u javnim debatama povodom izmene Ustava RS iz 2006. godine. Da li smatrate da su izmene Ustava potrebne i kako ocenjujete predlog Vlade RS upućen Narodnoj skupštini?

Bio sam jedan od najvećih kritičara prve verzije ustavnih amandmana, međutim ti ustavni amandmani su tokom javne rasprave koja je trajala skoro dve godine izmenjeni. Preko 70% predloga koje je davala struka su usvojeni od strane Ministarstva pravde, tako da u tom radnom tekstu koji je na kraju i dobio zeleno svetlo Venecijanske komisije faktički su utkani i predlozi nas kao sudija i tužilaca. Ono što je bitno da se napomene jeste da mi učestvujemo u javnoj raspravi, mi smo udruženje koje ima svoje predstavnike i u komisiji za sprovođenje nacionalne strategije u radnim grupama Ministarstva pravde za izradu Zakona o javnom tužilaštvu, Zakona o sudijama, Zakona o pravosudnoj akademiji, i mi ćemo naravno dati svoj doprinos unapređenju tih zakona. Što se tiče Udruženja sudija i tužilaca, kao i Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije, naši stavovi su takvi da je potrebno razlikovati šta je to država, šta su državni organi i da mora da postoji konstruktivan dijalog sa Ministarstvom pravde, bez obzira koja politička opcija ima većinu u Narodnoj skupštini, to je u stvari strategija sa kojom mi idemo i smatramo da u konstruktivnom dijalogu sa predlagateljima zakona i u javnim raspravama možemo da doprinesemo poboljšavanju normi samih zakona. Bojkotom, svađom, prepiranjima, ali i učestvovanjem u dnevno političkim obračunima, nema mesta za sudije i tužioce, jer su sudije i tužioci faktički pravosudni funkcioneri ove države, sudijski i tužilački pomoćnici su državni službenici, tako da je veoma opasno uvlačenje strukovnih udruženja u tzv. nevladin sektor. UST smatra da strukovna udruženja takva kakva su moraju da postupaju nezavisno, samostalno i da se bave interesima struke, ali i vladavinom prava u Republici Srbiji.

Što se tiče **Pravosudne akademije**, ja mogu lično da kažem da sam bio jedan od najvećih kritičara Pravosudne akademije od njenog osnivanja, upravo zato što je tadašnji Zakon o Pravosudnoj akademiji oduzeo ustavna ovlašćenja VSS i DVT u postupku selekcije i predlaganja kandidata za izbor zamenika javnih tužilaca i sudija. Nedostatak tog zakona je na prvom mestu bio taj što nisu bile predviđene prelazne i završne odredbe tog zakona, odnosno da nije bio ostavljen bilo kakav tranzicioni period za sudijske i tužilačke pomoćnike. Takođe, u Nacionalnoj strategiji za reformu pravosuđa od 2013. do 2018. godine sudijski i tužilački pomoćnici su bili zaboravljeni, nisu bili pomenuti i to je naravno izazvalo određene potrebe u prethodnom periodu. Danas imamo nacrt radnog teksta Nacionalne strategije za reformu pravosuđa za period od 2019. do 2023. godine i danas u Strategiji imamo i sudijske i tužilačke pomoć-

nike, kao i u predlogu ustavnih amandmana. To znači da država ovog puta nije zaboravila one na kojima je teret rada pravosuđa. Takođe, od 2014. godine kada su usvojene ustavne inicijative pa do danas Pravosudna akademija je prošla određenu reformu, ojačala je i neverovatno je da danas najveći kritičari Pravosudne akademije su oni koji su čekali 2012, 2013, 2014. godine i nalazili se u UO baš te institucije kao što je Pravosudna akademija. Danas je EU prepoznala Pravosudnu akademiju kao instituciju koja se bavi obukom kandidata za sudije i tužioce, da treba takvoj instituciji pružiti podršku, a takođe treba pružiti podršku i ustavnim amandmanima koji nisu zaboravili na sudijske i tužilačke pomoćnike, a takođe i Ustavni zakon koji ovog puta predviđa ipak tranzicioni period, odnosno predviđa da će od usvajanja ustavnih amandmana pa do njihove primene postojati period od pet godina, u okviru kojih će se sudijski i tužilački pomoćnici birati za sudije i tužioce u skladu sa svojim radnim iskustvom koje je nemerljivo. Svesni značaja sudijskih i tužilačkih pomoćnika koji smo i sami do skoro bili, u radu ćemo se fokusirati na poboljšanje njihovog položaja u pravosudnom sistemu, insistiranjem na njihovoj vidljivosti u sistemu i objektivnom vrednovanju rada. U tom smislu, kroz analizu nacrtu ustavnih amandmana založili smo se za uvođenje posebne kategorije državnih službenika - savetnika u sudu/javnom tužilaštvu, koji bi u svom radu pomagali sudiji/ zameniku javnog tužioca, sa jasno zakonom definisanim statusom i ovlašćenjima, sa sugestijom da budu prepoznati i u samom Ustavu, te stavljeni u ingerencije VSS-a i budućeg VST-a koji bi štiti njihova prava i materijalni položaj, umesto dosadašnjeg rešenja u kome je za pomoćnike nadležno ministarstvo pravde. Sve to u cilju efikasnosti pravosudnog sistema i rasterećenja nosilaca pravosudnih funkcija, a s druge strane, priznavanje značaja rada koji obavljaju sudijski i tužilački pomoćnici, što se pokazalo kao dobra praksa u zemljama članicama EU. Mišljenja smo da bi se ovako na odgovarajući način rešilo pitanje materijalnog statusa, prava i obaveza, jasno definisane procesne uloge i mogućnost izrade jasnih kriterijuma za vrednovanje njihovog rada i napredovanje.

4. UST je dalo predlog za izmenu Zakona o sudijama, koji se odnosi na poboljšanje položaja sudija u RS. Možete li nam bliže objasniti kako vidite tu mogućnost?

Polazeći od načela materijalne samostalnosti, Ustavom zajamčenih prava na rad, pravičnu naknadu za rad i plaćeni godišnji odmor, te zabranu diskriminacije po bilo kom osnovu, Udruženje sudija i tužilaca Srbije je skrenulo pažnju na neuređenost propisa koji reguliše položaj sudija, a koji se konkretno i osetno odrazio na visinu naknada za vreme korišćenja godišnjeg odmora i neradnih dana za vreme državnih i verskih praznika. Odredbom člana 4. Zakona o sudijama jasno je propisano da sudija ima pravo na platu u skladu sa dostojanstvom sudijske funkcije i njegovom odgovornošću (stav 1.), te da plata sudije znači garanciju njegove nezavisnosti i sigurnosti njegove porodice (stav 2.). Do 01.01.2010. godine na način utvrđivanja plata, dodataka i naknada sudija primenjivao se Zakon o platama

u državnim organima i javnim službama, a od tog datuma se u ovoj oblasti primenjuje Zakon o sudijama, u kom je u članu 11. propisano da sudija ostvaruje prava iz radnog odnosa u skladu sa propisima koji uređuju prava iz radnog odnosa **izabranih** lica, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno. Neuređenost propisa se ogleda u tome što Zakon o sudijama uopšte ne uređuje pitanje naknada za vreme korišćenja godišnjeg odmora i odsustva sa rada u vreme državnih i verskih praznika, ne postoje drugi propisi koji uređuju prava iz radnog odnosa izabranih lica koji bi se primenio na sudije. U takvoj situaciji, u većem broju sudova u Srbiji, dakle ne u svim sudovima, se na ovu oblast primenjuju odredbe osnovnog radnopravnog propisa Zakona o radu, što je po stavu UST na prvom mestu nepravilno a zatim i nepravilno i nedosledno. Ostavlja se prostor za proizvoljnu i neujednačenu primenu koja vodi ka diskriminaciji sudija i to kako sudija pojedinih sudova u odnosu na sudije u drugim sudovima, tako i sudija u odnosu na sve ostale koji su zaposleni u sudovima. Naime, svi ostali zaposleni, shodno Zakonu o platama državnih službenika i nameštenika koji se na državne službenike i nameštenike primenjuje kao *lex specialis* u odnosu na osnovni radnopravni propis (Zakon o radu), imaju pravo na naknadu plate koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio. Isto je predviđeno i u Posebnom kolektivnom ugovoru za državne organe, koji se načelno ne odnosi na sudije, javne tužioce i zamenike javnih tužilaca. Međutim, zanimljivo je da se u pogledu prava na plaćeno odsustvo, neplaćeno odsustvo, solidarnu pomoć, jubilarnu nagradu, novogodišnji poklon, minuli rad i dužinu trajanja godišnjeg odmora, navedeni Kolektivni ugovor primenjuje i za izabrana, imenovana i postavljena lica u državnim organima koji nemaju položaj državnog službenika ili nameštenika, dakle i za izabrane sudije u sudovima Republike Srbije, iako isti nisu na bilo koji način učestvovali u pregovaranju, niti zaključenju takvog jednog ugovora, što je svojevrsni raritet u donošenju i primeni propisa. Dakle, kod ovakvog stanja stvari, jedino sudije ne primaju naknadu za vreme korišćenja godišnjih odmora „kao da su radile“ već im se, shodno primeni opštih odredaba Zakona o radu, obračunava prosek za 12 meseci, pa i to različito, dok svi ostali u pravosudnim organima primaju istu novčanu naknadu kao da su radili. UST je izradio detaljnu pravnu analizu sa primedbama i predlozima koji će biti upućeni Radnoj grupi za izradu radne verzije Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama u čijem sastavu i UST ima predstavnike.

Cilj nam je da se sveobuhvatno, jasno, pravično i svrsishodno, na jednom mestu, urede svi aspekti radnopravnog statusa i položaja sudija, u okviru Zakona o sudijama, a sve kao jedan od aspekata za očuvanje i unapređenje materijalne samostalnosti i nezavisnosti sudija. Nedopustivo je da plate sudija koje su i onako neadekvatne vrsti i obimu, te odgovornosti i značaju posla koji obavljaju, budu predmet proizvoljnosti u primeni propisa i neujednačenosti u načinu obračuna i isplate.

Imajući u vidu da ovaj problem sa neusaglašenim i nepotpunim propisima u navedenoj oblasti ne postoji „od juče“ već

od 01.01.2010. godine, UST poziva ostala strukovna udruženja, da svoje delovanje usmere na rešavanje konkretnih problema svojih kolega a ne samo na plaćene projekte.

5. Da li je Srbiji potreban Zakon o finansiranju nevladinih organizacija?

UST smatra da je potrebno donošenje jednog ovakvog zakona imajući u vidu da kada je u pitanju pravosuđe Srbije u njemu funkcioniše jedan niz nevladinih organizacija i relativno mali broj strukovnih udruženja. Neophodno je da se napravi jasna distinkcija između strukovnih udruženja i nevladinih organizacija imajući u vidu da su članovi strukovnih udruženja u pravosuđu sudije i tužioci i sudijski i tužilački pomoćnici, dakle to su lica koja su pravosudni funkcioneri ili državni službenici u Republici Srbiji i njihovo postupanje se ograničava na borbu za određena strukovna prava, jačanje pravosudnih institucija, zaštitu ljudskih prava i zalaganje za unapređenje vladavine prava, dok se druge nevladine organizacije po načinima na koje su formirane i finansirane zalažu za određene interese i ideje koji često mogu da budu upravo na liniji dnevno političkih razračunavanja tako da za razliku od strukovnih udruženja one mogu da pređu demarkacionu liniju u sistemu tripartitne podele vlasti. Ono što je posebno simptomatično u okviru pravosudnog sistema Republike Srbije, jeste to da se napravio jedan kružok NGO, odnosno vrlo mali broj nevladinih organizacija koje gotovo da imaju monopol nad svim projektima koji se sprovode u pravosuđu Republike Srbije i ako su mnoge od tih nevladinih organizacija po svojoj strukturi takve da zapravo nemaju pojedinca koji su na bilo koji način dublje involvirani u rad pravosudnog sistema, odnosno plasiranje nekih ideja koje dolaze iz dela nevladinog sektora, jasno ukazuju na to da oni zapravo i nemaju bilo kakvog iskustva u vezi sa time na koji način pravosuđe funkcioniše. Baš zato nam treba Zakon o finansiranju nevladinih organizacija, kojim bi se uvela transparentnost u funkcionisanju ovih organizacija, pri čemu taj zakon ni na koji način neće gušiti pravo na slobodu udruživanja, već je neophodno da znamo ko stoji kao finansijer određenih projekata, imajući u vidu da neki od tih projekata direktno i vrlo duboko zadiru u treću granu sudske vlasti, a da se iz tih projekata u potpunosti isključuje i zanemaruje deo relevantnih pravosudnih institucija koje moraju imati uvid, odnosno moraju uzeti učešće u realizaciji takvih projekata. Osnovno pitanje koje postavljamo je pitanje nezavisnosti sudija i tužilaca unutar strukovnih udruženja i načina finansiranja udruženja iz raznih fondova.

6. Koji će biti predlozi Udruženja sudija i tužilaca Srbije za efikasnije pravosuđe?

Iako mladi, u potpunosti uvažavamo davno proklamovani i od strane istaknutih sudija i tužilaca prihvaćeni, a nažalost u poslednje vreme zanemareni stav, da nosioci pravosudnih funkcija, pored osnovnog zadatka u vidu rešavanja predmeta imaju privilegiju, ali pre svega obavezu i odgovornost u pogledu *javnosti* funkcije koju vrše. Ta odgovornost je dvojaka i ogleda se

kako prema građanima, tako i prema struci, pa smatramo da svaki sudija i tužilac ima društvenu i profesionalnu obavezu da ukaže, razmotri, istakne, ne dozvoli bilo kakvu delatnost koja bi štetila ugledu i položaju profesije. U tom smislu, spremni smo da se suočimo sa novim izazovima u cilju odbrane i unapređenja poverenja građana u rad pravosuđa, da javno ukažemo na probleme i stručno ponudimo rešenja, da stanemo u zaštitu svih nosilaca pravosudnih funkcija koji svoj posao obavljaju stručno i savesno, a ne dozvolimo da se iza nečijeg odgovornog rada krije nerad i nedostojnost.

Da bi pravosuđe bilo efikasno i odgovorno prema građanima, ono mora biti kvalitetno, nezavisno i samostalno, a da bi se to postiglo nužno je da sudije izabrane na sudijsku funkciju uživaju trajnost mandata do odlaska u penziju ili prestanka sudijske funkcije, a da je razrešenje sa funkcije samo u skladu sa Ustavom i Zakonom; da nosioci pravosudnih funkcija u svakom trenutku i na svakom mestu moraju da se pridržavaju visoko moralnih vrednosti i principa. Ali, u skladu sa napred navedenim, nužno je da se nosiocima pravosudnih funkcija **obezbede adekvatni uslovi za rad** koji pored prostornih kapaciteta (sudnica i kabinet za sudije/zamenike tužioca) podrazumevaju i potreban broj sudskog osoblja na koji način će sudija/zamenik tužioca moći u punom kapacitetu da obavlja funkciju na koju je biran, i da se **materijalni položaj nosioca pravosudne funkcije upodobi vrsti i obimu odgovornosti koje ta funkcija nosi**, pri tom imajući u vidu ograničenja koja sudija/zamenik tužioca ima u pogledu nespojivosti funkcije sa vršenjem drugih poslova i nivoom društveno - javnog zahteva koji se pred nosioca pravosudne funkcije postavlja.

U cilju postizanja potrebnog nivoa efikasnosti i odgovornosti, zalažemo se da se **napredovanje u karijeri zasniva na kvalitetima i osobinama koje se proveravaju u toku vršenja funkcije objektivnim** vrednovanjem rada, u skladu sa jasnim, predvidivim i uporedivim kriterijuma, koji su prethodno objavljeni, uz napuštanje napredovanja po principu senioriteta, o čemu govori i veliki broj dokumenata Saveta Evrope i Konsultativnog veća evropskih sudija, što je u skladu sa stavovima Venecijanske komisije.

Kada govorimo o odgovornosti, govorimo o **odgovornosti na svim nivoima, individualnoj i institucionalnoj** - disciplinska odgovornost sudija i tužilaca u skladu sa Ustavom, a zakonom jasno i precizno definisati disciplinski postupak i vrste disciplinskih prekršaja i sankcije, posebno kada je reč o kršenju odredaba etičkih kodeksa nosilaca pravosudnih funkcija (razgraničenje disciplinskih prekršaja i povrede odredaba Etičkog kodeksa). Kako je nacrtom amandmana predviđen sastav VSS od pet članova iz reda sudija i pet iz reda istaknutih pravnika

koje bira Skupština, **potrebno je podići svest i odgovornost sudija/tužilaca prilikom izbora za članove VSS iz reda sudija odnosno zamenika tužioca za VST**, jer će od integriteta tih sudija odnosno tužioca, zavisiti realna snaga odnosa 5:5 u VSS. Iz tih razloga, predlažemo da se razmotri odgovornost članova nezavisnih pravosudnih tela, VSS i DVT, imajući u vidu da danas sudije i tužioci ne mogu da pokrenu pitanje preispitivanja odgovornosti članova ovih tela, u smislu pokretanja inicijative za glasanje o poverenju izbornom članu VSS/DVT sa potrebnim procentom izbornog tela, a razmotriti i da ovo može da se odnosi i na izborne članove iz reda uglednih pravnika.

U okviru izmene Zakona o javnom tužilaštvu i Zakona o sudijama, UST će insistirati na uvođenju beneficiranog radnog staža za tužioce i sudije, nalazeći da je apsolutno neprihvatljivo da se ove profesije ne prepoznaju kao visokorizične, odnosno da se za beneficirani radni staž struka nije izborila decenijama unazad. U okviru toga, UST će od DVT i VSS tražiti hitno da se donesu odgovarajući akti o proceni rizika, te da se javno izađe sa podacima o broju prijavljenih fizičkih napada i pretnji upućenih tužiocima i sudijama ili članovima njihovih porodica, o broju prevremeno penzionisanih tužilaca i sudija, kao i o broju prestanaka pravosudnih funkcija usled smrti, budući da se radi o izuzetno stresnim i odgovornim profesijama, koje su prve na udaru kriminala, u kojima se svakodnevno donose odluke od kojih zavise ljudske sudbine, u kojima se vode izuzetno složeni postupci, uz imperativ postupanja u izuzetno kratkim rokovima, te čestim dežurstvima koja mogu trajati nedeljama bez prestanka, što je svakako razlog da se ovim profesijama prizna beneficirani radni staž, za koji su se decenijama ranije izborili pripadnici MUP, vojske i bezbednosnih službi. Imajući u vidu predlog da se pripadnicima MUP, vojske i bezbednosnih službi obezbede stanovi po privilegovanim cenama kvadrata, UST smatra da se i sudije i tužioci moraju na jednak način tretirati od strane države, te da bi država poslala jasan signal i snažnu podršku u borbi protiv kriminala u

društvu, ukoliko bi stala iza sudija i tužilaca i založila se da im olakša materijalni položaj, budući da su to ljudi koji se u toj borbi nalaze na direktnom udaru i rizikuju sve što imaju.

7. UST je učestvovalo u radnoj grupi za donošenje Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika. Kako ocenjujete izmene?

U većini nacionalnih krivičnopravnih sistema doživotni zatvor predstavlja najstrožu represivnu meru koja može biti primenjena prema učiniocu krivičnog dela. Izuzetak su one zemlje u kojima još uvek postoji smrtna kazna. Negde otprilike oko dve trećine svih država na svetu imaju institut doživotne kazne zatvora. Prema analizama u svega devet država koje su članice Saveta Evrope sistem kazne ne poznaje doživotni zatvor. Među tim državama jeste Republika Srbija. Ono što je važno napomenuti jeste da propisivanje kazne doživotnog zatvora, bez mogućnosti uslovnog otpusta, iako ne postoji u nekim državama, ocenjen je kao protivno ljudskom dostojanstvu za koju je Evropski sud za ljudska prava u nekim svojim presudama iz 1999. godine, 2001. godine, kao i slučaju „Vinter” iz 2013. godine utvrdio povredu člana 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. U Nemačkoj je Savezni ustavni sud potvrdio ustavnost kazne doživotnog zatvora, ali samo pod uslovima da licima koji su osuđeni na ovu kaznu stoji u izgledu mogućnost njihove resocijalizacije. Naglašavamo da stoji u izgledu, zato je potrebno sa institutom doživotnog zatvora predvideti i pravo na uslovni otpust, to ne znači da će osuđeno lice na kaznu doživotnog zatvora po automatizmu, po proteku određenog vremenskog perioda se naći na slobodi, već mu se mora dati mogućnost da sud odluči da li je postignuta svrha kažnjavanja, odnosno da li je došlo do njegove resocijalizacije. S obzirom na dostignuti nivo razvoja, naročito u evropskim okvirima iz razloga poštovanja principa pravne države, neprihvatljivo je kaznu doživotnog zatvora predvideti bez mogućnosti da ona kraće traje, tj. bez uređenja zakonskih pretpostavki za uslovni otpust. Ukoliko ne bi bila predviđena mogućnost uslovnog otpusta, naša država bi se susrela sa tužbama Evropskom sudu za ljudska prava zbog kršenja člana 3. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, a to bi moglo da dovede do toga da bi Republika Srbija bila obavezana presudom Evropskog suda za ljudska prava da isplati iznose od 30.000 evra, 40.000 evra i to osuđenim licima koji su izvršili najteža krivična dela. Iz svega navedenog Udruženje sudija i tužilaca Srbije kroz radnu grupu za izmene Krivičnog zakonika zalagalo se da pravo na uslovni otpust postoji nakon 25 godina, što smatramo da je neki optimalan raspon vremenski koji osuđeno lice provede u kazni zatvora da bi mogla da im se izvrši procena njihove resocijalizacije. U uporednom pravu, pravo na uslovni otpust, na primer u Belgiji postoji nakon 10 godina izdržane kazne zatvora, odnosno 14 godina za povratnike, u Estoniji nakon 30 godina, tako da smatramo da uporednim

pravom imamo različite te raspone nakon kog vremenskog perioda nastupa mogućnost uslovnog otpusta.

Udruženje sudija i tužilaca Srbije izjavu o pooštavanju krivičnih sankcija tumači kao reakciju države na probleme sa kojima se kao društvo suočavamo i daje bezrezervnu podršku inicijativi države za pooštavanjem kaznene politike. Pooštavanje kaznene politike posmatramo kao jedan segment buduće reforme krivičnog zakonodavstva, kao i reforme pravosuđa, takođe očekujemo uskoro i formiranje radne grupe za izmenu seta pravosudnih zakona, kao što je Zakon o javnom tužilaštvu, Zakon o sudijama, Zakon o Pravosudnoj akademiji, Zakon o Visokom savetu sudstva i tome slično. Građani su nezadovoljni kaznenom politikom. Imali smo 160.000 prikupljenih potpisa od strane Fondacije „Jurić” za uvođenje doživotne kazne zatvora u naše krivično zakonodavstvo.

Kada smo govorili o pooštavanju zaprečenih kazni za pojedina krivična dela, smatramo da to pooštavanje treba da na prvom mestu bude usmereno u odnosu na krivična dela sa elementom nasilja, koja podrazumevaju krivično delo koje za posledicu ima umišljajno nanošenje telesnih povreda i kod kojih je kao radnja određena upotreba sile ili pretnje i vršenje nasilja. Zbog izvršenja krivičnog dela sa elementom nasilja za koje je, na primer, propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, mi smo predložili da ne može da se izrekne uslovna osuda. Takođe, lice koje je prethodno tri puta osuđivano za isto krivično delo sa elementom nasilja, na primer za Nasilje u porodici, za četvrto krivično delo moći će da mu se izrekne kazna zatvora preko zakonskog maksimuma, ako je zakonski maksimum 5 godina, moći će da dobije kao povratnik kaznu zatvora u trajanju do 10 godina, dakle duplo preko zakonskog maksimuma propisanog za to delo, a najviše do dvostruke kazne zatvora propisane za to krivično delo.

Trenutno je propisan zakonski minimum od tri godine bez prava na ublažavanje za prodaju opojnih droga, kao Udruženje smatramo da je potrebno taj donji minimum povećati na minimalno pet godina zatvora za sve dilere droge. Mi nismo Island, niti neka izolovana zemlja koja lako kontroliše svoju teritoriju, moramo da prihvatimo realnost koju za sobom nosi naš geopolitički položaj, a ona je da je naša južna srpska pokrajina Kosovo i Metohija u ovom momentu tranzit za gotovo sve poznate međunarodne rute distribucije narkotika koji završavaju u zemljama zapadne Evrope, da dugi niz godina stručnjaci za bezbednost upozoravaju da se kriminalne grupe koje se bave distribucijom narkotika upravo organizuju i nalaze na teritoriji južne srpske pokrajine i Albanije i da se svrstavaju u najjače i da preuzimaju tržište narkotika u velikom broju zemalja Evrope, pri čemu se potiskuju sve ostale kriminalne organizacije, da se logistika, odnosno tehnička opremljenost kriminalne grupe stalno unapređuje i da iste raspolaze ogromnim novcem, zbog čega se i borba protiv njih dodatno usložava. Pošto je naša država poslala tranzit za transport droge ka Evropi, pooštavanje kazni je jedan od načina da se određeni broj eventualnih

učinilaca odvratiti ili dugogodišnjim izdržavanjem kazne zatvora makar skloni sa ulica i školskih dvorišta. Takođe, na taj način možda će se takvom represijom države ti tokovi opojnih droga izmestiti u neke druge države. U poslednje vreme imamo veliki broj žrtava opojnih droga, jer su maloletnici koji su upravo stradali nakon konzumacije samo jedne tablete LSD.

Što se tiče izmena Krivičnog zakonika, naš Krivični zakonik donet je 2006. godine, od tad su se promenile mnoge okolnosti i u nekoliko navrata je intervenisao zakonodavac. Ja ću vam dati na primer krivično delo Obljuba sa detetom iz člana 180. Krivičnog zakonika, za osnovni oblik bila je predviđena kazna zatvora od 1-10 godina u periodu od 2006. do 2009. godine, zatim je intervenisao zakonodavac, pa je pooštrena kazna za period od 2009. do 2017. godine i bila je predviđena kazna zatvora od 3-12 godina, a zatim je od 01.06.2017. godine taj donji minimum kazne zatvora povećan na 5 godina, tako da je predviđena kazna od 5-12 godina. Mi ćemo kao Udruženje tražiti da se i ovaj gornji maksimum poveća na 15 godina.

Ono što je bitno pored pooštavanja kaznene politike jeste i izvesnost da će onaj koji izvrši određeno krivično delo i odgovarati za to krivično delo i da će mu biti izrečena adekvatna krivična sankcija. Iz tog razloga Udruženje sudija i tužilaca Srbije tražiće izmene određenih zakonskih odredbi kojima će se dati veća ovlašćenja tužilaštvu u odnosu na policiju, odnosno tužioci će novim zakonskim odredbama biti involvirani u operativna saznanja policije, jer smatramo da samo na taj način policija iz operativnih saznanja, uz prisustvo tužioca može obezbediti dokaze na osnovu kojih će se učinilac krivičnih dela i procesuirati. Iz tog razloga su potrebna veća ovlašćenja javnog tužioca u odnosu na policiju i uključivanje tužioca od samog početka prikupljanja operativnih saznanja o izvršenju određenog krivičnog dela.

8. Kako komentarišete izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju?

Izmenama Zakona je predviđeno nekoliko mera kojima se u poređenju sa važećim zakonom poboljšava socijalni položaj dužnika. Predviđeno je da se izvršenje na zaradi može sprovesti u visini od jedne polovine zarade, dok je to ranije bilo moguće u visini do dve trećine zarade, a izvršenje na zaradi koje ne prelazi republički prosek, ne može da prelazi jednu trećinu. Takođe, izvršenje na penziji se može sprovesti do njene trećine, na penziju koja ne prelazi prosek do njene četvrtine, a na minimalnoj penziji do desetine. U odnosu na poboljšanje socijalnog položaja dužnika, postavlja se pitanje kakav je efekat istog, naime kroz smanjenje zakonskog maksimuma mesečnih obustava od primanja dužnika dolazi se do situacije prolongiranja otplate novčanog potraživanja koje je u većini slučajeva kamatno u skladu sa Zakonom o zateznoj kamati, koja teče od dana padanja u docnju do dana izmirenja potraživanja, a s obzirom na odredbu člana 313. ZOO, po kome dužnik otplaćuje prvo troškove, zatim kamatu i najzad glavnicu. Dakle faktički pored trenutnog poboljšanja socijalnog statusa dužnika, isti se

dovodi u situaciju prolongiranja otplate na koji način se povećava iznos kamate a koja u mnogim situacijama s obzirom na dužinu otplate prevazilazi iznos glavnog potraživanja. Ono što pohvaljujemo jeste da je izmenom dodata odredba koja zabranjuje oduzimanje nečije nekretnine za komunalni dug manji od 5.000,00 evra. Pored navedenog, preciznijim definisanjem Načela srazmere koje je bilo ograničeno samo na vođenje računa o srazmeri između visine obaveze i sredstava i vrednosti predmeta izvršenja, izmenama je prošireno u pogledu preciznosti odnosno odredivosti na način da se izvršenje može sprovesti na onim predmetima, odnosno na onom predmetu koje je za izvršnog dužnika najmanje nepovoljno.

Ono što je sa naše strane sporno jeste jedna od najkritikovanih odredbi ZIO koja je ostala neizmenjena, da izvršenje može da se sprovodi svakog dana od 07-22 časa. Navodi se da se izvršenje može sprovesti izvan tog vremena „ako dužnik izbegava ispunjenje obaveze, ili to nalažu naročito opravdani razlozi“. Pitanje je koji su to opravdani razlozi i ko ih utvrđuje, naročito imajući u vidu kritike građana na račun javnih izvršitelja. Takođe odredbama Zakona i dalje nije smanjena mogućnost da se znatno umanjí vrednost dužnikove nekretnine koja se prodaje jer lica koja javni izvršitelj može da unajmi kao procenitelje ne moraju da budu licencirana za taj posao. Smatram da su se prilikom rada na izmenama Zakona, morale uzeti u obzir odredbe Zakona o proceniteljima vrednosti nepokretnosti, kojim Zakon je i upravno donet radi pravilnog i zakonom utvrđenog postupka procene vrednosti nepokretnosti od strane stručnih lica koja poseduju zakonom utvrđene kvalifikacije i licence. Ostajem u nadi da će se ovaj nedostatak otkloniti novim izmenama ili eventualnim izglasavanjem novog zakona, čime bi ZIO kao izvršni zakon koji mora biti praktičan i primenljiv u svojim odredbama imati implementirane institute koji su uvedeni drugim zakonima.

Svoju savremenost ZIO iskazuje kroz institut Elektronske oglasne table suda za isticanje pismena nakon neuspele dostave, na koji način mislim da je zakonodavac išao ispred vremena u kome se nalazi naša zemlja, a ovo s obzirom na nedostatak elektronske pismenosti i životni standard. Primera radi, postavlja se pitanje kako će izvršni dužnik kome se zbog neuspešne dostave pismeno ima istaći na elektronskoj oglasnoj tabli nadležnog suda, a koji je „elektronski nepismen“ ili lice koje nema pristupa elektronskim uređajima odnosno nije osposobljeno da iste koristi, biti u mogućnosti da bude obavешteno o postojanju postupka koji se vodi protiv njega, čime smatram da je zakonodavac morao voditi računa i o opštim prilikama u zemlji i standardu života. Mišljenja sam da je za primenu ove odredbe zakona trebalo ostaviti duži rok kao što je to slučaj sa odredbama koje se odnose na elektronsko javno nadmetanje koje će biti isključivi način nadmetanja tek od 01.09.2020. godine, a u kom vremenskom periodu bi građani bili obavешteni da je od dosadašnjeg sistema fizičke oglasne table ista prešla na elektronsku. U prilog ovome ide i nedavna situacija u kojoj je Prvi osnovni sud u Beogradu bio onesposobljen za rad

duži vremenski period a zbog vanrednih okolnosti usled poplave zbog koje elektromreža suda nije funkcionisala, a čija je posledica nefunkcionalnost servera i AVP mreže. Izmenama Zakona, institut vraćanja u pređašnje stanje nije više ograničen samo na propuštanje roka (za izjavljivanje žalbe odnosno prigovora) na rešenje o izvršenju na osnovu verodostojne isprave, već na sva rešenja o izvršenju (na osnovu verodostojne isprave i na osnovu izvršne isprave) čime je vraćena sigurnost u postupku koji se vodi po predlogu za izvršenje na osnovu izvršne isprave, a za koji smatram da je u prethodnim odredbama Zakona bio uskraćen strankama odnosno učesnicima u postupku. Nadalje, zakonodavac u odnosu na prethodna zakonska rešenja, ovaj put vidi mogućnost dobrovoljnog namirenja potraživanja od strane izvršnog dužnika u postupku za dobrovoljno namirenje potraživanja koji se vodi pre pokretanja izvršnog postupka, na koji način se dužniku daje mogućnost da po prijemu obaveštenja ima mogućnost da sam odluči i usmeri dalji tok postupka. Naime, iako ovaj postupak po zakonskom rešenju prethodi izvršnom postupku, ali takođe ne predstavlja preduslov za isti, daje mogućnost dužniku da sam usmeri tok namirenja na način da u nazovimo ga „predpostupku” namiri potraživanje, odnosno da sa izvršnim poveriocem postigne sporazum čime bi a što lično smatram umnogome doprinelo svom položaju na način neuvećavanja kako troškova sprovođenja izvršenja tako i eventualnih neprijatnosti koje se mogu javiti prilikom preduzimanja radnji izvršenja. Ono što smatram nedostatkom ove zakonske odredbe, odnosno njenom nedorečenosti jeste odredba po kojoj ovaj postupak uređuje ministar pravilnikom. Izglasanim izmenama Zakona, nije usvojen predlog da se od izvršenja izuzmu predmeti koji su izvršnom dužniku potrebni za obavljanje registrovane delatnosti odnosno izvršnom dužniku koji je poljoprivrednik, na koji način se dužnik koji obavlja preduzetničku delatnost dovodi u nepovoljniji položaj u odnosu na dužnika koji ostvaruje zaradu kod poslodavca, jer je ostao bez predmeta za rad, čime suštinski ostaje bez prihoda. Usvojenim izmenama Zakona, sudovi će biti rasterećeni u odnosu na postupke izvršenja zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari, kao i naplate zakonskog održavanja koji će početkom primene preći u nadležnost javnih izvršitelja. Kako sud ostaje u isključivoj nadležnosti izvršenja činjenja koje može preduzeti samo izvršni dužnik,

nečinjenja ili trpljenja, vraćanje zaposlenog na rad te izvršenja izvršnih isprava u vezi sa porodičnim odnosima (izuzev zakonskog održavanja), postiže se efikasniji rad sudova.

Nacrtom zakona je predviđeno nekoliko mera kojima se u poređenju sa važećim zakonom poboljšava socijalni položaj dužnika. Predviđeno je da se izvršenje na zaradi može sprovoditi u visini od jedne polovine zarade, dok je to ranije bilo moguće u visini do dve trećine zarade, a izvršenje na zaradi koje ne prelazi republički prosek, ne može da prelazi jednu trećinu. Takođe, izvršenje na penziji se može sprovesti do njene trećine, na penziju koja ne prelazi prosek do njene četvrtine, a na minimalnoj penziji do desetine. Ono što pohvaljujemo jeste da je u nacrtu izmene dodata odredba koja zabranjuje oduzimanje nečije nekretnine za komunalni dug manji od 5.000,00 evra, kao i uvođenje načela srazmere koje je jedno od najvažnijih u postupku izvršenja, koje nalaže i sudu i javnom izvršitelju da za namirivanje duga odredi način koji najmanje ugrožava dužnika. Ono što je sa naše strane sporno jeste jedna od najkritikovanijih odredbi ZIO koja je ostala neizmenjena, da izvršenje može da se sprovodi svakog dana od 07-22 časa. Navodi se da se izvršenje može sprovesti izvan tog vremena „ako dužnik izbegava ispunjenje obaveze, ili to nalažu naročito opravdani razlozi”. Pitanje je koji su to opravdani razlozi i ko ih utvrđuje, naročito imajući u vidu ponašanje javnih izvršitelja, odnosno kritike građana na njihov račun. Takođe predloženim odredbama i dalje nije smanjena mogućnost da se znatno umani vrednost dužnikove nekretnine koja se prodaje jer lica koja izvršitelj može da unajmi kao procenitelje ne moraju da budu licencirana za taj posao, te UST očekuje da se ti nedostaci nacrtu zakona izmene u pravcu zaštite imovine izvršnih dužnika.

9. Šta dalje?

Udruženje će nadalje nastaviti da se bori sa sistemskim problemima u pravosudnom sistemu, obzirom da okuplja ljude koji su spremni i voljni da se ozbiljno uhvate u koštac sa njima. Struka je očekivala samo osnovne stvari, pristojne uslove za rad, odgovarajuće plate i društveni položaj koji odgovara ozbiljnosti posla koji obavlja. Zato će UST da istraje na unapređenju položaja kolega i da nastavi borbu za bolje pravosuđe kao i za poštovanje vladavine prava sve u interesu struke i građana, svesni da je pravosuđu potrebna nova energija i novi mladi ljudi, kako bi se stvari pokrenule sa mrtve tačke. •

NOVA REŠENJA - AUTOMATIZACIJA IZVRŠNOG POSTUPKA

Jelena Deretić
pomoćnik ministra pravde

Nedavno usvajanje Zakona o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju izazvalo je veliko interesovanje pravničke i šire javnosti, s pravom, s obzirom na značaj i centralno mesto izvršnog postupka, koji iako dospeva na kraju postupka realizacije subjektivnog građanskog prava, predstavlja njegovu najznačajniju fazu. Izostanak efikasnosti izvršnog postupka obesmišljava, u prvom redu, sve ranije vođenje postupke, ali i samo postojanje izvršnih ili verodostojnih isprava koje nisu rezultat kognicijskog postupka i ugrožava izvesnost u namirenju novčanog, odnosno ostvarenju nenovčanog potraživanja. U najširem smislu ovo dovodi do podrivanja stubova uređenog pravnog sistema - pre svega pravne sigurnosti u postupku zaštite subjektivnih građanskih prava i obaveza.

Ministarstvo pravde je prateći primenu propisa u ovoj oblasti koju normativno uređuje, pre svega nadzirući sprovođenje postupka izvršenja i obezbeđenja, uočilo određene nedostatke koji utiču na efikasno vođenje postupka. Ti nedostaci se u jednom delu ogledaju u neujednačenoj praksi javnih izvršitelja koji postupaju u zavisnosti od područja suda za koje su imenovani, logično povinujući se stavovima tih sudova, s obzirom da im je poveren kontrolni mehanizam sprovođenja predmetnih postupaka, bilo kroz pravne lekove, bilo kroz pravno sredstvo - zahtev za otklanjanje nepravilnost. Sa druge strane, Ministarstvu su se sukcesivno obraćali građani, advokati, različita udruženja koja okupljaju privredna društva, javni izvršitelji i drugi ukazujući na probleme sa kojima se suočavaju.

Radnu grupu za izradu nacrtu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju ministar pravde je obrazovao u aprilu 2018. godine, a u njen sastav ulazili su predstavnici sudova svih nivoa opšte nadležnosti, sudijske sudove posebne nadležnosti, četiri javna izvršitelja (po jedan sa područja svake apelacije), predstavnici Narodne banke Srbije, Državnog pravobranilaštva, Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Američke privredne komore, Saveta stranih investitora, USAID projekta „Vladavina prava“, Nacionalne alijanse za lokalni ekonomski razvoj itd. Radna grupa je zaista retko mnogobrojna, a sve iz potrebe sagledavanja svakog od prispelih predloga za izmene i dopune iz uglova svih relevantnih subjekata izvršnog postupka. Podršku radnoj grupi i Ministarstvu pravde pružao je i EU projekat „EU uz pravdu - Podrška za Poglavlje 23“, kako u logističkom, tako i u ekspertskom smislu.

Većina članova radne grupe se složila u jednom, a to je da je javno nadmetanje kao centralna faza sredstva izvršenja prodaje nepokretnosti radi namirenja novčanog potraživanja, najslabija karika. Uočeno je da sada već godinama vlada nedopustiva praksa koja se ogleda u postojanju jednog uskog kruga pravnih, odnosno fizičkih lica koji figuriraju kao kupci nepokretnosti koje se prodaju na javnim nadmetanjima u izvršnim postupcima u celoj zemlji. Tajna njihovog uspeha ne leži u vanrednim sposobnostima nadmetanja, već u unapred dogovorenim scenarijima kojima se služe ne bi li pribavili nepokretnost. Nažalost, u tome su im pomogle odredbe i ranijih i tada važećeg Zakona. Javna je tajna da se potencijalni kupci fizički ili posredno na neki drugi način motivišu da odustanu od učestvova-

nja na aukciji pre njenog početka. Ukoliko pak, ovaj metod ne uspe, pribegava se drugom koji se ogleda u fiktivnom nuđenju znatno visoke cene uz poznati scenario - kasniji odustanak najboljeg ponuđača i prodaju drugom najboljem ponuđaču.

U vezi sa iznetim pred radnu grupu postavilo se niz pitanja i to:

- da li javno nadmetanje prema načinu na koji je propisano važećim Zakonom omogućava ravnopravno učestvovanje i slobodnu i otvorenu konkurenciju svih zainteresovanih strana;
- da li je i na koji način moguće obezbediti transparentan i pošten postupak javnog nadmetanja;
- da li se svi interesenti mogu adekvatno informisati o svim relevantnim informacijama koje se odnose na postupak javnog nadmetanja;
- kao i da li ovakav trenutni postupak omogućava postizanje najpovoljnije cene.

Rešenje za koje se Ministarstvo pravde opredelilo je elektronska platforma za prodaju nepokretnosti i pokretnih stvari. Takva platforma propisana poslednjim izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju će biti jedina adresa za javno nadmetanje svih potencijalnih interesenata sa primenljivim zaštitnim merama koje sprečavaju zloupotrebe. Sa druge strane, izmenama i dopunama se uvodi i elektronska oglasna tabla, koja će biti dostupna svakom pravnom i fizičkom licu jednostavnim odlaskom na posebnu internet stranicu.

Obrisi rešenja - elektronska oglasna tabla

Osnovni razlog za uvođenje elektronske oglasne table u naš sistem jeste prevazilaženje problema sa kojima se stranke niz godina suočavaju, a to je nepreglednost fizičkih oglasnih tabli i neadekvatna dostupnost. Uspostavljanje elektronske oglasne table dovešće do povećanja transparentnosti u ovom postupku i značajno olakšati proveru istaknutih pismena ukoliko dostavljanje ne uspe.

Portal će biti smešten na posebnoj internet stranici, a njegova upotreba za spoljne korisnike vrlo jednostavna. Dovoljno je uneti jedan od dva kriterijuma pretrage u zavisnosti od toga da li se u konkretnom slučaju radi o fizičkom ili pravnom licu. JMBG ukoliko se radi o fizičkom licu, odnosno PIB ili matični broj ako se radi o pravnom licu. Korišćenje od strane organa izvršnog postupka, bilo da se radi o sudu ili javnom izvršitelju, je pojednostavljeno u smislu da se određena pismena automatski preuzimaju, ukoliko su već deo aplikacija koje koriste javni izvršitelji ili sudovi (eZIO/AVP). Pored samih pismena koja se ističu na elektronskoj oglasnoj tabli, javni izvršitelji u aplikaciju unose i dokaz o ispunjenosti uslova za isticanje. U oba slučaja, dakle, nezavisno koji organ izvršnog postupka ističe pismo

na elektronskoj oglasnoj tabli, sud ima ulogu autentifikacije, što podrazumeva proveru ispunjenosti uslova za ovu vrstu isticanja i odobravanje unošenja pismena u sistem. Razvijena je i funkcionalnost obaveštavanja unutrašnjeg korisnika aplikacije, odnosno sudova ili javnih izvršitelja, o proteku roka od osam dana i automatsko generisanje podataka o datumu isticanja i skidanja sa table. Takođe, u toku je razvijanje i funkcionalnosti SMS servisa prijem obaveštenja o isticanju na oglasnu tablu određenog pismena. Ministarstvo pravde je u definisanju ovog rešenja veliku podršku dobilo od USAID projekta „Vladavina prava“.

Obrisi rešenja - e-aukcija

Elektronsko nadmetanje se već niz godina koristi u razvijenim evropskim zemljama kao što su: Estonija, Nemačka, Austrija, Italija, Španija, Holandija, Portugal, Mađarska itd. Iskustva zemalja u kojima se primenjuje ovakvo rešenje pokazala su da ovaj način nadmetanja dovodi do pravičnijeg izvršenja, budući da se postiže veća cena predmeta prodaje, čime se ostvaruju najpovoljniji efekti i za izvršnog poverioca i za izvršnog dužnika, s obzirom da je postupak dostupniji većem broju zainteresovanih lica, a istovremeno se smanjuje mogućnost zloupotrebe.

Ministarstvo je izradilo nacrt podzakonskog akta koji u celosti uređuje e-aukciju (takođe uz pomoć ekspertske podrške USAID projekta „Vladavina prava“), i to prateći revidirane odredbe u delu zakona koji je u vezi sa prodajom nepokretnosti i pokretnih stvari radi namirenja novčanog potraživanja kao sredstva izvršenja. Naime, unapređenja sa aspekta jačanja efikasnosti izvršnog postupka u ovom delu tiču se odredaba o propadanju jemstva, prekluzivnom roku za njegovu uplatu, vraćanje licitacionog koraka i drugo. Sa druge strane, javne prodaje u formatu u kojem se održavaju osnovna su prepreka efikasnosti izvršnog postupka i predstavljaju njegovo najslabije mesto ukoliko se radi o tom konkretnom sredstvu izvršenja.

Elektronska prodaja pokretnih i nepokretnih stvari će se odvijati na jedinstvenoj platformi za čiji pristup je potrebno unapred uplatiti jednokratnu svotu novca u prihvatljivom iznosu. Svi potrebni podaci o predmetu izvršenja su publikovani na samoj platformi, a za svakog učesnika su po otpočinjanju nadmetanja, dostupne informacije o statusu nadmetanja u smislu vremena i trenutne licitirane cene. Tokom trajanja elektronskog nadmetanja učesnici prate međusobne konkurentne ponude i koriste se licitacionim korakom u realnom vremenu. Samo nadmetanje je ograničeno vremenskim trajanjem.

Bitna karakteristika sistema je da ime i prezime, odnosno naziv pravnog lica, kao učesnika nije međusobno vidljivo i oni učestvuju pod određenom oznakom bez navođenja identifikacionih podataka. Sistem automatski snima tok nadmetanja i takav zapisnik se čuva trajno.

Svako zainteresovano lice može da se upozna sa svim hronološki objavljenim prodajama nepokretnosti ili pokretnih stvari po različitim kriterijumima pretrage u zavisnosti od konkretne potrebe, kao što je na primer vrsta nepokretnosti, posebni deo objekta ili pak stambeno-poslovni objekat u celini, kvadratura itd. Fotografije, pravni osnovi sticanja, sve je dostupno, po mogućstvu čak i video zapisi.

Rešenje predviđa da aplikaciju razvija Ministarstvo pravde, da je ona deo zaštićene pravosudne mreže, a to je važan bezbednosni momenat ovog softverskog rešenja.

S obzirom da je portal elektronskog javnog nadmetanja softversko rešenje, bilo je potrebno posebno predvideti

kako će tehnički problemi do kojih može doći uticati na sâm tok postupka. Tehnički problemi su problemi koji nisu prouzrokovani radnjom ponuđača i čije se postojanje ogleda u nemogućnosti održavanja/učestvovanja na javnom nadmetanju. Iz ovih razloga podzakonski akt se posebno bavi i ovim pitanjima.

Čvrsto verujemo da će gore navedena rešenja, čija primena u našem sistemu počinje 1. januara odnosno 1. marta 2020. godine, značajno doprineti unapređenju efikasnosti postupka izvršenja, te će otvoriti prostor za novu automatizaciju i realizaciju drugih postavljenih ciljeva u pravosudnim informaciono-komunikacionim tehnologijama. •

Sudsko-advokatski rokovnik za 2020. godinu

Kompanija Paragraf objavila je novi Rokovnik za 2020. godinu. I ove godine rokovnik smo prilagodili sugestijama korisnika.

Naručite

OSVRT KOMORE JAVNIH IZVRŠITELJA NA ZAKON O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU („Sl. glasnik RS”, br. 54/2019)

Aleksandra Trešnjek
Predsednik
Komore javnih izvršitelja

Komora javnih izvršitelja podržava Zakon o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju, koji je Narodna skupština Republike Srbije usvojila na sednici 26.7.2019, a čije odredbe će se u najvećem delu primenjivati od 1. januara 2020. godine. Smatramo da će zakonske izmene sa jedne strane, izvršni postupak učiniti transparentnijim i u određenim delovima jednostavnijim, a sa druge strane, omogućiti širu zaštitu izvršnog dužnika. Pored toga, usvojenim zakonskim izmenama proširena su ovlašćenja javnih izvršitelja u više slučajeva, čime je potvrđeno da su prepoznati dosadašnji pozitivni rezultati u radu ove profesije od njenog uvođenja u pravosudni sistem Republike Srbije, koji se ogledaju u povećanju efikasnosti izvršnog postupka i većem stepenu finansijske discipline građana i privrednih subjekata, što je posledično dovelo do poboljšanja privrednog ambijenta u Republici Srbiji i jačanja načela pravne sigurnosti.

Jedna od novina koje donosi ovaj Zakon, ali koja postoji u mnogim uporednim sistemima, jeste uvođenje postupka dobrovoljnog namirenja novčanog potraživanja pre pokretanja izvršnog postupka (član 138a), što će doprineti smanjenju troškova i ubrzanju izvršnog postupka. Na predlog Komore javnih izvršitelja uvedena je i odredba koja glasi da ukoliko se postupak vodi radi dobrovoljnog namirenja novčanog potraživanja nastalog iz komunalnih i srodnih delatnosti, Komora određuje nadležnog javnog izvršitelja, vodeći računa o tome da se javni izvršitelji određuju ravnomerno, prema azbučnom redu upisa u Imenik javnih izvršitelja i zamenika

javnih izvršitelja. Na ovaj način onemogućeno je eventualno izbegavanje primene pravila o ravnomernoj raspodeli javnim izvršiteljima predmeta, koji se odnose na namirenje potraživanja iz komunalnih i srodnih delatnosti i u slučaju da se ona ostvaruju u postupku dobrovoljnog namirenja novčanog potraživanja, pre pokretanja izvršnog postupka.

Proširenje principa tzv. ravnomerne raspodele predmeta, odnosno obaveza izvršnog poverioca da pre podnošenja predloga za izvršenje, zahteva od Komore javnih izvršitelja da po redosledu iz Imenika odredi nadležnog javnog izvršitelja, koja je do sada postojala samo u postupcima za naplatu komunalnih potraživanja na osnovu verodostojnih isprava, sada i na naplatu ove vrste potraživanja na osnovu izvršnih isprava, kao i na predmete u kojima su izvršni dužnici direktni i indirektni korisnici budžetskih sredstava, otklanja svaku sumnju u eventualno postojanje koruptivnih elemenata u slučaju kada bi izvršni poverioci bili slobodni u izboru javnog izvršitelja.

Među najznačajnijim izmenama Zakona izdvojili bismo uvođenje elektronske prodaje u izvršni postupak, koja će od 1. marta 2020. biti mogućnost a od 1. septembra 2020. obaveza, za koje rešenje se Komora javnih izvršitelja i ranije zalagala, imajući u vidu da ista dovodi do veće transparentnosti postupka, a samim tim i do otklanjanja mogućnosti za eventualno izigravanje propisa od strane pojedinih učesnika u prodajama. Takođe, elektronska prodaja omogućiće postizanje većeg iznosa kupoprodajne cene, što je svakako u interesu svih učesnika u postupku, pa i javnih izvršitelja.

Komora javnih izvršitelja pozdravlja jačanje socijalne komponente Zakona i zaštitu socijalno ugroženih kategorija izvršnih dužnika. Ovo se ogleda pre svega u nemogućnosti izvršenja prodajom jedine nepokretnosti u vlasništvu izvršnog dužnika fizičkog lica radi namirenja potraživanja iz komunalnih i srodnih usluga, ukoliko je potraživanje manje od 5.000,00 eura u dinarskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan podnošenja predloga za izvršenje, čime se u ovoj vrsti predmeta štiti pravo na dom izvršnih dužnika, u situaciji kada je reč o nesrazmerno manjem potraživanju izvršnog poverioca. Takođe je povećan limit na zaradama i penzijama izvršnih dužnika iznad kojeg ne može da se sprovodi izvršenje. Naime, kada je reč o plati, odnosno naknadi plate ili zarade, izvršenje će moći da se sprovede do njihove polovine, umesto dve trećine, odnosno do njihove četvrtine ako je njihov iznos jednak ili manji od minimalne zarade utvrđene u skladu sa zakonom, umesto polovine. Izvršenje na zaradi ili plati, naknadi zarade, odnosno naknadi plate koja ne prelazi iznos prosečne neto zarade prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike, može se sprovesti do njihove trećine, a na minimalnoj zaradi sprovodi se do njene četvrtine, umesto polovine. Kada govorimo o penziji, izvršenje se može sprovesti do njene trećine, umesto sadašnjeg ograničenja do dve trećine, odnosno četvrtine, kada je reč o penziji koja ne prelazi iznos prosečne penzije, odnosno desetine kada je reč o minimalnoj penziji umesto dosadašnje polovine. U odnosu na sve navedeno je predviđen izuzetak, radi namirenja potraživanja na osnovu zakonskog izdržavanja, izvršenje se može sprovesti do polovine primanja. Praksa će pokazati da li su opravdana mišljenja da će se navedenim ograničenjima znatno usporiti izvršni postupak, odnosno produžiti trajanje izvršnog postupka i da će doći do povećanja broja predmeta koji će ostati nerešeni u dužem vremenskom periodu, čime će se znatno uvećati i troškovi izvršnog postupka na ime kamate, kao i bojazan da će ovo sredstvo izvršenja biti zanemareno, odnosno da će se izvršni poverioci pre opredeljivati za drugo sredstvo izvršenja, ili pak za dodavanje drugog sredstva, pored već određenog sprovođenja izvršenja na plati ili penziji.

Dodatnu meru zaštite izvršnih dužnika, koji su primaoci prihoda izuzetih od izvršenja, predstavlja i mogućnost data

izvršnom dužniku da u roku od osam dana od dana izvršenog prenosa obavesti javnog izvršitelja da je prilikom prenosa sredstava došlo do povrede ograničenja iznad kojeg ne može da se sprovodi izvršenje, i o tome dostavi odgovarajuće dokaze. U tom slučaju, ukoliko javni izvršitelj utvrdi da je prenos sredstava izvršen suprotno ograničenjima bez odlaganja će izvršiti povraćaj više prenetih sredstava na tekući račun izvršnog dužnika, uz napomenu da se radi o sredstvima koja ne mogu biti predmet izvršenja.

Izmenama Zakona preciziran je i član 56. Zakona o izvršenju i obezbeđenju i pojačano je jedno od načela izvršnog postupka - načelo srazmere. Naime, usvojenim izmenama uvodi se obaveza javnog izvršitelja da prilikom izbora između više sredstava i predmeta izvršenja, po službenoj dužnosti, vodi računa o tome da se izvršenje sprovodi onim sredstvom i na onom predmetu koji su za izvršnog dužnika najmanje nepovoljni. Međutim, načelo srazmere ne primenjuje se ako se izvršni dužnik u formi javne ili po zakonu overene isprave saglasio da se izvršenje sprovede određenim sredstvom i na određenom predmetu izvršenja, ili ako je nesumnjivo utvrđeno da postoji samo jedno sredstvo i jedan predmet izvršenja iz kojeg se može namiriti potraživanje izvršnog poverioca.

Usvojenim izmenama, kao što smo pomenuli na početku, proširena su ovlašćenja javnih izvršitelja te su sada javni izvršitelji nadležni da odlučuju o predlogu za izvršenje radi namirenja novčanih potraživanja u slučajevima u kojima je izvršni dužnik direktni ili indirektni budžetski korisnik, kao i o predlogu za izvršenje na osnovu izvršne isprave radi namirenja potraživanja iz komunalnih i srodnih delatnosti. Pored navedenog, nadležnost javnih izvršitelja proširuje se i u pogledu sprovođenja izvršenja zajedničke prodaje nepokretnosti i pokretnih stvari, u pogledu rešenja za koja je zakonom propisano da se izvršavaju po službenoj dužnosti, zatim u slučaju naplate zakonskog izdržavanja, kao i kada je to predviđeno posebnim zakonom.

Na kraju, želimo da istaknemo da su novim zakonskim rešenjima precizirane pojedine norme koje su u praksi otvarale određena sporna pitanja, te Komora javnih izvršitelja očekuje da će se ubuduće smanjiti razlike u sudskoj praksi koje su postojale između sudova sa različitim područja, a koje su posledično dovodile i do razlika u praksi javnih izvršitelja sa različitim područja.

NUŽNOST DONOŠENJA ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU

Slavica Đorđević
*Sudijski pomoćnik-
viši sudijski saradnik
u Osnovnom sudu u Jagodini*

APSTRAKT: U ovom tekstu izneti su praktični stavovi
nužnosti donošenja izmena i dopuna Zakona o izvršenju i obezbeđenju, kojima je potrebno preciznije rešiti
probleme koji su se javljali u praksi u zadnjih tri godine kako bi se zaštitili izvršni dužnici tako i izvršni poverioci

KLJUČNE REČI: izvršenje, namirenje potraživanja, izvršni dužnik,
izvršni poverilac, prenos potraživanja, javno nadmetanje

Prilikom donošenja Zakona o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje i 113/2017 - autentično tumačenje), zakonodavac je težio ostvarivanju ekonomičnosti i efikasnosti postupka izvršenja, uz poštovanje načela socijalne pravde i zaštite ekonomski ugroženih kategorija. Donošenjem ovog zakona, u većem delu su ostvareni pomenuti ciljevi, međutim, u toku primene zakona, pojavili su se određeni problemi koji se nisu mogli prevazići prostim tumačenjem normi i njihovom primenom, već je u određenim slučajevima sudska praksa regulisala pomenute pravne praznine i nejasnoće, dok je u preostalom delu, usled protoka vremena, a imajući u vidu sveobuhvatnu reformu pravosudnog sistema, došlo do neusklađenosti ovog zakona sa drugim zakonima. Upravo je radi regulisanja pravnih praznina i otklanjanja nejasnoća u primeni zakona, kao i radi usklađivanja zakona sa promenama koje su nastale u pravnom sistemu nakon donošenja ovog zakona, potrebno donošenje zakona o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Problemi koji se javljaju u praksi prilikom primene važećeg zakona su brojni i javljaju se ka-

ko na strani izvršnog poverioca, tako i na strani izvršnog dužnika, ali se takođe pojavljuju i prilikom postupanja suda i javnih izvršitelja, zbog čega je potrebno da se postojeći problemi u primeni zakona otklone, uz poštovanje prava svih učesnika u postupku.

Obzirom na pravnu prirodu postupka izvršenja, konkretno da je izvršni postupak u članu 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju definisan kao postupak u kome sudovi i javni izvršitelji prinudno namiruju potraživanja izvršnih poverilaca zasnovana na izvršnim i verodostojnim ispravama, nameće se zaključak da je položaj izvršnog dužnika u postupku izvršenja specifičan, te da je potrebno da se posebna pažnja posveti upravo prilikom uređivanja položaja izvršnog dužnika u postupku izvršenja. Pretpostavka je da izvršni dužnik zbog finansijskih (ili nekih drugih poteškoća) nije izmirio svoju dospelu obavezu na vreme, zbog čega je izvršni poverilac prinuđen da prinudnim putem naplati svoje potraživanje. Naravno, u praksi su veoma česti slučajevi da je izvršni dužnik faktički u mogućnosti da izmiri svoje obaveze, ali da iz drugih razloga to ne učini u roku koji je propisan za dobrovoljno ispunjenje.

U pogledu položaja izvršnog dužnika u postupku izvršenja, u praksi najviše problema nastaje upravo prilikom izvršenja koje se sprovodi na nepokretnostima izvršnih dužnika, usled nedostatka pravne norme koja bi na neki način ograničila da se izvršenje radi naplate potraživanja u manjem iznosu ne može sprovoditi na nepokretnostima, koje su po pravilu, veće vrednosti.

Evropski sud za ljudska prava je u predmetu Vaskrsić protiv Slovenije presudom broj 31371/12 od 25.4.2017. godine utvrdio da je slovenački sud prekršio Evropsku konvenciju o ljudskim pravima mešanjem u „mirno uživanje u vlastitoj imovini” i propustio da uvidi „pravičnu ravnotežu” između opšteg interesa zajednice i osnovnih prava pojedinaca. Naime, porodična kuća podnosioca predstavke je prodana na javnoj aukciji pred sudom, radi namirenja duga prema javnoj vodovodnoj kompaniji J. sa sedištem u Ljubljani, na ime utrošene vode, koji dug je prvobitno iznosio 124 eura, zbog čega je usled povreda Konvencije, utvrđeno pravo podnosioca predstavke na naknadu materijalne štete u iznosu od ukupno 77.000 eura i 3.000 eura na ime nematerijalne štete koju je podnosilac predstavke pretrpeo.

Usled nedostatka pravne norme u važećem Zakonu o izvršenju i obezbeđenju, kojom bi izvršenje na nepokretnostima bilo ograničeno, postoji opasnost da se izvršenje radi naplate potraživanja u manjem iznosu može namirivati prodajom nepokretnosti izvršnog dužnika. Dosadašnja praksa Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu je pokazala da ovakvo postupanje sudova može biti osnov za ostvarivanje prava na naknadu štete pred ovim sudom, što vodi ka nastanku novih troškova na strani Republike Srbije, a što bi se svakako moglo sprečiti ograničavanjem sprovođenja izvršenja na nepokretnostima u pogledu iznosa i vrste potraživanja.

Takođe, u praksi postoje problemi i prilikom sprovođenja izvršenja prema izvršnim dužnicima koji pripadaju ekonomski slabijim slojevima stanovništva. Naime, odredbom člana 258. stav 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju je propisano da izvršenje na zaradi ili plati, naknadi zarade, odnosno naknadi plate i penziji može da se sprovede u visini do dve trećine zarade, naknade zarade, plate, naknade plate i penzije, odnosno do njihove polovine ako je njihov iznos jednak ili manji od minimalne zarade utvrđene u skladu sa zakonom. Stavom 3. istog člana je određeno da se izvršenje na minimalnoj zaradi i minimalnoj penziji sprovodi do njihove polovine. Ovako određeni iznosi zarada, penzija i drugih primanja, koji su citiranim odredbom zakona izuzeti od izvršenja, su prenisko određeni, pa se postavlja pitanje da li izvršni dužnik (naročito ukoliko izdržava druge članove porodice) sa jednom trećinom, odnosno jednom polovinom primanja koja su izuzeta od izvršenja, ima mogućnost da podmiri svoje osnovne egzistencijalne potrebe, koje ima svako ljudsko biće i kojih se niko ne može lišiti.

Načelo srazmere prilikom sprovođenja izvršenja bi trebalo poštovati i kada se izvršenje sprovodi u drugim sredstvima

izvršenja, obzirom da u praksi izvršenje na određenom sredstvu izvršenja može biti nepovoljnije za izvršnog dužnika od izvršenja na drugom sredstvu izvršenja. Postojećim odredbama Zakona o izvršenju i obezbeđenju u članu 56. je regulisano načelo srazmere, tako što je određeno da je javni izvršitelj dužan da prilikom izbora sredstva i predmeta izvršenja radi namirenja novčanog potraživanja vodi računa o srazmeri između visine obaveze izvršnog dužnika i sredstva i vrednosti predmeta izvršenja. Ovom odredbom je ustanovljeno načelo srazmere, ali se u praksi veoma često postupanje izvršitelja svodi na sprovođenje izvršenja na sredstvima odnosno predmetima izvršenja koje predloži izvršni poverilac, bez ocene srazmere između visine obaveze izvršnog dužnika i sredstva i vrednosti predmeta izvršenja. Ovakvo postupanje javnih izvršitelja se najčešće otklanja podnošenjem zahteva za otklanjanje nepravilnosti, što opet dovodi do povećanja troškova i odugovlačenja postupka.

Vrlo često se javljaju i slučajevi da protiv jednog izvršnog dužnika isti izvršni poverilac pokrene veći broj postupaka izvršenja, radi namirenja potraživanja na osnovu verodostojne isprave (najčešće potraživanja nastalih na osnovu pruženih komunalnih usluga) ili pak da pokrene više postupaka izvršenja na osnovu iste izvršne isprave, radi odvojenog namirenja glavnog duga, kamate i troškova postupka. Ovakvim postupanjem izvršnih poverilaca, izvršni dužnici se izlažu nepotrebnim troškovima, čime se njihov položaj dodatno pogoršava i istovremeno dovodi u pitanje mogućnost naplate potraživanja, imajući u vidu da se u postupku izvršenja najpre namiruju troškovi nastali u postupku izvršenja, pa tek onda kamata i glavno potraživanje.

Istovremeno, u praksi su i na strani izvršnih poverilaca uočeni problemi u primeni Zakona o izvršenju i obezbeđenju, naročito u pogledu primene i tumačenja odredbe člana 48. ovog zakona. Naime, ovom odredbom je regulisan prelaz potraživanja i obaveze, i to tako što je u stavu 1. izričito određeno da se izvršni postupak vodi i na predlog i u korist lica koje kao izvršni poverilac nije označeno u izvršnoj ili verodostojnoj ispravi ako javnom ili po zakonu overenom ispravom dokaže da je potraživanje iz izvršne ili verodostojne isprave prešlo na njega, a ako takav dokaz nije moguć - ako prelaz potraživanja dokaže pravnosnažnom ili konačnom odlukom donetom u parničnom, prekršajnom ili upravnom postupku. U stavu 2. istog člana je propisano da, kad posle donošenja rešenja o izvršenju na osnovu izvršne ili verodostojne isprave potraživanje pređe sa izvršnog poverioca na drugo lice, na predlog sticaoca zaključkom se utvrđuje da je on stupio na mesto izvršnog poverioca, ako prelaz dokaže javnom ili po zakonom overenom ispravom. Stavom 3. je propisano da se odredbe st. 1. i 2. ovog člana shodno primenjuju i kad se izvršni postupak vodi prema licu koje u izvršnoj ili verodostojnoj ispravi nije označeno kao dužnik, kao i kada posle donošenja rešenja o izvršenju na osnovu izvršne ili verodostojne isprave obaveza izvršnog dužnika pređe na drugo lice,

kao sticaoca obaveze, a stavom 3. da sticalac stupa u izvršni postupak u stanju u kom se nalazi u času stupanja.

Prostim jezičkim tumačenjem citirane odredbe se dolazi do zaključka da zakonodavac nije propisao mogućnost da se u svojstvu izvršnog poverioca u izvršnom postupku može pojaviti i lice na koje je potraživanje preneto, npr. cesijom. U uslovima savremene tržišne ekonomije, veliki je značaj nesmetanog prenosa prava između poslovnih subjekata i fizičkih lica, ali je još veći značaj mogućnosti ostvarivanja prava, jer stečeno pravo nema značaj ukoliko se ne može ostvariti na zakonom propisan način. Citiranjem odredbom je neosnovano izuzet prenos potraživanja kao osnov za sticanje svojstva izvršnog poverioca u postupku izvršenja.

Radi pravilne primene citirane odredbe zakona, Narodna skupština Republike Srbije je dala autentično tumačenje („Sl. glasnik RS”, br. 113/2017), kojim je precizirano da ovu odredbu zakona treba razumeti tako da zakonski izraz „prelaz” potraživanja ili obaveze u sebi obuhvata i prenos potraživanja ili obaveze. „Prelaz” potraživanja ili obaveze ima opšte značenje i sadrži sve oblike sukcesije potraživanja ili obaveza, bilo da do sukcesije dolazi za vreme postojanja pravnog subjektiviteta ili nakon njegovog prestanka. Ili, rečeno terminologijom odredba člana 23. ranije važećeg Zakona o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 31/2011, 99/2011 - dr. zakon, 109/2013 - US, 55/2014 i 139/2014) „prelaz” obuhvata i „prenos i prelaz na drugi način”. Stoga se i „prenos” potraživanja ili obaveze dokazuje javnom ili po zakonom overenom ispravom, a ako to nije moguće pravnosnažnom ili konačnom odlukom donetom u parničnom, prekršajnom ili upravnom postupku.

Iz tih razloga, postoji potreba da se postojeća odredba zakona precizira i proširi i na slučaj prenosa potraživanja, kako je ovo pitanje bilo regulisano prethodnim Zakonom o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 31/2011 od 9.5.2011. godine), u članu 23. kojim je predviđena mogućnost da se izvršenje određuje i sprovodi i na predlog i u korist lica na koje je potraživanje preneto ili prešlo.

Šire posmatrano, svrha izvršnog postupka jeste namirenje potraživanja izvršnog poverioca na osnovu izvršne ili verodostojne isprave, i u tom smislu u interesu izvršnog poverioca jeste da u potpunosti namiri svoje potraživanje, dok je sa druge strane u interesu izvršnog dužnika da ispunji svoju obavezu sa što manje troškova i uz poštovanje njegove ličnosti i osnovnih ljudskih prava.

U smislu napred iznetog, dosadašnji način regulisanja sprovođenja izvršenja prodajom putem javnog nadmetanja nepokretnih (ali i pokretnih) stvari, nije bio dovoljno

efikasan da spreči mogućnost eventualnih zloupotreba do kojih može doći u postupku javne prodaje, koja je važećim zakonom regulisana u čl. 172. do 184. za nepokretnosti i u čl. od 237. do 242. za pokretne stvari. Postupak javnog nadmetanja koji je regulisan ovim odredbama zakona je vrlo često okarakterisan kao nedovoljno efikasan, jer ne omogućava da se u postupku javnog nadmetanja postigne najveća moguća cena stvari koja je predmet prodaje, što nije u interesu ni izvršnog poverioca, koji na taj način ne ostvaruje potpuno namirenje svog potraživanja, niti je u interesu izvršnog dužnika koji se usled niske cene postignute na javnoj prodaji ne oslobađa svog duga u dovoljnoj meri. Radi ostvarivanja boljih efekata javne prodaje, potrebno je osmišljavanje sistema kojim bi se onemogućilo fingiranje licitacije, sprečio neposredni kontakt učesnika pre licitacije i izigravanje propisa kojima je licitacija regulisana, što je u interesu svih učesnika u postupku.

Takođe se prilikom primene zakona pojavila i potreba za proširivanjem kruga lica koja ne mogu biti kupci nepokretnosti u postupku izvršenja. Naime, odredbom člana 169. zakona je propisano da kupac nepokretnosti ne može biti ni na javnom nadmetanju, ni neposrednom pogodbom, izvršni dužnik, javni izvršitelj, zamenik javnog izvršitelja, pomoćnik javnog izvršitelja ili drugo lice koje je zaposleno kod javnog izvršitelja, svako drugo lice koje službeno učestvuje u postupku, niti lice koje je njihov srodnik u pravnoj liniji a u pobočnoj do četvrtog stepena srodstva, supružnik, vanbračni partner ili tazbinski srodnik do drugog stepena ili staratelj, usvojitelj, usvojenik ili hranitelj. Ovako određen krug lica koja se u postupku prodaje nepokretnosti ne mogu javiti kao kupci je naizgled široko određen. Međutim, praksa je pokazala da je potrebno da se zabrana proširi na širi krug lica, koji bi obuhvatio ne samo javnog izvršitelja koji postupa u konkretnom predmetu i lica povezana sa njim, već i sve druge javne izvršitelje, nezavisno da li postupaju u konkretnom predmetu ili ne, sve u cilju sprečavanja eventualnih zloupotreba.

Izneti problemi su najznačajniji i najčešći na koje sud i javni izvršitelji nailaze prilikom primene i tumačenja odredaba Zakona o izvršenju i obezbeđenju („Sl. glasnik RS”, br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje i 113/2018 - autentično tumačenje). Praksa je pokazala da je ove odredbe zakona, ali i neke druge na koje ovom prilikom nije ukazano, potrebno dopuniti, precizirati ili zameniti novim, kako bi se postupak izvršenja regulisao u skladu sa načelima ekonomičnosti i efikasnosti, a strankama u postupku izvršenja omogućilo da ostvaruju svoja prava uz poštovanje njihove ličnosti, prava na život i dom, kao i prava na ekonomsku i pravnu sigurnost.

HLEBA, IZVRŠENJA I IGARA

Jelena Dinčić

sudijski saradnik

Prvog osnovnog suda u Beogradu

Ako je parnični postupak temelj pravne kuće, u kojoj se ostvaruju i štite prava građana jedne države, onda je izvršni postupak zasigurno krov te pravne kuće, jer presuda doneta u parničnom postupku ostaje samo „mrtvo slovo na papiru” ukoliko ne bude „sprovedena” u život u odgovarajućem izvršnom postupku. Upravo zbog toga što izvršni postupak predstavlja svojevrсно oživljavanje odluka suda, te uzimajući u obzir njegov značaj za građanina kome je jedino preostalo da na sudu zaštiti ili ostvari svoja prava, kada drugi, koji povređuju njegova prava nemaju osećanja pravičnosti ili rečima Platona „kad si ti sâm već prinuđen da ti drugi, vladari i sudije, na primer, dele pravdu, kad već ti sâm nemaš osećanja pravičnosti”¹, postupak izvršenja mora biti zakonit, efikasan i, nadasve, brz.

Zakon o izvršenju i obezbeđenju da bi mogao odgovoriti svojoj svrsi mora dati sva potrebna sredstva za što lakše i što brže ostvarenje privatno-pravnih zahteva, koji su postali izvršni.² S druge strane, ne sme se zanemariti ni socijalna strana zakona. Naime, do stupanja na snagu prvog Zakona o izvršenju i obezbeđenju 1930. godine, postupak izvršenja se smatrao privatnom stvari između „dotičnog verovnika” i njegovog dužnika, a onda je počela da se uzima u obzir i socijalna strana zakona, odnosno „da svako izvršenje zaseca ne samo u gospodarstvo pojedinca nego i u opšte narodno gospodarstvo”³.

Prvi Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Izvršni postupnik”) donet je 09.07.1930. godine i objavljen u službenim novinama broj 165-LXII po uzoru na austrijski izvršni zakon. Navedenim zakonom je bilo propisano da se sprovođenje izvršenja povećava izvršnim sudovima. Sudski izvršitelji se prvi put spominju

na teritoriji Vojvodine i to kao „kraljevski sudski izvršitelji”. Decenijama kasnije sudski izvršitelji će sprovoditi izvršenje pri sudovima, sve dok u postupku evropskih integracija Republike Srbije, nije uočen kao problematičan, u okviru pravosudnog sistema, postupak izvršenja. Ogroman broj nerešenih predmeta izvršenja doveo je do toga, da je jedan od uslova za članstvo u Evropskoj uniji, da se taj problem u radu srpskih sudova mora sanirati i građanima omogućiti da svoja prava pred sudom mogu ostvarivati, a onda i izvršavati.

Prema Statistici o radu sudova opšte nadležnosti za period od 01.01.2018. godine do 31.12.2018. godine, koji svake godine objavljuje Vrhovni kasacioni sud,⁴ kada su u pitanju predmeti izvršenja, **Prvi osnovni sud u Beogradu** u „lv” materiji ima šest sudija koje postupaju, a u „I” materiji devet sudija. U „lv” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 279.890 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 280.721 predmet, a u izveštajnom periodu je rešeno 40.104 predmeta. U „I” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 11.512 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 13.390 predmet, a u izveštajnom periodu je rešeno 4.341 predmet.

Drugi osnovni sud u Beogradu u „lv” materiji ima tri sudije koje postupaju, a u „I” materiji tri sudije. U „lv” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 118.143 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 118.979 predmeta, a u izveštajnom periodu je rešeno 6.115 predmeta. U „I” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 9.649 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 11.219 predmeta, a u izveštajnom periodu je rešeno 2.790 predmeta.

Treći osnovni sud u Beogradu u „lv” materiji ima 17 sudija koje postupaju, a u „l” materiji tri sudije. U „lv” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 97.268 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 97.921 predmet, a u izveštajnom periodu je rešeno 3.281 predmet. U „l” materiji na početku izveštajnog perioda je bilo ukupno u radu 2.980 predmeta, u radu tokom izveštajnog perioda je bilo 3.882 predmeta, a u izveštajnom periodu je rešeno 1.254 predmeta.

Analizirajući datu statistiku uočljivo je da je daleko veći broj nerešenih predmeta u materiji izvršenja na osnovu verodostojne isprave nego u predmetima izvršenja na osnovu izvršne isprave. Ovakav trend može se pravdati kako brojnim reformama, nedovoljnim brojem sudija koji postupaju u izvršnoj materiji, posebno u materiji izvršenja na osnovu verodostojne isprave (primera radi, u Prvom osnovnom sudu u Beogradu, u toku 2018. godine, postupalo je samo šest sudija u materiji izvršenja na osnovu verodostojne isprave koji su imali u radu 280.721 predmet), povećanim prilivom predmeta, tako i nezainteresovanošću za postupanje u izvršnoj materiji. Priličan zaostatak u najznačajnijoj materiji za građanina koji ima ispravu koju bi trebalo izvršiti (*Sic!*). Postupanje u predmetima izvršenja može se uporediti sa radom hirurga u operacionoj sali, gde se istovremeno mora biti precizan i oprezan, jer pogrešan potez može dovesti, u hirurgiji, do smrti pacijenta, a u postupcima izvršenja do povrede Ustavom zajemčenih prava i sloboda građana, posebno prava iz grupe imovinskih.

Dakle, da bi se rešio zapažen problem u izvršnim odeljenjima sudova donet je Zakon o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine⁶, kojim su u pravni sistem Republike Srbije uvedeni, tada, privatni izvršitelji. Za privatnog izvršitelja je bilo potrebno, između opštih uslova (državljanstvo Republike Srbije, poslovna sposobnost, dostojnost da se obavlja posao privatnog izvršitelja...) i uslov da se radi o diplomiranom pravniku sa položenim ispitom za izvršitelja. Prvi privatni izvršitelji u Srbiji su počeli sa radom tokom 2012. godine. Osnovno polje njihovog delovanja je bilo u domenu namirenja novčanih potraživanja po osnovu komunalnih i sličnih usluga. Sud je rasterećen upravo u onom delu u kome je bilo najveće „zakrčenje” u radu, ali i dalje raspolaže sa ogromnim brojem nerešenih predmeta u oblasti izvršenja (*Sic!*). Cilj tog novodonetog zakona je bio unapređenje efikasnosti i brzine sprovođenja izvršenja, ali bez posebnog osvrta na pitanja socijalne sigurnosti i zaštite izvršnih dužnika, što je vrlo brzo pokazalo manjkavosti tog zakona u praksi.

Naime, postupak izvršenja radi namirenja novčanih potraživanja po osnovu komunalnih i sličnih usluga je tekao vrlo jednostavno. Izvršni poverioci su, po sopstvenom nahođenju, određivali privatne izvršitelje koji će sprovoditi izvršenje, što je dovelo do toga da se privatni izvršitelji, u borbi da dobiju što više komunalnih predmeta, pretvaraju u biznismene, a zanemaruju svoju osnovnu ulogu zbog čega su i imenovani od strane Ministarstva pravde, a to je nosioci javnih ovlašćenja u

cilju sprovođenja izvršenja. Pored nepostojanja ravnomerne raspodele predmeta, manjkavost Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine, u ovom delu, je bila i ta što su privatni izvršitelji mogli da sprovedu izvršenje određeno zaključkom o izvršenju i **pre pravnosnažnosti, odnosno izjavljeni prigovor nije odlagao sprovođenje izvršenja**. To je, dalje, dovelo do nebrojenog broja slučajeva u kojima su izvršni dužnici izjavljivali prigovore na zaključke o izvršenju, izvršenje bude uveliko sprovedeno, a sud odlučujući o prigovoru izvršnog dužnika nađe da je takav prigovor bio osnovan.

Troškovi za rad privatnih izvršitelja su bili propisani Pravilnikom o tarifi o nagradama i naknadama troškova za rad izvršitelja⁶. Praksa će pokazati da su iznosi naknade troškova i nagrade za rad privatnih izvršitelja bili mnogo viši u odnosu na prosečan standard u Republici Srbiji, ali i da je bilo slučajeva da je iznos naknade troškova i nagrade za rad izvršitelja bio veći od iznosa glavnog duga i pripadajuće zakonske zatezne kamate, što je sa aspekta pravičnosti nedopustivo, tako da će tokom 2015. godine doći do pojedinačnih izmena u obračunu troškova i nagrada, kojim izmenama su ti iznosi, koji se mogu tarifirati na ime naknade troškova i nagrade za rad izvršitelja, smanjeni.

Praksa je za četiri godine pokazala brojne nedostatke, u primeni, možemo reći, probne verzije Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine, kojim su po prvi put u pravni sistem naše države uvedeni privatni izvršitelji, pogotovo u delu namirenja novčanih potraživanja po osnovu komunalnih i sličnih usluga. Donošenjem novog Zakona o izvršenju i obezbeđenju zakonodavac je pokušao da otkloni uočene nedostatke i da napravi balans između efikasnog i brzog postupka sprovođenja izvršenja, posebno u domenu naplate potraživanja iz komunalnih i sličnih usluga, i zaštite izvršnih dužnika. Novi Zakon je stupio na snagu 01.07.2016. godine⁷ i sa sobom je doneo obilje novina. Ovde ćemo istaći samo one koje se odnose na naplatu novčanih potraživanja iz komunalnih i srodnih delatnosti.

Najpre, izvršena je jezička izmena pa su tako privatni izvršitelji postali **javni izvršitelji**. Zatim je javnim izvršiteljima proširena nadležnost za sprovođenje izvršenja, a samim tim su pooštreni kriterijumi za izbor javnih izvršitelja, tako da sada javni izvršitelj pored ranije postavljenih uslova, mora imati i **položen pravosudni ispit**. Bolećivost ranijeg zakona oko raspodele predmeta otklonjena je time što je uveden sistem ravnomerne raspodele predmeta, na taj način što je Komora javnih izvršitelja ta kojoj se podnose predlozi za izvršenje, a Komora dalje, vodeći računa o ravnomernoj raspodeli, deli predmete javnim izvršiteljima po azbučnom redu u imeniku javnih izvršitelja. Javni izvršitelji odlučujući o predlozima za izvršenje za namirenje potraživanja nastalih iz komunalnih i srodnih delatnosti donose **rešenje o izvršenju**. Druga u praksi uočena bolećivost prethodnog Zakona je otklonjena time što se izvršenje **ne sme sprovesti pre pravnosnažnosti** rešenja o izvršenju. Navedeno predstavlja zaštitu izvršnih dužnika. U pogledu obračuna troškova

i naknade za rad javnih izvršitelja doneta je Javnoizvršiteljska tarifa⁸, kojom su još više smanjeni iznosi troškova i naknade za rad javnih izvršitelja koji se mogu naplatiti, opet u cilju zaštite izvršnih dužnika. I na kraju, sudovi su dodatno rasterećeni postupanjem u predmetima koji se tiču naplate komunalnih potraživanja jer su izvršni poverioci, u predmetima u kojima su rešenja o izvršenju bila doneta pre uvođenja javnih izvršitelja u Srbiji, dakle pre 2012. godine, bili dužni da se, u periodu od 01.05.2016. godine do 01.07.2016. godine, izjasne da li sprovođenje izvršenja žele da nastave pred sudom ili pred javnim izvršiteljem. Navedeno je dovelo do rasterećenja sudova, ali do opterećenja javnih izvršitelja (*Sic!*).

Na pragu treće godine primene Zakona o izvršenju i obezbeđenju očekuje nas usvajanje izmena i dopuna navedenog zakona. Čini se da se izmenama i dopunama zakona, sada, na prvo mesto stavlja ličnost izvršnog dužnika i pitanje njegove zaštite. Zakonom o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine težište je bilo na unapređenju efikasnosti i brzine postupka izvršenja, Zakonom o izvršenju i obezbeđenju iz 2016. godine težilo se balansu između efikasnog i brzog postupka izvršenja, ali ne protivno zakonu i na štetu izvršnih dužnika, a sada se, u prvi plan ističe, ličnost izvršnog dužnika i teži se njenoj zaštiti. Čitajući predložene izmene ne može se otkloniti utisak da se sada posebno naglašava načelo srazmere prilikom sprovođenja izvršenja. Ovde ćemo istaći samo pojedine izmene, koje govore u prilog navedenom.

Izmenama i dopunama zakona se predlaže da prilikom izbora između više sredstava i predmeta izvršenja javni izvršitelj mora po službenoj dužnosti da vodi računa da se izvršenje sprovodi onim sredstvom i na onom predmetu koji su za izvršnog dužnika najmanje nepovoljni. Radi se o odredbi koja je postojala i ranije, samo je ovoga puta naglašena zakonska obaveza javnog izvršitelja da „**po službenoj dužnosti**” vodi računa o načelu srazmere. Jedino odstupanje od načela srazmere je moguće ako se izvršni dužnik u formi javne ili po zakonu overene isprave saglasio da se izvršenje sprovede određenim sredstvom i na određenom predmetu izvršenja, ili ako je nesumnjivo utvrđeno da postoji samo jedno sredstvo i jedan predmet izvršenja iz kojeg se može namiriti potraživanje izvršnog poverioca.

Potom izmene i dopune zakona predviđaju da ukoliko je u rešenju o izvršenju određeno više sredstava i predmeta izvršenja javni izvršitelj će zaključkom po službenoj dužnosti ili na predlog stranke ograničiti izvršenje na samo neka sredstva i predmete koji su dovoljni da se izvršni poverilac namiri. I na kraju, polazeći od načela srazmere, javni izvršitelj će po službenoj dužnosti ili na predlog stranke zaključkom promeniti već određeno sredstvo i predmet izvršenja ako postoji očigledna nesrazmera između određenog predmeta i sredstva izvršenja i visine potraživanja izvršnog poverioca. Načelo srazmere je naglašeno i kod sprovođenja izvršenja na nepokretnosti izvršnog dužnika i to tako što nakon upisa zabeležbe rešenja o izvršenju, javni izvrši-

telj će po službenoj dužnosti ili na predlog stranke odrediti da se izvršenje sprovede na drugoj nepokretnosti ili drugim sredstvom i predmetom izvršenja, ako postoji očigledna nesrazmera između visine potraživanja izvršnog poverioca i vrednosti nepokretnosti koju je izvršni poverilac predložio u predlogu za izvršenje, a druga nepokretnost, odnosno drugo sredstvo i predmet izvršenja su dovoljni za namirenje potraživanja izvršnog poverioca. S druge strane, a radi zaštite izvršnog poverioca, izmenama i dopunama zakona se predlaže da ako su određeni drugo sredstvo i predmet izvršenja, zabeležba rešenja o izvršenju na nepokretnosti ostaje upisana u katastru nepokretnosti sve dok potraživanje izvršnog poverioca ne bude namireno.

Nadalje, pooštrene su odredbe koje propisuju ko ne može biti kupac nepokretnosti na javnom nadmetanju. Članom 127. Zakona o izvršenju i obezbeđenju (2011) je bilo propisano da kupac ne može biti, ni na osnovu javnog nadmetanja, niti na osnovu neposredne pogodbe izvršni dužnik, sudija, sudski izvršitelj, zamenik izvršitelja, kao i lica koja su učestvovala u proceni. Zakonom o izvršenju i obezbeđenju (2016) krug lica koji ne mogu biti kupci nepokretnosti ni na javnom nadmetanju ni neposrednom pogodbom je znatno proširen i sada kupci ne mogu biti: izvršni dužnik, javni izvršitelj, zamenik javnog izvršitelja, pomoćnik javnog izvršitelja ili drugo lice koje je zaposleno kod javnog izvršitelja, svako drugo lice koje službeno učestvuje u postupku, niti lice koje je njihov krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do četvrtog stepena srodstva, supružnik, vanbračni partner ili tazbinski srodnik do drugog stepena ili staratelj, usvojitelj, usvojenik ili hranitelj. Predloženim izmenama i dopunama se ova odredba bitno ne menja, krug lica koji ne mogu biti kupci nepokretnosti nije ni sužen, niti proširen, ali se nameće obaveza javnog izvršitelja da je u zaključku o prodaji nepokretnosti dužan da upozori na ovu zabranu.

Zatim, proširen je krug stvari koji se izuzimaju od izvršenja, pa tako izmenama i dopunama zakona se predviđa da se od izvršenja izuzimaju i radna i rasplodna stoka, poljoprivredne mašine i druga oruđa za rad, koja su izvršnom dužniku poljoprivredniku neophodni za održavanje poljoprivrednog gazdinstva, u meri kojoj je to potrebno za njegovo održavanje i izdržavanje članova njegovog domaćinstva, kao i seme za upotrebu u tom gazdinstvu i hrana za stoku za četiri meseca; alat, mašine i drugi predmeti koji su izvršnom dužniku koji samostalno obavlja zanatsku delatnost neophodni za obavljanje te delatnosti za tri meseca rada; predmeti koji su neophodni izvršnom dužniku koji obavlja registrovanu delatnost advokata, lekara, apotekara ili se bavi naučnom ili umetničkom delatnošću.

Odredbe zakona o sprovođenju izvršenja plenidbom zarade ili penzije izvršnog dužnika, takođe, bi trebalo da pretrpe značajne promene, u cilju zaštite izvršnih dužnika. Naime, prema izmenama i dopunama zakona, izvršenje na zaradi ili plati, naknadi zarade, odnosno naknadi plate može

da se sprovede u visini do jedne polovine zarade, naknade zarade, plate, naknade plate, **odnosno do njihove četvrtine**, ako je njihov iznos jednak ili manji od minimalne zarade utvrđene u skladu sa zakonom; a izvršenje na zaradi ili plati, naknadi zarade, odnosno naknadi plate koja **ne prelazi iznos prosečne neto zarade** prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike, može se sprovesti do **njihove trećine**. Kada je u pitanju penzija izvršnog dužnika sada bi izvršenje moglo da se sprovodi na penziji izvršnog dužnika do njene **trećine**; a izvršenje na penziji koja **ne prelazi iznos prosečne penzije** prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike može se sprovesti do njene **četvrtine**, a izvršenje na minimalnoj penziji se može sprovesti do njene **desetine**. Za razliku od odredbi Zakona o izvršenju i obezbeđenju iz 2011. godine i 2016. godine koji su propisivali da se izvršenje na zaradi, odnosno penziji izvršnog dužnika može sprovesti plenidbom 2/3 zarade, odnosno penzije, a kada izvršni dužnik prima minimalnu zaradu ili penziju onda na 1/2, zakonodavac je ovoga puta posebnu pažnju poklonio zaštiti izvršnih dužnika i njihove imovine, naročito vodeći računa o prosečnim primanjima građana Republike Srbije i standardu u našoj državi, pa je predloženo da se izvršenje na zaradi može sprovesti do 1/2 zarade, a na penziji do 1/3. Potom, zakonodavac pravi distinkciju između minimalne zarade, odnosno minimalne penzije i prosečne zarade, odnosno prosečne penzije prema poslednjem objavljenom podatku republičkog organa nadležnog za poslove statistike, te propisuje pojedinačne granice za sprovođenje izvršenja plenidbom zarade, odnosno penzije izvršnog dužnika za svaku kategoriju posebno. Imajući u vidu dosadašnju praksu, kao i težak materijalni položaj izvršnih dužnika, naročito penzionera, prouzrokovanih ekonomskim i socijalnim faktorima u društvu, ovo je jedna od najznačajnijih izmena dosadašnjeg zakona.

Kada je u pitanju namirenje novčanih potraživanja nastalih iz komunalnih i srodnih delatnosti, zakonodavac predlaže još jedno ograničenje prilikom sprovođenja izvršenja, u cilju zaštite imovine izvršnih dužnika, odnosno da se ne može odrediti izvršenje prodajom jedine nepokretnosti u vlasništvu izvršnog dužnika fizičkog lica radi namirenja potraživanja čija glavnica ne prelazi iznos od 5.000 evra u di-

narskoj protivvrednosti po srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan podnošenja predloga za izvršenje. I na kraju, ravnomerna raspodela predmeta je i dalje u rukama Komore javnih izvršitelja.

Kako je donošenje Zakona o izvršenju i obezbeđenju 2011. godine i prelazak sprovođenja izvršenja radi naplate novčanih potraživanja nastalih na osnovu komunalnih i sličnih delatnosti, nakon godina zagušenja u sprovođenju izvršenja usled velikog broja predmeta kojima su sudovi bili zaduženi, napokon dalo rezultat u primeni prava i izvršavanju zakona, tako je nezadovoljstvo izvršnih dužnika postajalo sve veće. Usvajajući primedbe izvršnih dužnika da su troškovi izvršnog postupka i naknade, odnosno nagrade za rad javnih izvršitelja bile, u odnosu na standard u Republici Srbiji, prilično veliki, zakonodavac je izmenio, najpre, Pravilnik o tarifi o naknadama i nagradama za rad izvršitelja, a, potom, i doneo Javnoizvršiteljsku tarifu, gde su iznosi koji mogu biti naplaćeni kao trošak i naknada za rad javnih izvršitelja, daleko manji u odnosu na prvobitne. S druge strane, Republika Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive, kojima garantuje i pruža Ustavom zagarantovana prava, pruža i komunalne usluge kako bi se život svih njenih građana nesmetano odvijao, a zauzvrat od svojih građana država zahteva plaćanje poreza kao i računa za ispostavljene komunalne usluge, sve kako bi i sama država mogla da funkcioniše. Američki naučnik Bendžamin Frenklin je rekao da su u životu samo dve stvari izvesne smrt i porez, a mi bismo mogli dodati i komunalne usluge. Samim tim neosnovano je nezadovoljstvo izvršnih dužnika, zato što računi za komunalne usluge moraju da se plaćaju.

Ako su rimski carevi narodu, kako je to rimski pesnik Juvenal rekao davali „hleba i igara“ (*panem et circenes*), to je srpski zakonodavac novim izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju, u svakom smislu, dao izvršnim dužnicima pravičniji postupak izvršenja, naročito postupak izvršenja radi naplate potraživanja na osnovu komunalnih i srodnih delatnosti, uzimajući u obzir sve nedostatke koji su uočeni u praksi u primeni Zakona iz 2011. godine i 2016. godine. Ostaje nam samo nada da će, nakon usvajanja predloženih izmena i dopuna zakona, biti na snazi ona stara narodna „I vuk sit i ovce na broju“.

¹ Platon, *Država*, Dereta, Beograd 2013, 74.

² E. Majhsner, *Zakon o izvršenju i obezbeđenju*, Geca Kon a.d. Beograd, Beograd 1938, 9.

³ *Ibidem*.

⁴ Statistika o radu sudova opšte nadležnosti za period od 01.01.2018. godine do 31.12.2018. godine <https://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/KNJIGA%20-%20OPSTA%20NADLEZNOST%20-%20KONACNA.pdf>, 24. jun 2019.

⁵ Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 31/2011 i 99/2011 - dr. zakon.

⁶ Pravilnik o tarifi o nagradama i naknadama troškova za rad izvršitelja, „Sl. glasnik RS“, br. 50/2012.

⁷ Zakon o izvršenju i obezbeđenju, „Sl. glasnik RS“, br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje i 113/2017 - autentično tumačenje.

⁸ Javnoizvršiteljska tarifa, „Sl. glasnik RS“, br. 59/2016.

UDRUŽENJE SUDIJA I TUŽILACA SRBIJE

PREDLOG RADNOJ GRUPI ZA IZRADU RADNE VERZIJE ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O SUDIJAMA

Polazeći od načela materijalne samostalnosti¹, ustavom zajemčenih prava na rad, pravičnu naknadu za rad i plaćeni godišnji odmor, te zabrane diskriminacije po bilo kom osnovu, Udruženje sudija i tužilaca Srbije (u daljem tekstu predloga - UST), koje se zalaže za očuvanje i jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosudnih profesija, nalazi za shodno da u svetlu predloženih amandmana na Ustav Republike Srbije² koji se tiču pitanja nezavisnosti sudova i sudija, ukaže Radnoj grupi za izradu radne verzije Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama (u daljem tekstu predloga - Radna grupa), na pojedine propuste i nedostatke aktuelnog propisa koji reguliše položaj sudija - Zakona o sudijama, kao i da predloži rešenja koja bi išla u susret dugoročnog i sveobuhvatnog uređenja ove materije, bez ostavljanja prostora za različita tumačenja. Takođe, UST napominje da je već pozvalo i da će i dalje pozivati Visoki savet sudstva da vrši stalni nadzor nad primenom navedenog načela, a sve u cilju zaštite i jačanja samostalnosti i nezavisnosti sudija.

Analizirajući navedene odredbe nacrtu amandmana u svetlu primene relevantnih odredbi važećeg Ustava Republike Srbije iz 2006. godine³, Nacionalne strategije i Akcionog plana za Poglavlje 23, te ostalih dokumenata i rešenja koji se odnose na pregovarački proces o pristupanju Evropskoj Uniji, kao i izveštaja i mišljenja Venecijanske komisije, a koji se odnose na sudstvo, proizilazi da u pogledu određenih pitanja nisu iscrpljene sve mogućnosti koje bi u većem obimu upotpunile

standarde za sudstvo. Jedno od njih je upravo pitanje materijalne samostalnosti sudija, kao jedne od garantija nezavisnosti sudova i sudija, koje važećim Zakonom o sudijama ne reguliše u potpunosti pitanja vezana za ovu garantiju.

Prateći navedene standarde i koncepte, na temeljima uspostavljenim važećim pozitivnim propisima, UST smatra da je potrebno preduzeti mere u cilju prilagođavanja i postizanja ovih standarda, a kojim bi se na adekvatan način ispratili reformske aktivnosti i zaokružio započet proces ustavnih promena iz sfere pravosuđa.

Naime, odredbom člana 4. Zakona o sudijama⁴ jasno je propisano da sudija ima pravo na platu u skladu sa dostojanstvom sudijske funkcije i njegovom odgovornošću (stav 1.), te da plata sudije znači garanciju njegove nezavisnosti i sigurnosti njegove porodice (stav 2.), dok je članom 11. istog Zakona propisano da sudija ostvaruje prava iz radnog odnosa u skladu sa propisima koji uređuju prava iz radnog odnosa izabranih lica, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

Ustav Republike Srbije⁵ u članu 60. između ostalog jemči pravo na rad, poštovanje dostojanstva ličnosti na radu, bezbedne i zdrave uslove rada, ograničeno radno vreme, dnevni i nedeljni odmor, pravičnu naknadu za rad, te plaćeni godišnji odmor, a kojih se prava niko ne može odreći.

Članom 7. ratifikovane Konvencije o plaćenom godišnjem odmoru broj 132⁶, regulisano je da svako lice koje koristi odmor predviđen ovom konvencijom prima, za vreme ce-

log odmora, najmanje svoju normalnu ili prosečnu platu (računajući tu i odgovarajuću novčanu vrednost svakog dela primanja u naturi koja ne predstavlja stalno davanje, bez obzira na to da li je dotično lice na odmoru ili ne), obračunatu na način koji odrede, nadležne vlasti ili odgovarajući organi u zemlji (tačka 1.), pri čemu se iznosi koji mu pripadaju shodno tački 1. ovog člana isplaćuju zainteresovanom licu pre odmora, ukoliko drukčije nije predviđeno sporazumom koji važi za njega i za poslodavca.

UST podseća i na odredbu člana 21. Ustava Republike Srbije kojom je propisana zabrana diskriminacije, neposredne ili posredne, po bilo kom osnovu, kao i na odredbu člana 16. Zakona o zabrani diskriminacije⁹ kojom je normirano da je zabranjena diskriminacija u oblasti rada, a da zaštitu od diskriminacije između ostalih uživa i lice koje obavlja javnu funkciju, kao i svako drugo lice koje po bilo kom osnovu učestvuje u radu.

Predmet regulisanja važećeg Zakona o radu⁸ su prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada koji su uređeni u skladu sa ratifikovanim međunarodnim konvencijama (član 1.), a odredbe ovog zakona primenjuju se i na zaposlene u državnim organima, organima teritorijalne autonomije i lokalne samouprave i javnim službama, ako zakonom nije drukčije određeno, s tim da se za državne službenike kao posebnu kategoriju zaposlenih, budući da rade u državnim organima i radom obavljaju poslove koji su u funkciji vršenja državne vlasti, po posebnom postupku i na poseban način, primenjuje poseban zakon - Zakon o državnim službenicima⁹, dok je pitanje plata, naknada i drugih primanja državnih službenika i nameštenika regulisano Zakonom o platama državnih službenika i nameštenika¹⁰. Navedenim zakonom, koji se na državne službenike primenjuje kao *lex specialis* u odnosu na osnovni radnopravni propis, propisano je u odredbi člana 32., kojom je regulisano pravo državnih službenika na naknadu plate, da dok koristi godišnji odmor i plaćeno odsustvo koje mu je odobreno prema opštim propisima o radu ili posebnim kolektivnim ugovorom za državne organe, državni službenik ima pravo na naknadu plate koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio (stav 1.), a što je predviđeno i u slučaju ako nije radio na dan praznika koji nije radni dan ili ako se odazvao na vojnu vežbu ili na poziv državnog organa (stav 2.). Dakle, ovaj zakon posebno uređuje i sve slučajeve u kojima državni službenik ima pravo na naknadu plate, kao i visinu naknade dok koristi godišnji odmor i plaćeno odsustvo koje mu je odobreno prema opštim propisima o radu i posebnom kolektivnom ugovoru za državne organe, a koja se konkretno za ovu kategoriju zaposlenih obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio. Navedeno pitanje je bilo i predmet kolektivnog pregovaranja Vlade RS i reprezentativnih sindikata osnovanih na teritoriji RS - Sindikata uprave Srbije, Sindikata zaposlenih u pravosudnim organima RS i Sindikata organizacija pravosudnih organa Srbije, te koji su kao učesnici u ovom pregovaranju zaključili Poseban kolektivni ugovor za državne organe¹¹, a koje je članom 32.

regulisano na identičan način kao Zakonom o platama državnih službenika i nameštenika.

Navedeni princip i način obračuna naknade u vreme korišćenja godišnjeg odmora - „kao da je radio“, primenjuje se i kod zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova, jer je odredbom člana 194. Zakona o policiji¹² propisano da policijski službenik ima pravo na naknadu plate u slučaju korišćenja godišnjeg odmora, plaćenog odsustva, neraspoređenosti, privremene udaljenosti sa rada, odsustvovanja sa rada, na dan državnog i verskog praznika, koji je neradni dan, kao i u slučaju vojne vežbe i odazivanja na poziv vojnih i drugih državnih organa, koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio. Ovo pitanje je posebno regulisano i Zakonom o primanjima narodnih poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije¹³, kojim se uređuje pravo na nagradu, naknadu, troškove za vršenje poslaničke dužnosti i ostala primanja narodnih poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije, a kojim je u članu 23. propisano da narodnom poslaniku na stalnom radu u Skupštini koji odsustvuje sa rada zbog korišćenja godišnjeg odmora, odazivanja na poziv vojnih i drugih organa, ili je na plaćenom odsustvu, isplaćuje se naknada u visini plate.

Sa napred iznetog, proizilazi da su pojedine kategorije zaposlenih, zbog prirode svojih poslova svrstani u sferu primene posebnih zakona, budući da rade u državnim organima i rad obavljaju poslovima koji su u funkciji vršenja državne vlasti, po posebnom postupku i na poseban način (poput navedenih državnih službenika i nameštenika, policijskih službenika i narodnih poslanika). Isto tako, posebnim zakonima je regulisan i položaj izabranih i postavljenih lica u državnim organima, ali su konkretno u Zakonu o sudijama izostavljene neke odredbe koje se tiču materijalnog položaja ovih nosilaca pravosudnih funkcija, a koje bi nužno morale biti regulisane upravo ovim Zakonom. Naime, izostavljene su odredbe koje regulišu pravo na naknadu plate za vreme odsustvovanja sa rada na dan praznika koji je neradan dan, godišnjeg odmora, plaćenog odsustva, vojne vežbe i odazivanje na poziv državnog organa, usled kog izostanka se u slučaju ovih izabranih lica i u pogledu navedenog prava shodno primenjuje opšti radnopravni propis - Zakon o radu, čijoj shodnoj primeni nema mesta, budući da na to Zakon o sudijama ne upućuje. Zakona o radu se primenjuju na lica koja su u statusu zaposlenih i koji rade na teritoriji Republike Srbije, kod domaćeg ili stranog pravnog, odnosno fizičkog lica (poslodavca), kao i na zaposlene koji su upućeni na rad u inostranstvo od strane poslodavca, zatim na zaposlene kod poslodavaca u oblasti saobraćaja, kao i na zaposlene strane državljanke i lica bez državljanstva, pa kako sudije, ali i ostali nosioci pravosudnih funkcija, ne spadaju u kategoriju zaposlenih već izabranih lica, to onda nema mesta ni primeni ovog Zakona, a ovo imajući u vidu upravo odredbe Zakona o sudijama, koje u članu 11. propisuju da sudija ostvaruje prava iz radnog odnosa u skladu sa propisima koji uređuju

prava iz radnog odnosa izabranih lica, a takav propis nije donet po prestanku važenja Zakona o radnim odnosima u državnim organima, koji se ranije shodno članu 1. stav 2. istog Zakona primenjivao i na izabrana lica i kojim je u članu 37. stav 3. bilo propisano da se plata prima i za vreme korišćenja godišnjeg odmora i za dane državnih praznika za koje je zakonom propisano da se ne radi. Naime, ovaj Zakon je prestao da važi danom stupanja na snagu Zakona o državnim službenicima i koji se dalje nije primenjivao i na izabrana lica, budući da je članom 2. stav 2. istog jasno propisano da državni službenici nisu narodni poslanici, predsednik Republike, sudije Ustavnog suda, sudije, javni tužioci, zamenici javnih tužilaca i druga lica koja na funkciju bira Narodna skupština ili postavlja Vlada i lica koja prema poslednjim propisima imaju položaj funkcionera, pa se tako na ova lica ne primenjuje ni Zakon o platama državnih službenika i nameštenika, budući da su i u ovom Zakonu izostale odredbe o shodnoj primeni i na izabrana lica, a kako je to ranije bilo propisano Zakonom o radnim odnosima u državnim organima⁴⁴. Analizirajući prednje navedene odredbe, jasno proizilazi da u pogledu prava i materijalnog položaja sudija i drugih nosioca pravosudnih funkcija nema mesta shodnoj primeni opšteg radnopravnog propisa, pa bi navedeno pitanje prava na naknadu plate u slučaju nosilaca pravosudnih funkcija, kao izabranih lica koji obavljaju poslove u funkciji vršenja vlasti - sudske vlasti, kao jedne od tri grana vlasti, po posebnom postupku i na poseban način, moralo biti regulisano posebnim zakonom, kao *lex specialis* u odnosu na osnovni radnopravni propis, a u slučaju sudija je to upravo Zakon o sudijama.

Zanimljivo je da se u pogledu prava na plaćeno odsustvo, neplaćeno odsustvo, solidarnu pomoć, jubilarnu nagradu, novogodišnji poklon, minuli rad i dužinu trajanja godišnjeg odmora, navedeni Poseban kolektivni ugovor za državne organe po članu 2. stav 3. primenjuje i za izabrana, imenovana i postavljena lica u državnim organima koji nemaju položaj državnog službenika ili nameštenika, dakle i za izabrane sudije u sudovima Republike Srbije, iako isti nisu na bilo koji način učestvovali u pregovaranju, niti zaključenju takvog jednog ugovora, što je svojevrsni raritet u donošenju i primeni propisa. Budući da se pojedine odredbe ovog kolektivnog ugovora odnose i na sudije, to upravo ukazuje da određeni segmenti koji se tiču položaja sudija, kao i njihovih prava koja su u vezi sa radom, nisu regulisani osnovnim propisom - Zakonom o sudijama, pa sledstveno tome, UST ukazuje na potrebu da se i ova pitanja regulišu sveobuhvatno i na jednom mestu, odnosno u navedenom zakonu, jer nema razloga niti smisla da se na nosioce pravosudnih funkcija, kao izabranih lica, primenjuje jedan kolektivni ugovor, čija je svrha da bliže uredi međusobne odnose strana ugovornica, odnosno upravo učesnika ovoga ugovora, a ne i sudija, te drugih nosilaca pravosudnih funkcija (javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca), koji takođe nisu učestvovali u zaključenju, niti predlaganju istog. U pogledu

navedenog, UST upućuje i na analizu regulative zemalja u regionu i šire, koja će potvrditi da su sva ova pitanja regulisana posebnim zakonima, a poseban kuriozitet je regulativa Republike Srpske u Bosni i Hercegovini, koja pitanje materijalnog položaja sudija i javnih tužilaca reguliše Zakonom o platama i naknadama sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj⁴⁵, a koji u članu 8. stav 1. propisuje da sudije i tužioci imaju pravo na naknadu plate u punom iznosu za vreme korišćenja godišnjeg odmora u trajanju od 30 dana.

Uredba o naknadama i drugim primanjima izabranih i postavljenih lica u državnim organima⁴⁶ reguliše uslove pod kojima izabrana lica, kao i postavljena lica čija radna mesta nisu položaj u državnim organima ostvaruju pravo na naknadu troškova koji nastaju u vezi sa njihovim radom u državnom organu i druga primanja, načinu ostvarivanja prava i visina naknada troškova i dr. primanja. Članom 5. navedene uredbe propisano je da izabrana i postavljena lica u državnim organima ostvaruju pravo na dodatak na platu za vreme provedeno u radnom odnosu (minuli rad), prekovremeni rad, rad na dan praznika koji nije radni dan, rad noću - shodno primenom odredbama opštih propisa o radu. S tim u vezi, nesporno je da Vlada može uredbom regulisati naknade i druga primanja zaposlenih u državnim organima i izabranih, odnosno postavljenih lica, ali se osnovano postavlja pitanje zašto to nije regulisano Zakonom o sudijama, kada je već ovaj zakon kao poseban i donet upravo sa ciljem da posebno reguliše, između ostalog, radnopravni i materijalni položaj sudija, a ovo kod činjenice da su navedenim Zakonom odredbama od člana 37. do člana 42. već regulisana pitanja osnovne plate, platne grupe i koeficijenti, te elementi za uvećanje osnovne plate.

Odredbom člana 114. stav 1. Zakona o radu utvrđeno je pravo zaposlenog na naknadu zarade u visini prosečne zarade u prethodnih 12 meseci, u skladu sa opštim aktom i ugovorom o radu, za vreme odsustvovanja sa rada na dan praznika koji je neradni dan, godišnjeg odmora, plaćenog odsustva i odsustva zbog vojne vežbe ili odazivanje na poziv državnog organa, te dakle u svim navedenim slučajevima, osnovica za obračun naknade zarade je prosečna zarada u prethodnih 12 meseci. Dakle, do izmena i dopuna Zakona o radu, zaključno sa 28. julom 2014. godine, naknada zarade iz članova 114 - 117. Zakona o radu obračunavala se na osnovu prosečne zarade u prethodna 3 meseca, a od 29. jula 2014. godine, visina naknade zarade obračunava se na osnovu prosečne zarade u prethodnih 12 meseci, i to tako što u obračun naknade ulaze samo primanja koja imaju karakter zarade, pri čemu se prema tumačenju Ministarstva, isplaćena naknada zarada za vreme plaćenog odsustva, bolovanja, godišnjeg odmora i dr., ne svrstava u tu kategoriju i ne ulazi u osnov za obračun naknade zarade, iako na to ne upućuje odredba člana 105. stav 3. Zakona o radu.

Polazeći od principa nezavisnosti i samostalnosti sudova i sudija, Udruženje sudija i tužilaca Srbije smatra nužnim

da se ovo pitanje dugoročno i sveobuhvatno reši izmenama i dopunama Zakona o sudijama, jer navedena pretpostavka nezavisnosti mora biti sadržana i uređena upravo ovim zakonom, i to na način kako je to uređeno kod prednje navedenih kategorija zaposlenih (državni službenici i nameštenici, policijski službenici i narodni poslanici) i uz implementaciju ratifikovane Konvencije o plaćenom godišnjem odmoru broj 132, kojom je regulisano da svako lice koje koristi odmor predviđen ovom konvencijom prima, za vreme celog odmora, najmanje svoju normalnu platu (princip „kao da je radio“), jer upravo tumačenjem ovog međunarodnog akta u navedenom delu, proizilazi da se u slučaju uzimanja proseka kao merilo, u obračun naknade ima uračunati i odgovarajuća novčana vrednost svakog dela primanja u naturi koja ne predstavlja stalno davanje, bez obzira na to da li je dotično lice na odmoru ili ne, što svakako ne može biti niže od naknade koja se obračunava po navedenom principu. S tim u vezi, radna grupa koja je angažovana za izradu radne verzije Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama, u svetlu predloženih amandmana koji se tiču pitanja nezavisnosti sudova i sudija, mora imati u vidu i ovo aktuelno pitanje, te postojeće normativno stanje, za koje postoji nesumnjiva potreba da konačno bude sveobuhvatno uređeno, čime bi se uklonio sistemski propust uređenja ovog pitanja.

Inače, neposredna primena odredbe člana 114. stav 1. Zakona o radu i na sudije, kao izabrana lica, usled neregulisanog pitanja naknada u Zakonu o sudijama, povlači za sobom da isti u vreme korišćenja godišnjeg odmora, za vreme odsustvovanja sa rada na dan praznika koji je neradni dan, plaćenog odsustva i odsustva zbog vojne vežbe ili odazivanja na poziv državnog organa, te dakle u svim navedenim slučajevima, primaju znatno nižu naknadu nego što bi to bio slučaj da je posebnim zakonom ovo pitanje rešeno po principu „kao da je radio“, a kako je to regulisano u Zakonu o platama državnih službenika i nameštenika, Zakona o policiji, ili Zakona o primanjima narodnih poslanika u narodnoj skupštini Republike Srbije, dakle za sve te kategorije koje obavljaju poslove u funkciji vršenja državne vlasti, a koja doseže u proseku i do 15.000,00 dinara manje, pri čemu su na gubitku najviše sudije koje sude u građanskoj materiji (parnice, radne sporove, porodične sporove i izvršenja), a koje nemaju dežurstva u svom radu, niti prekovremenog rada. Ovo naročito i kod okolnosti poslednjeg povećanja plata u javnom sektoru, koji je na snazi od 01. januara 2019. godine, jer se prilikom obračuna naknade po merilima proseka od 12 meseci, to svakako da se uzima u obzir visina primanja i iz perioda pre povećanja, pa otud će sudije najviše osećati ovaj nedostatak pošto budu dobijale naknadu plate posle dužeg korišćenja godišnjeg odmora tokom predstojećeg leta, dok će njihovi saradnici u sudu, referenti, daktilografi i zapisničari dobijati najmanje punu platu, koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da

su radili (član 32. stav 1. Zakona o platama državnih službenika i nameštenika).

Sledstveno navedenom, te imajući u vidu naročitu prirodu posla koga obavljaju sudije u Republici Srbiji i koja je takođe u funkciji vršenja državne vlasti - sudske vlasti, po posebnom postupku i na poseban način, UST ponovo podseća na odredbu člana 21. Ustava kojom je propisana zabrana diskriminacije, neposredne ili posredne, po bilo kom osnovu, kao i na odredbu člana 16. Zakona o zabrani diskriminacije kojom je normirano da je zabranjena diskriminacija u oblasti rada, a da zaštitu od diskriminacije između ostalih uživa i lice koje obavlja javnu funkciju, kao i svako drugo lice koje po bilo kom osnovu učestvuje u radu.

Naročito se ukazuje Radnoj grupi i na različito postupanje u pogledu primene navedenih propisa prilikom obračuna naknada zarada za vreme korišćenja godišnjeg odmora i odsustvovanja sa rada na dan praznika koji je neradni dan, jer se u vreme pisanja ovog predloga, u pojedinim sudovima kao osnovica za obračun ovih naknada uzima prosečna zarada u prethodnih 12 meseci, a kako je to propisano članom 114. važećeg Zakona o radu (nakon izmena i dopuna koje se primenjuju od 29.07.2014. godine) i koje po automatizmu obračunavaju radnici računovodstva ovih sudova uz pomoć posebnog programa za obračun ličnog dohotka (SAVETNIK LD), dobijenog od Zavoda za unapređenje poslovanja, u drugim je taj prosek u prethodna 3 meseca (prema istoj odredbi pre izmena i dopuna od 2014. godine), dok u pojedinim sudovima se obračun vrši kao kod državnih službenika i nameštenika, odnosno naknada se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio. Pored toga, različito se postupa i prilikom obračuna naknada tamo gde se uzima prosek kao merilo, jer se u nekim sudovima naknada za odsustvo sa posla (godišnji odmor, neradni dani) iz prethodnog perioda (12 ili 3 meseca) uzima u obzir prilikom obračuna, dok u drugim, ona nema karakter zarade i ne ulazi u obračun prosečne zarade, što dodatno umanjuje primanja sudija u vreme korišćenja godišnjeg odmora i odsustva zbog praznika koji su neradni dani.

S tim u vezi, a u svetlu predloženog, UST ukazuje radnom telu i na ovu svojevrsnu anomaliju, koja je proizvod različitih tumačenja, a tiče se dakle načina obračunavanja naknade zarade za vreme odsustvovanja sa rada na dan praznika koji je neradni dan, godišnjeg odmora i plaćenog odsustva. Naime, primanja koja jesu zarada, odnosno imaju karakter zarade su isplaćena osnovna zarada po satu, deo zarade po osnovu radnog učinka (stimulacije i dr.), uvećanja zarada isplaćenih u prethodnih 12 meseci po osnovu rada na dan praznika, noćnog rada, rada u smenama, prekovremenog rada, „minulog rada“ i drugih uvećanja propisanih opštim aktom poslodavca, zarada po osnovu doprinosa zaposlenog poslovnim uspehu poslodavca (nagrade, bonusi i sl.), druga primanja koja imaju karakter zarade (topli obrok, regres, terenski dodatak, dodatak za odvojeni život), te

ostala davanja zaposlenima koja imaju karakter zarade, s tim da prema tumačenju Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike, osnovica za obračun naknade zarade - zarada, isplaćene naknade zarada (za vreme plaćenog odsustva, bolovanja, godišnjeg odmora i dr.) ne ulaze u osnov za obračun naknade zarade, već samo isplaćene zarade.

Međutim, odredbom člana 105. Zakona o radu jasno je propisano da se zarada na koju zaposleni ima pravo u skladu sa članom 104. istog Zakona sastoji od zarade za obavljeni rad i vreme provedeno na radu, zarade po osnovu doprinosa zaposlenog poslovnom uspehu poslodavca (nagrade, bonusi i sl.) i drugih primanja po osnovu radnog odnosa, u skladu sa opštim aktom i ugovorom o radu, zatim da se pod zaradom smatra i zarada koja sadrži porez i doprinose koji se plaćaju iz zarade, te sva ostala primanja iz radnog odnosa, osim primanja iz člana 14, 42. stav 3. tačka 4) i 5), člana 118. tačka 1 - 4), člana 119, člana 120. tačka 1) i člana 158. ovog Zakona¹⁷, a koja nemaju karakter zarade, što znači da sva ostala primanja imaju karakter zarade, među kojima su prema navedenom tumačenju i naknada za ishranu u toku rada, regres za korišćenje godišnjeg odmora, terenski dodatak, dodatak za odvojeni život, te davanja zaposlenima u novcu ili u robi za praznike. Međutim, polazeći od taksativno nabrojanih primanja zaposlenih, upravo se iz odredbe člana 105. stav 3. Zakona o radu zaključuje da karakter zarade ima i naknada zarade u slučaju korišćenja godišnjeg odmora i odsustva na dan državnog i verskog praznika koji je neradan dan, budući da ova primanja zaposlenih nisu obuhvaćena negativnom enumeracijom koja se navodi i nabroja u navedenom stavu, pa sledstveno tome, navedeno tumačenje da ove naknade nemaju karakter zarade nije pravilno i za posledicu ima pogrešan obračun ovih naknada i čini da nosioci pravosudnih funkcija, na koje se primenjuje Zakon o radu, iako isti ne spadaju u krug zaposlenih već izabranih lica, a usled nedostatka odredbi u posebnim zakonima, budu pored napred navedenog umanjenja usled primena pravila proseka 12 meseci, uskraćeni i od primanja koja bi im pravilnim tumačenjem navedene odredbe Zakona, svakako pripala.

Zato, UST predlaže Radnoj grupi za izradu radne verzije Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sudijama, da u narednom periodu pojača napore u iznalaženju najboljeg rešenja i kroz izmene i dopune Zakona o sudijama ukloni propuste i nedostatke na koje je ukazalo ovo strukovno udruženje, a kako bi se išlo u susret proklamovanim ciljevima unapređenja nezavisnosti sudova i sudija, kroz jačanje materijalne samostalnosti sudija, nepristrasnosti i kvaliteta pravde.

S tim u vezi, UST ponovo ukazuje Radnoj grupi na potrebu dugoročnog i sveobuhvatnog uređenja materije koja reguliše položaj sudija, bez ostavljanja prostora za različita tumačenja, pa s toga predlaže da se u Zakonu o sudijama, u glavi drugoj, a u delu koji reguliše materijalni položaj sudije, posle člana 37. ili člana 42., doda član 37a ili 42a sledeće sadržine:

„Sudija ima pravo na naknadu plate u slučaju korišćenja godišnjeg odmora, plaćenog odsustva, odsustvovanja s rada na dan državnog i verskog praznika koji nije radni dan, te u slučaju odazivanja na poziv vojnih i drugih državnih organa, a koja se obračunava i isplaćuje u visini plate”.

Po mišljenju UST, na isti način treba regulisati i ostala pitanja od značaja za radnopravni i materijalni položaj sudija, poput prava i navedenih naknada koje su sada regulisane Posebnim kolektivnim ugovorom za državne organe, a kako se isti shodno odredbi člana 2. stav 3. trenutno primenjuje i na sudije, kao izabrana lica, to se onda nameće i kao brzo rešenje aktuelnog problema naknada kroz zaključenje Aneksa PKU, na osnovu kojeg će se i na sudije shodno primeniti odredba člana 32. ovog ugovora, kojom je propisano da dok koristi godišnji odmor i plaćeno odsustvo koje mu je odobreno prema zakonu, ako nije radio na dan praznika koji nije radni dan ili ako se odazvao na vojnu vežbu ili na poziv državnog organa, zaposleni ima pravo na naknadu plate koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je radio.

¹ Načelo materijalne samostalnosti - usvojeno na VII kongresu Ujedinjenih nacija za sprečavanje zločina i postupanje prema prestupnicima, održanog u Milanu od 26. avgusta do 6. septembra 1985. godine i potvrđenog od strane Generalne skupštine u njenim rezolucijama br. 40/32 od 29. novembra 1985. godine i br. 40/146 od 13. decembra 1985. godine, koje načelo je ovim aktima proklamovano kao međunarodni standard.

² Četvrta revidirana verzija nacrtu ustavnih amandmana, koja je usaglašena sa preporukama Venecijanske komisije.

³ „Sl. glasnik RS”, br. 98/2006

⁴ „Sl. glasnik RS”, broj 116/08 sa novelama do 47/17

⁵ „Sl. glasnik RS”, broj 98/2006

⁶ Konvencija MOR o plaćenom godišnjem odmoru broj 132 - usvojena 23. juna 1970. godine od strane Generalne konferencije Međunarodne organizacije rada, sazvane od strane Administrativnog saveta Međunarodnog biroa rada u Ženevi.

⁷ „Sl. glasnik RS”, broj 22/2009

⁸ „Sl. glasnik RS”, broj 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, i 75/14

⁹ „Sl. glasnik RS”, broj 79/05 sa novelama do 95/18

¹⁰ „Sl. glasnik RS”, broj 62/06 sa novelama do 95/18

¹¹ „Sl. glasnik RS”, broj 38 od 31.05.2019. godine

¹² „Sl. glasnik RS”, broj 6/16, 24/18 i 87/18

¹³ „Sl. glasnik RS”, broj 7/91 sa novelama do 34/01

¹⁴ „Sl. glasnik RS”, br. 48/91, 66/91, 44/98 - dr. zakon*, 49/99 - dr. zakon**, 34/2001 - dr. zakon*** i 39/2002, 49/2005 - odluka USRS, 79/2005 - dr. zakon, 81/2005 - ispr. dr. zakona i 83/2005 - ispr. dr. zakona

¹⁵ „Sl. glasnik Republike Srpske”, br. 66/18 od 24.07.2018. godine

¹⁶ „Sl. glasnik RS”, broj 44/08

¹⁷ ... isplate po osnovu učešća zaposlenog u dobiti u poslovnoj godini, naknade troškova za korišćenje i upotrebu sredstava za rad zaposlenog koji je zasnavao radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, naknade drugih troškova rada zaposlenog koji je zasnavao radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, naknade troškova za dolazak i odlazak sa rada, u visini cene prevozne karte u javnom saobraćaju, ako poslodavac nije obezbedio sopstveni prevoz, naknade troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji i inostranstvu, naknade troškova smeštaja i ishrane za rad i boravak na terenu, ako poslodavac nije zaposlenom obezbedio smeštaj i ishranu bez naknade, te primanja poput otpremnine pri odlasku u penziju, naknade troškova pogrebnih usluga u slučaju smrti člana uže porodice, a članovima uže porodice u slučaju smrti zaposlenog, naknade štete zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, poklona deci zaposlenog do 15 godina života za Božić i Novu godinu, premije za dodatno penzijsko osiguranje, zatim jubilarne nagrade i solidarne pomoći, te otpremnine zaposlenom koji je proglašen tehnološkim viškom

Paragraf Lex iOS aplikacija

Preuzmite na **AppStore**

SUDIJA NE MOŽE BITI POZVAN NA ODGOVORNOST ZA IZRAŽENO MIŠLJENJE ILI GLASANJE PRILIKOM DONOŠENJA SUDSKE ODLUKE

Izvod iz sudske prakse

Jelena Gajić

Predsednica Programskog saveta UST-a

Iako odredba člana 35. Ustava propisuje da svako ima pravo na naknadu materijalne ili nematerijalne štete koju mu nezakonitim ili nepravilnim radom prouzrokuje državni organ, imalac javnog ovlašćenja, organ autonomne pokrajine ili organ jedinice lokalne samouprave, stavom 3. istog člana propisano je da zakon određuje uslove pod kojima oštećeni ima pravo da zahteva naknadu štete neposredno od lica koje je štetu prouzrokovalo.

Građansko pravni imunitet sudije garantovan je kako odredbom člana 151. stav 1. Ustava kojom je propisano da sudija ne može biti pozvan na odgovornost za izraženo mišljenje ili glasanje prilikom donošenja sudske odluke, osim ako se radi o krivičnom delu kršenja zakona od strane sudije, tako i odredbom člana 5. Zakona o sudijama kojom je propisano da sudija nikome nije odgovoran za mišljenje ili glas dat u vršenju sudijske dužnosti. Za štetu koju sudija prouzrokuje nezakonitim ili nepravilnim radom zakonom je propisana (član 6. stav 1. Zakona o sudijama) odgovornost Republike Srbije. Građansko pravni imunitet, kao jednu od garancija sudske nezavisnosti, predviđaju i međunarodna akta (Osnovna načela nezavisnosti sudstva UN, Preporuka (R94) 12 Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama o nezavisnosti i ulozi sudija i Evropski zakon o sudijama) koja se, s obzirom na odredbu člana 1. Ustava po kojoj je Republika Srbija država zasnovana, između ostalog na pripadnosti evropskim principima i vrednostima i člana 18. Ustava, neposredno primenjuju.

Kako dakle, sudija ne može biti pozvan na građansko pravnu odgovornost tužbom za naknadu štete, pravo na naknadu štete neposredno protiv sudije nije podobno za sudsku zaštitu, a vođenje sudske postupke u kome bi se izvodili dokazi i sprovodilo raspravljanje o osnovanosti zahteva koji, po samom Ustavu, zakonu i međunarodnim aktima, međutim nije dopušten. Kod ovakvih jasnih pravila o neodgovornosti sudije, podnošenje tužbe i neprimereno i besciljno vršenje prava znači kršenje načela o savesnom korišćenju prava iz člana 9. stav 1. Zakona o parničnom postupku, odnosno zloupotrebu prava. Posledica nepostojanja tuživosti je, stoga, odbačaj tužbe, bilo neposredno primenom čl. 35. i 151. Ustava RS i međunarodnih akata koji se neposredno primenjuju, bilo analognom primenom člana 294. stav 1. tačka 6. u vezi sa članom 194. Zakona o parničnom postupku.

Ovo stoga što, iako je tužba za naknadu štete, po svojoj prirodi, tužba za osudu na činidbu, ona takođe počiva na pravnom interesu da se zaštiti zakonom garantovano i povređeno pravo. Za svaku parničnu radnju, a posebno za tužbu, nužno je postojanje pravnog interesa koji je kod tužbe za utvrđenje samo posebno izražen u članu 194. Zakona o parničnom postupku. Dozvoljenost tužbe u postupku prethodnog ispitivanja tužbe ne ceni se samo prema sadržini tražene sudske zaštite i postavljenom tužbenom zahtevu, već i prema činjeničnim navodima tužbe i predloženim dokazima, jer sud nije vezan osnovom spora iznetim

u tužbi. Jasna pravila o postojanju imuniteta i neodgovornosti sudije za greške u obavljanju funkcije, predstavlja zloupotrebu prava podnošenjem tužbe u konkretnom slučaju i jasno definisana zaštita prava tužioca na naknadu štete preko odgovornosti države po članu 35. Ustava i članu 6.

Zakona o sudijama, sa pravom regresa od sudije pod zakonom određenim uslovima, lišavaju tužioca pravnog interesa za vođenje ovog spora.

Prema tome, ovakva tužba je nedozvoljena. •

**PREDSTAVITE SE
STRUČNO
I KVALITETNO
VAŠIM
POTENCIJALNIM
KLIJENTIMA**

**REGISTRUJTE
SE BESPLATNO!**

www.nadjiadvokata.com

**BESPLATNO
UNAPREDITE
POSLOVNI PROFIL
VAŠE
KNJIGOVODSTVENE
AGENCIJE**

**ADRESAR
KNJIGOVOĐA**

www.nadjiknjigovodju.com

PRAVOSUDNI BUDŽET KAO GARANT NEZAVISNOSTI SUDOVA I SUDIJA

Darko Prstić
*sudija Osnovnog suda
u Negotinu*

Nacionalnom strategijom reforme pravosuđa za period od 2013 - 2018. godine¹, koju je usvojila Narodna skupština dana 01.07.2013. godine i Akcionim planom za pregovaračko Poglavlje 23 u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, koji je usvojila Vlada dana 27.04.2016. godine, Republika Srbija se obavezala na promenu Ustava u delu koji se odnosi na pravosuđe. Razlog za promenu Ustava je depolitizacija, odnosno jačanje nezavisnosti pravosuđa. Nova Nacionalna strategija reforme pravosuđa za period 2019 - 2024. godine, čija je izrada u toku, trebalo bi da bude finalna, da predvidi sve aktivnosti koje su potrebne za njeno sprovođenje i daje jasne smernice u cilju unapređivanja nezavisnosti pravosudnog sistema, nepristrasnosti i kvaliteta pravde, unapređenja stručnosti, odgovornosti i efikasnosti pravosuđa.

Jedan od ključnih preduslova uspešnog funkcionisanja pravosuđa, jeste nastavak unapređenja kapaciteta pravosudnih saveta (Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca), u cilju efikasnog preuzimanja nadležnosti koje su im poverene Ustavom i zakonima. Da bi ovaj proces nesmetano tekao, potrebno je, s jedne strane, obezbediti mehanizme koji garantuju nezavisnost ovih tela od neprimerenih i nedozvoljenih uticaja, dok je, s druge strane, uzimajući u obzir do sada prepoznate manjkavosti u radu Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca, potrebno zakonski uobličiti uslove i mehanizme odgovornosti, kako

njihovih članova pojedinačno, tako i tela kao takvih (Glava III Nacionalne strategije - KLJUČNA NAČELA I PRIORITETI)².

Saglasno Nacionalnoj strategiji, predviđeno je da „pravosudni sistem treba da bude kadar da utvrđuje opšti okvir i unutrašnje uređenje sudova preko Visokog saveta sudstva, da nadgleda sprovođenje administrativne uprave iz poslovnika o radu sudova, radi na poboljšanju delotvornosti upravljanja predmetima i rezultatima rada sudova, zajedno sa predsednicima sudova i uz učešće Ministarstva u skladu sa zakonom, da se Visoki savet sudstva uspostavi kao organ za utvrđivanje pravila rada u pravosuđu i za formulisane i usvajanje pravnog okvira, te da treba da preuzme punu odgovornost kao organ za utvrđivanje opšteg okvira i unutrašnjeg uređenja i rada sudova” (Nacionalna strategija - PREGLED DOSADAŠNJIH REZULTATA REFORME PRAVOSUĐA U ODNOSU NA UOČENE SLABOSTI I OSTVARENOST REFORMSKIH AKTIVNOSTI PREDVIĐENIH STRATEGIJOM IZ 2006. GODINE)³.

Ministarstvo pravde je od maja 2017. godine organizovalo javnu raspravu u okviru koje je održano više okruglih stolova širom Srbije. Javna rasprava je održana u dva kruga, pa je tako prva verzija radnog teksta amandmana Ministarstva pravde na Ustav Republike Srbije u delu koji se odnosi na pravosuđe objavljena 22. januara 2018. godine, nakon čega je sproveden drugi krug javne rasprave. Na osnovu zaključaka javne rasprave radni tekst amandmana je reviziran u tri navrata, a veliki deo iznetih sugestija stručne

javnosti je prihvaćen, pa je tako nakon detaljnih razmatranja dana 15. oktobra 2018. godine objavljena i četvrta revidirana verzija nacrtu ustavnih amandmana, koja je usaglašena sa preporukama Venecijanske komisije.

I Načelna zapažanja o nacrtu amandmana XIII na Ustav RS

Navedenim amandmanom, kojim se zamenjuje naziv člana 151. i član 151. Ustava RS, uređuje se nadležnost Visokog saveta sudstva i izričito se naglašava da je Visoki savet sudstva samostalan i nezavisan državni organ koji jemči samostalnost i nezavisnost sudova i sudija, predsednika sudova i sudija porotnika, tako što odlučuje o pitanjima položaja sudija, predsednika sudova i sudija porotnika određenim Ustavom i zakonom (stav 1). Visoki savet sudstva bira predsednika Vrhovnog suda Srbije i predsednike ostalih sudova i odlučuje o prestanku njihove funkcije, bira sudije i sudije porotnike i odlučuje o prestanku njihove funkcije, prikuplja statističke podatke od značaja za rad sudija, vrednuje rad sudija, predsednika sudova i sudijskih pomoćnika, odlučuje o premeštaju i upućivanju sudija, imenuje i razrešava članove disciplinskih organa, određuje potreban broj sudija i sudija porotnika, predlaže budžetska sredstva za rad Visokog saveta sudstva i za rad sudova u pitanjima iz njegove nadležnosti u skladu sa zakonom i samostalno raspolaže tim sredstvima i odlučuje o drugim pitanjima položaja sudija, predsednika sudova i sudija porotnika određenim zakonom (stav 2).

Analizirajući navedene odredbe nacrtu amandmana u svetlu primene relevantnih odredbi važećeg Ustava Republike Srbije iz 2006. godine⁴, Nacionalne strategije i Akcionog plana za Poglavlje 23, te ostalih dokumenata i rešenja koji se odnose na pregovarački proces o pristupanju Evropskoj Uniji, kao i izveštaja i mišljenja Venecijanske komisije, a koji se odnose na sudstvo, proizilazi da u pogledu određenih pitanja nisu iscrpljene sve mogućnosti koje bi u većem obimu upotpunile standarde za sudstvo. Jedno od njih je materijalna garancija nezavisnosti sudova i sudija, a koja se odnosi na upravljanje finansijskim sredstvima za rad sudova.

Polazeći od uloge Visokog saveta sudstva, koji je nacrtom amandmana na Ustav Republike Srbije predviđen kao „samostalan i nezavistan državni organ koji jemči samostalnost i nezavisnost sudova i sudija, predsednika sudova i sudija porotnika”⁵, to bi onda ovom telu trebalo omogućiti autonomno upravljanje finansijskim sredstvima, jer nema nezavisnosti sudova dok se i ta garancija nezavisnosti ne obezbedi. Načelno se ova garancija trebala obezbediti kroz navedeni amandman XIII ili pak poseban amandman koji bi okvir sudskog budžeta jasno konstituisao, ali kako je u postojećem predlogu nacrtu predviđeno da Visoki savet sudstva „predlaže budžetska sredstva za rad ovog saveta i za rad sudova u pitanjima iz njegove nadležnosti u skladu sa

zakonom”⁶, to je onda, u slučaju da ovakav predlog amandmana bude usvojen i na referendumu građana kao takav verifikovan, neophodno obezbediti zakonodavni okvir za sprovođenje amandmanom predviđene garancije.

Nakon usvajanja Rezolucije Ujedinjenih nacija 40/136 od 1985. godine o osnovnim principima nezavisnosti sudstva, veliki broj država u svetu je u okvirima svog suvereniteta omogućio ostvarivanje nezavisnosti sudstva upravo kroz upravljanje finansijskim sredstvima za rad pravosuđa, pa je tako u Sjedinjenim Američkim Državama formirano posebno telo, tzv. Sudijska konferencija, koja utvrđuje predlog sudskog budžeta Kongresu, koji predlog Kongres može da usvoji ili odbije uz obrazloženje, ali isti ne može da menja, dok je u Ruskoj Federaciji formiran Departman sudske uprave, koji zajedno sa Kongresom sudija Ruske Federacije daje predlog sudskog budžeta. Analizom drugih sistema proizilazi da rešenje ovog pitanja kroz aktuelni nacrt amandmana korespondira sa rešenjem kakvo postoji u susednoj Mađarskoj, u kojoj sudski budžet predlaže Nacionalni savet sudstva, kao posebno sudijsko telo, slično našem Visokom savetu sudstva, s tim da je ovakav i njemu slični mehanizmi predviđeni u skoro svim evropskim zemljama.

Poseban sudski budžet, kojim bi upravljao Visoki savet sudstva, doprineo bi jačanju nezavisnosti sudstva i sudija, jer na taj način sudovi neće zavisiti od odluka izvršne vlasti, već od odluka najvišeg tela sudske vlasti - Visokog saveta sudstva, iz kog budžeta bi se isplaćivale plate sudijama i svi troškovi rada sudova. Trenutno se novac od naplate sudijskih taksi sliva u državni budžet i dalje raspoređuje odlukama Ministarstva finansija, što ne doprinosi punoj efikasnosti pravosuđa i dovodi u pitanje ustavnu garanciju institucionalne nezavisnosti sudstva. Kako još uvek ne postoji sudski budžet, to je Republika Srbija izuzeta iz poređenja sa ostalim državama u ovom domenu, što jasno proizilazi iz izveštaja Evropske komisije za efikasnost pravosuđa (CEPEŽ)⁷, koja je formirana kako bi se unapredili delotvornost i funkcionisanje pravosuđa u Evropi.

Vrhovni kasacioni sud je na Opštoj sednici održanoj 8. i 9. februara 2018. godine, a u vezi sa izvršenom analizom Radnog teksta Amandmana I - XIII Ministarstva pravde na Ustav Republike Srbije, podsetio da Ustavni sud ima svoj budžet iako ne ostvaruje prihode od sudijskih taksi⁸, za razliku od sudova koji naplatom sudijskih taksi ostvaruju značajne prihode u budžetu Republike Srbije. Ovaj sud je izvršenoj analizi uputio i na odredbu člana 28. Zakona o Ustavnom sudu, kojom je pored ostalog propisano da se sredstva za rad i funkcionisanje Ustavnog suda, obezbeđuju u budžetu Republike Srbije, na predlog Ustavnog suda (stav 1.), da Ustavni sud samostalno raspolaže sredstvima budžeta Ustavnog suda (stav 2.), a da Vlada pri tom ne može bez saglasnosti predsednika Ustavnog suda, obustaviti, odložiti ili ograničiti izvršenje budžeta Ustavnog suda (stav 3.). Ne dovodeći u pitanje postojeću nadležnost i odgovor-

nost Vlade za predlaganje budžeta i Narodne skupštine za usvajanje budžeta, Vrhovni kasacioni sud je zaključio da bi bilo opravdano i celishodno da se kroz ustavne amandmane ustanovi sudski budžet koji bi, sa jedne strane, doprineo jačanju samostalnosti i nezavisnosti sudova, a sa druge strane, povećao odgovornost sudova i Visokog saveta sudstva prilikom planiranja, predlaganja i trošenja sredstava neophodnih za funkcionisanje i rad sudova. To se nije dogodilo, već je stavom 2. amandmana XIII predviđeno da Visoki savet sudstva, između ostalog, samo „predlaže budžetska sredstva za rad Visokog saveta sudstva i za rad sudova u pitanjima iz njegove nadležnosti u skladu sa zakonom i samostalno raspolaže tim sredstvima”⁹.

II Analiza odluke Ustavnog suda IUz-34/2016 od 25.10.2018. godine

Odlukom Ustavnog suda IUz-34/2016 od 25.10.2018. godine¹⁰, stavom prvim izreke, utvrđuje se da odredbe člana 32. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova („Sl. glasnik RS”, br. 101/2013, 13/2016, 108/2016 i 113/2017) nisu u saglasnosti sa Ustavom. Stavom drugim izreke, odbija se zahtev za utvrđivanje neustavnosti odredbe člana 70. stav 3. Zakona o uređenju sudova („Sl. glasnik RS”, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011, 101/2013, 40/2015 - dr. zakon, 106/2015, 13/2016 i 108/2016). Odlučujući da pokrene postupak za ocenu ustavnosti navedenih odredbi Zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova i Zakona o uređenju sudova, Ustavni sud je najpre ocenio da se kao sporna mogu postaviti pitanja sa stanovišta sadržine nadležnosti koje od Ministarstva treba da preuzme Visoki savet sudstva, te da li su ovo poslovi kojima se ostvaruje ustavna funkcija Visokog saveta sudstva da obezbedi i garantuje nezavisnost i samostalnost sudija i sudova, ili se pak radi o poslovima koji su, saglasno članu 9. Zakona o ministarstvima u delokrugu Ministarstva pravde, zatim da li Visoki savet sudstva može biti nadležan za staranje o sprovođenju zakona, dakle za izvršavanje zakona, ili je ovo nadležnost koja je imanentna izvršnoj vlasti. Takođe, postavilo se pitanje i da li se ukidanjem svih nadležnosti Ministarstva koje se odnose na finansiranje rada sudova ovaj organ državne uprave onemogućava u delotvornom obavljanju poslova iz svog delokruga koji je uređen Zakonom o ministarstvima, odnosno da li se time narušava načelo jedinstva pravnog poretka.

Nadalje, Ustavni sud je u obrazloženju svoje odluke konstatovao da je Narodna skupština, nakon donošenja odluke o pokretanju postupka u navedenom ustavnosudskom predmetu, donela Zakon o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova („Sl. glasnik RS”, br. 108/2016) i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova („Sl. glasnik RS”, br. 113/2017), kojim izmenama je samo određen

novi rok za prenos pojedinih nadležnosti sa ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa na Visoki savet sudstva, kao i za prestanak određenih nadležnosti tog ministarstva, i to tako što je rok produžen u oba navrata za po godinu dana, tako da je sa poslednjim izmenama taj rok određen od 01. januara 2019. godine. Tada osporenim odredbom člana 32. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova bilo je propisano da nadležnosti ministarstva nadležnog za pravosuđe iz člana 57. stav 3, člana 70. st. 2, 4. i 5, člana 74. stav 2. i člana 75. stav 1. od 01. januara 2019. godine preuzima Visoki savet sudstva (stav 1).

Prilikom razmatranja osporenih odredbi, Ustavni sud je utvrdio da navedenim odredbama prestaju nadležnosti Ministarstva koje se odnose na davanje prethodnog mišljenja na predlog Visokog saveta sudstva u pogledu obima i strukture budžetskih sredstava za tekuće rashode (osim rashoda za sudsko osoblje) (član 83. Zakona) i vršenje nadzora nad troškovima budžetskih sredstava opredeljenih za rad sudova (član 84. Zakona), a da pri tom zakonodavac nije izmenio odredbu člana 83. Zakona o uređenju sudova kojom je propisan postupak predlaganja budžetskih sredstava u delu sredstava za rashode koje predlaže Visoki savet sudstva, a koji uključuje i prethodno pribavljanje mišljenja Ministarstva, niti je izmenio odredbu člana 84. Zakona kojom je određeno da nadzor nad trošenjem budžetskih sredstava opredeljenih za rad sudova vrše tri organa - Visoki savet sudstva, Ministarstvo pravde i Ministarstvo finansija.

Kako je podnosilac inicijative osporio i sada važeći član 70. stav 3. Zakona o uređenju sudova, nezavisno od preuzimanja nadležnosti od Ministarstva po odredbama 32. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o uređenju sudova, to je Ustavni sud razmotrio kao sporno i pitanje da li je vrsta poslova koja je predviđena navedenom odredbom, načelno u funkciji obezbeđivanja nezavisnosti i samostalnosti sudova i sudija, kao nosilaca sudske vlasti, te u svojoj odluci utvrdio da predlaganje budžeta za rad sudova za tekuće rashode, osim rashoda za sudsko osoblje i održavanje opreme i objekata, kao i raspodelu ovih sredstava i vršenje nadzora nad namenskim korišćenjem budžetskih sredstava je posao pravosudne uprave koji vrši upravo Visoki savet sudstva, a na osnovu člana 13. alineja 18. Zakona o visokom savetu sudstva, prema kojoj odredbi Visoki savet sudstva predlaže obim i strukturu budžetskih sredstava neophodnih za rad sudova za tekuće rashode i vrši nadzor nad njihovim trošenjem, a u skladu sa odredbom čl. 82. i 83. Zakona o uređenju sudova. Najzad, nadzor nad finansijskim i materijalnim poslovanjem sudova je posao pravosudne uprave koji nije u isključivoj nadležnosti ovog tela, već ga VSS vrši zajedno sa ministarstvima nadležnim za pravosuđe i finansije, pa je kod ovakvog utvrđenja, Ustavni sud našao da zahtev za ocenu neustavnosti i u pogledu navedene odredbe, nije osnovan i odlučio da isti odbije.

III Zaključak

Prema poslednjoj revidiranoj verziji nacrtu ustavnih amandmana, koja je usaglašena sa preporukama Venecijanske komisije, proizilazi da zakonodavac i dalje uživa relativno široku slobodu da opredeli koji poslovi pravosudne uprave spadaju u nadležnost Visokog saveta sudstva, a koji u nadležnost organa državne uprave, pa u tim okvirima i treba tražiti rešenje za ovo pitanje, kada već isto nije uređeno konstitutivnim predlogom. Dosledno sproveden princip podele vlasti omogućuje da i sudska vlast bude zaista nezavisna od drugih grana vlasti, a on podrazumeva niz garantija, među kojima i samostalno upravljanje finansijskim sredstvima. Postojanje sudskog budžeta je garancija nezavisnosti sudstva a samo kroz pretpostavku nezavisnosti sudstva možemo govoriti i o nezavisnosti sudija. Naravno, nezavisnost sudija podrazumeva i da „sudija i sâm izgrađuje svoju nezavisnost od bilo kakvih uticaja, da izgrađuje sopstvene načine odbrane, ne samo od uticaja, već i od pretpostavljenih ili realnih, direktnih ili indirektnih pretnji, kojima može biti izložen u obavljanju svoje funkcije“¹¹, a isto tako, nju možemo posmatrati i kao pravo i obavezu sudije, ali i kao oblik odgovornosti¹².

Ipak, nedostatak sredstava za rad, sudsku administraciju, zapošljavanje potrebnog broja administrativnih radnika,

kao i sudijskih pomoćnika i pripravnika, dovodi do neefikasnosti sudova, a loš materijalni položaj sudija, izvor je korupcije i odsustva nezavisnosti, s toga nužno je da se u novoj strategiji reforme pravosuđa obezbedi dovoljno prostora za ovu garantiju, a budući pravni i zakonodavni okvir kroz set pravosudnih zakona koji će nužno uslediti, mora sadržati navedene pretpostavke nezavisnosti, bilo kroz poseban Zakon o sudskom budžetu, ili druge pravosudne zakone, ali i zakone koji ne spadaju u tu sferu. S tim u vezi, radne grupe koje će biti angažovane na izradu zakonskog okvira iz sfere pravosuđa, u svetlu predloženih amandmana, moraju imati u vidu i odluku Ustavnog suda IUz-34/2016 od 25.10.2018. godine, koja kroz svoja utvrđenja u odnosu na aktuelno normativno stanje, daje jasne smernice u pogledu nadležnosti i raspolaganje sredstvima za rad sudova, a sve navedeno kako bi se iznedrila rešenja kroz koja će Visoki savet sudstva, kao organ koji će da jemči samostalnost i nezavisnost sudova i sudija, predsednika sudova i sudija porotnika, moći imati punu funkcionalnu nadležnost za ostvarivanje institucionalne nezavisnosti kroz upravljanje sredstvima, ali i bez bojazni da bi takva rešenja u nekom narednom periodu bila dovedena u pitanje kroz proveru njihove ustavnosti. •

Pravna i ekonomska izdanja
za uspešno i zakonito poslovanje

¹ „Sl. glasnik RS“, br. 57/2013

² Isto, str. 4

³ Isto, str. 8

⁴ „Sl. glasnik RS“, br. 89/2006

⁵ Četvrta revidirana verzija nacrtu ustavnih amandmana, koja je usaglašena sa preporukama Venecijanske komisije.

⁶ Isto, amandman XIII

⁷ Evropska komisija za efikasnost pravosuđa, poznata kao SEPEŽ, po skraćenici francuskog naziva komisije - „CEPEJ“ je telo Saveta Evrope osnovano 18. septembra 2002. godine rezolucijom Komiteta ministara Saveta Evrope kako bi radilo na poboljšanju efikasnosti i funkcionisanja pravosudnog sistema u zemljama članicama Saveta Evrope sa ciljem obezbeđenja efikasnog ostvarenja prava i povećanja poverenja građana u pravosudni sistem.

⁸ Odredbom člana 6. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu („Sl. glasnik RS“, br.109/2007, 99/2011,18/2013 - Odluka US, 103/2015 i 40/2015 - dr. zakon) propisano je da se u postupku pred Ustavnim sudom ne plaća taksa.

⁹ Amandman XIII, stav 2. četvrte revidirane verzije nacrtu amandmana na Ustav RS

¹⁰ „Sl. glasnik RS“, br. 88/2018

¹¹ M. Gajinov, Pravo, teorija i praksa, 2009, br. 3-4, 17.

¹² O sudijskoj nezavisnosti kao manifestaciji odgovornosti vidi S. Bovan, „Sudijska nezavisnost“, Pravni život, 2011, br. 12, 786-789.

DRŽAVINA ZEMLJIŠTA U KATASTRU NEPOKRETNOSTI SRBIJE

Ranko Jakovljević

Republički geodetski zavod,
Pravni konsultant

APSTRAKT: U ovom radu prezentuju se status i modaliteti konstituisanja državine uređene propisima o katastru nepokretnosti u Srbiji - Zakon o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima, Zakon o državnom premeru i katastru i Zakon o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, sa odgovarajućim pravilnicima -, prava „držalac” u kontekstu drugih zakona i problem „brisanja državine” po sili zakona.

KLJUČNE REČI: Državina, nepokretnost, katastar, zakon, pravna sigurnost, stečeno pravo, upis, brisanje.

U srpskom jeziku *državina*, *držina*, *posed*, *pritežanje*, označava fizičku vlast na stvari uz manifestovanu volju da se ona vrši u sopstvenom interesu. Srpskim građanskim zakonikom 1844. g, nakon dela o ličnim pravima, u „časti drugoj - O pravima stvarnim”, /odeljak 1, glava 2/, obuhvaćen je institut „državine i prava držanja” - *kad jednu stvar držiš, i volju imaš zadržati je za sebe, i to zgodnim znakom označiš i pokažeš, ti si držalac ili pritežatelj takove stvari...* Opšti imovinski zakonik za knjaževinu Crnu Goru 1888. g, *držinu ili posjedu* definiše: *Što god ko drži i voljan je držati, zakon mu protiv svakoga štiti državu, kakva god ona bila, samo ako nije samovoljom dobivena.*

Katastar zemljišta predstavljao je javnu evidenciju o zemljištu i o *korisnicima* (korisnik, sopstvenik ili plodouživalac) - član 4. Pravilnika o izradi i održavanju katastarskog operata („Sl. list SFRJ”, br. 11/70), sa polazištem u Osnovnom zakonu o premeru i katastru zemljišta iz 1965. g. Posedovni listovi bili su isprave sa podacima o korisnicima, parcelama, katastarskom priходу. Katastarski uredi u funkciji održavanja katastarskih operata u spiskovima promena konstatovali su

promene u stanju poseda odnosno obliku i površini parcele i na osnovu njih vršili odgovarajuće upise u posedovnim listovima. Upisima u ove evidencije nije sticano, menjano ili gašeno pravo svojine, druga stvarna ili obligaciona prava. Prelaskom na sistem katastra nepokretnosti, uglavnom iz razloga objedinjavanja pravnog (zemljišnoknjižni ili tapijski sistemi) i registra faktičkog stanja (katastar zemljišta), zakonom je uređeno da je predmet upisa u katastru nepokretnosti prilikom njegovog osnivanja i državina, tačnije „vrsta prava”, - „držalac”, u situacijama gde nisu ispunjeni uslovi za upis odnosnog lica kao subjekta prava svojine.

Specifičnosti ove zakonske kategorije državine, uspostavljene vezano za prestanak zemljišnoknjižnog i tapijskog sistema i ustrojavanje katastra nepokretnosti, u odnosu na ono što je regulisano Zakonom o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, a po propisima koji su važili do 8.6.2018. g.- stupanja na snagu Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, jesu: 1) - okolnost da u situacijama kada je izvršen upis oblika svojine „privatna” nema vlasnika nepokretnosti u javnoj evidenciji; 2) - okolnost da po

Zakonu o državnom premeru i katastru član 135. stav 5, na nepokretnostima na kojima je upisan držalac, dozvolice se promena držaoca na osnovu isprave za upis, shodnom primenom opštih uslova za upis prava iz ovog zakona; 3) - pravo subjekta upisanog sa vrstom prava „držalac“, /kao i njegovog pravnog sledbenika/, na katastarskoj parceli - zemljištu prilikom osnivanja katastra nepokretnosti da, istekom roka od 2 godine (Zakon o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima - „Sl. glasnik RS“, br. 83/92, 53/93, 67/93, 48/94, 12/96, 15/96, 34/2001, 25/0 i 101/2005), odnosno - prvobitno 3 a potom 5 godina od početka primene katastra nepokretnosti (Zakon o državnom premeru i katastru - „Sl. glasnik RS“, br. 72/2009, 18/2010, 65/2013, 15/2015 - US, 96/2015, 47/2017 - autent. tumačenje i 113/2017 - dr. zakon) BUDE UPISAN KAO VLASNIK pod uslovom da treće lice u istom periodu nije podnelo zahtev katastru za upis svojine na osnovu isprave za upis, npr. presude; 4) - ne prestaje na način propisan za prestanak klasične državine - prestankom faktičke vlasti na stvari; 5) - ispunjenost uslova za transformaciju državine u svojinu utvrđuje se u upravnom postupku kod Službe za katastar nepokretnosti, što je dovoljan razlog upisa ranije upisanog držaoca kao vlasnika parcele. Za razliku od „zemljišnoknjižnog održaja“, tabularnog ili tapijskog održaja, gde je pravo svojine po skraćenom roku upisivano nakon što se u građanskom sporu pred sudom utvrdi pravo svojine, ovde je za to dovoljan protek roka, nepostojanja opozitnog zahteva trećeg lica i upravni akt Službe za katastar nepokretnosti kojim se utvrđuje ispunjenost uslova upisa u katastar nepokretnosti. Moglo bi se reći, bez obzira na određivanje protoka roka, kao kod održaja /uz uvažavanje neoborive zakonske pretpostavke da je od momenta upisa u katastar nepokretnosti ona zakonita i savesna/, da pravo upisa prava svojine upisanog držaoca u katastru nepokretnosti jeste osoben osnov sticanja, podvodiv pod normu iz člana 20. st. Zakona o osnovama svojinskopравnih odnosa: *pravo svojine* (pored sticanja po samom zakonu, na osnovu pravnog posla i nasleđivanjem) *stiče se i odlukom državnog organa na način i pod uslovima određenim zakonom* - za razliku od situacije kada se ono stiče po samom zakonu - održajem kao originarnim sticanjem (član 21).

Prilikom ustrojavanja katastra nepokretnosti umesto katastra zemljišta /Zakon o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima/, u cilju uspostavljanja sistema po kome se prava na nepokretnostima stiču, prenose, ograničavaju i prestaju upisom u javni registar katastra nepokretnosti, vršeno je izlaganje na javni uvid podataka premera nepokretnosti i utvrđivanje prava na nepokretnostima. Po tom zakonu, član 69a st. 5. i 6, ako se kao nosilac prava na zemljištu ne može odrediti neko od sledećih lica:

- lice koje je u katastru zemljišta upisano posle 6.4.1941. g;
- lice upisano u katastru zemljišta posle 6.4.1941. g. a upis je bio izvršen na osnovu isprave koja je u vreme upisa bila podobna za sticanje prava na zemljištu;

- lice upisano u katastar zemljišta ustrojen posle 6.4.1941. g na osnovu podataka iz popisnog katastra i prvog premera;
- lice koje poseduje objekat na zemljištu za koji u vreme izgradnje nije bilo propisano izdavanje građevinske dozvole, odnosno objekat izgrađen na osnovu građevinske dozvole, pod uslovom da je u momentu gradnje, tj. izdavanja dozvole to lice ili njegov pravni prethodnik bilo upisano u katastar zemljišta,
- lice koje nije upisano u katastar zemljišta u smislu prethodno navedenih situacija, a komisiji priloži ispravu podobnu za sticanje odnosno upis prava u smislu prethodno navedenog, ako to pravo izvodi od lica koje je moglo biti određeno za nosioca prava,

LICE KOJE JE POSLEDNJE UPISANO U KATASTAR ZEMLJIŠTA UPISAĆE SE KAO DRŽALAC ZEMLJIŠTA, ukoliko je zemljište u njegovom posedu /član 69a stav 5./ a AKO NEMA LICA IZ STAVA 5. KAO DRŽALAC ZEMLJIŠTA UPISAĆE SE LICE KOJE NIJE UPISANO U KATASTAR ZEMLJIŠTA, ako se iz prikupljenih podataka, na način i po postupku iz čl. 59-60 ovog zakona utvrdi da je u posedu zemljišta /član 69a stav 5./. Poslednja norma ne važi za situacije određivanja držaoca gradskog građevinskog zemljišta, već će se za držaoca odrediti lice poslednje upisano u katastar zemljišta, nezavisno od toga. Po članu 69b stav 1. istog zakona, državina upisana u skladu sa članom 69a st. 5. i 6. smatra se zakonom i savesnom od dana upisa.

Odredbom člana 69a stav 8. Zakona o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima utvrđuje se da „lice koje komisija, u skladu sa odredbama st. 3-6. odredi za nosioca prava na zemljištu, odnosno držaoca na zemljištu, odrediće se za nosioca prava svojine na objektima odnosno za držaoca objekta na zemljištu saglasno članu 58z ovog zakona“. Prema članu 58z stav 1, do upisa prava svojine na zgradi ili drugom građevinskom objektu izgrađenom bez dozvole, kada je dozvola uslov za gradnju, ili prekoračenjem ovlašćenja iz dozvole, kao i upisa toga prava na zgradi ili drugom građevinskom objektu za koji nije izdata upotrebna dozvola, upisuju se podaci o objektu i držaocu u V list nepokretnosti, ako zakonom nije drugačije određeno. Identični upis, u slučaju nedostatka građevinske ili upotrebne dozvole, van zone gradskog građevinskog zemljišta, izvršiće se ako graditelj nema svojinu na zemljištu (stav 3.). Držalac objekta biće u k.n. i lice koje je na tuđem zemljištu izgradilo objekat kada dozvola nije bila uslov za gradnju (stav 5.)

Povodom izmena i dopuna Zakona o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima iz 1996. g. (Sl. glasnik RS, br. 12/96), Republički geodetski zavod publikovao je u cilju ujednačavanja prakse uputstvo naslovljeno kao „Odgovori na pitanja koja su postavili centri za katastar nepokretnosti“ u kojem, pored ostalog ukazuje da je član 69a stav 5. Zakona „ustanovio novi institut *držalac zemljišta* koji je pogrešno shvaćen od pojedinih komisija koje za

držaoca neosnovano određuju lice koje im izjavi da drži u posedu nepokretnost za koju nema odgovarajuću ispravu (npr. nema kupoprodajni ugovor) iako je u katastar zemljišta upisan raniji korisnik. Ovakvo tumačenje pojma *držalac nepokretnosti* je pogrešno, jer se za držaoca zemljišta može odrediti lice koje je poslednje upisano u katastar zemljišta bez isprave podobne za upis prava i koje je u posedu istog, tek ako se primenom odredaba st. 3. i 3. ne može odrediti lice koje ispunjava uslove za nosioca prava. Prema stavu 6. citiranog člana za držaoca zemljišta se može odrediti i lice koje nije upisano u katastar zemljišta ako se iz prikupljenih podataka utvrdi da je u posedu zemljišta, i ako nema lica iz stava 5. citiranog člana...".

Prema Zakonu o državnom premeru i katastru (ZDPK „Sl. glasnik RS”, br. 72/2009...113/2017 - dr. zakon), počev od izmena i dopuna zakona iz 2015. g. (*Sl. glasnik RS, br. 96/2015*) važi sledeća regulativa: 1) - Na zahtev lica koje je upisano kao držalac parcele, u smislu ovog zakona, odnosno njegovog pravnog sledbenika, vrši se upis prava svojine na parceli u korist tog lica, ako je od dana početka primene katastra nepokretnosti proteklo 5 godina i ako treće lice u tom periodu ne podnese zahtev za upis prava svojine na osnovu isprave za upis (član 133. stav 1.); 2) - Brisanje držaoca i upis prava svojine, prava korišćenja, odnosno zakupa na parceli u državnoj odnosno javnoj svojini dozvolice se na osnovu isprave kojom je pravo stečeno (član 133. stav 4.). U postupku izrade katastra nepokretnosti koji se sprovodi po ZDPK, član 96. stav 2. i stav 3. vrši se upis držaoca ukoliko se nisu stekli uslovi za upis prava svojine, i to u korist lica koje je poslednje upisano u katastru zemljišta, odnosno u korist lica koje je u posedu parcele, ukoliko nema lica iz st. 1. i 2. član 96. Po članu 114. stav 1. tačka 10 - odeljak „promene u postupku održavanja katastra nepokretnosti”, određeno je da su „promene u postupku održavanja katastra nepokretnosti, u smislu ovog zakona, promene na nepokretnostima i stvarnim pravima na njima nastale... sticanjem, prenosom, ograničenjem i prestankom... DRŽAOCA NEPOKRETNOSTI”. Po članu 135. stav 5. ZDPK, na nepokretnostima na kojima je upisan držalac, dozvolice se promena držaoca na osnovu isprave za upis, shodnom primenom opštih uslova za upis prava iz ovog postupka. Na nepokretnostima na kojima je u postupku osnivanja katastra nepokretnosti upisan držalac, pre protoka roka od tri godine od dana početka primene katastra nepokretnosti, dozvolice se promena držaoca na osnovu rešenja o nasleđivanju ili ugovora o doživotnom izdržavanju - član 135. stav 1. /*tekst iz Sl. glasnika RS, br. 72/2009/*. Po istom zakonskom tekstu, na objektima i posebnim delovima objekata, pored promena po ostavinskom rešenju i ugovora o doživotnom izdržavanju, dozvolice se promena držaoca i na osnovu druge isprave za upis, shodnom primenom opštih uslova za upis - član 135. stav 2. Zakona.

Saglasno tumačenju RGZ (*Bilten katastarske prakse 5/2010*, str. 12) „propisani rok od 5 godina od dana počet-

ka primene katastra nepokretnosti, protekom kojeg se držalac parcele, pod zakonom propisanim uslovom, upisuje za vlasnika, odnosi se i na katastarske opštine u kojima, do dana stupanja na snagu novog Zakona o državnom premeru i katastru, nije protekao rok od dve godine od dana stupanja na snagu katastra nepokretnosti, a koji je za istu promenu bio propisan starim Zakonom o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima.” Sledstveno navedenom tumačenju, ukoliko je propisani dvogodišnji rok definisan zakonom koji više ne važi, istekao pre dana stupanja na snagu novog zakona, i dalje je bilo moguće prihvatiti da su uslovi za brisanje držaoca ispunjeni uz poštovanje norme ranijeg zakona.

Počev od 8.6.2018. g. stavljena je van snage odredba člana 133. Zakona o državnom premeru i katastru po kojoj je držalac u slučaju protoka petogodišnjeg roka, na njegov zahtev, upisivan kao vlasnik katastarske parcele ukoliko se nije radilo o stvari u javnoj tj. državnoj svojini. RGZ je mišljenje da nije moguće prihvatiti upis prava svojine na osnovu okolnosti da je u vreme važenja ranijeg zakona već protekao petogodišnji rok čijim istekom se sticalo pravo zahtevati upis svojine ranijeg držaoca parcele ili njegovog pravnog sledbenika. Takođe više ne važe odredbe člana 135. o upisu graditelja objekta kao držaoca. Novi Zakon o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova (*Sl. glasnik RS, br. 41/2018...31/2019*), uz ignorisanje specifičnosti upisa prava držalac pri izradi katastra nepokretnosti i ranije propisane mogućnosti upisa prava svojine istih subjekata i njihovih pravnih sledbenika istekom rokova višestruko kraćih od rokova održaja propisanih Zakonom o osnovama svojinskoopravnih odnosa i bez utvrđivanja prava svojine sudskom odlukom, članom 58. određuje da će po službenoj dužnosti službe za katastar nepokretnosti izbrisati „svojstva držaoca i državine na nepokretnosti” stečenih po Zakonu o državnom premeru i katastru, ukoliko se do 1.5.2028. g. „ne steknu zakonski uslovi za upis prava svojine na nepokretnostima na kojima je lice upisano kao držalac po ZDPK iz 2009. g, kao i za lica koja državinu steknu pravnim poslom, nasleđivanjem, odlukom suda ili drugog nadležnog organa ili po drugom zakonom propisanom osnovu”. Pored katastarskih parcela čiji upisani držaoci su uglavnom prinuđeni aktivirati mehanizam sudske zaštite prava (svojinske tužbe po osnovu održaja...), pod udar citirane norme potpadaju i držaoci građevinskih objekata; njima jesu obezbeđeni upisi prava svojine pošto pribave upotrebne dozvole ili rešenja o ozakonjenju objekata ali pravnu prepreku može predstavljati činjenica da nisu upisani imaooci prava svojine ili korišćenja na zemljištu na kome se objekti nalaze.

Problem sa ogromnim brojem upisanih prava „držalac parcele” u katastru nepokretnosti datira od izrade katastra nepokretnosti po Zakonu o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima, znatnim delom proistekao je iz tzv. „izrade po ubrzanoj proceduri” gde nije bilo javnih izlaganja podataka koji služe kao osnova upisa a po-

sednici iz katastra zemljišta nisu ni imali priliku direktno učestvovati tj. argumentovati svoja svojinska prava odgovarajućim ispravama o sticanju, već se procedura svodila na upis držalaca, bez upisa vlasnika u svim situacijama u kojima komisije za to obrazovane nisu u katastarskoj evidenciji našle takve isprave /član 136a Zakona o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima/. Tamo gde je sprovedena propisana, redovna procedura utvrđivanja ispunjenosti uslova za upis svojine prilikom formiranja katastra nepokretnosti, u regijama poput negotinske, gde oko 25% punoletnog stanovništva decenijama živi i radi u inostranstvu, odziv nije mogao biti odgovarajući pa su često statusi držalac proisticali iz okolnosti da je upis poslednjeg posednika u katastru zemljišta vršen na osnovu periodičnih revizija, konstatovanjem stanja poseda obilaskom terena, bez uvida u isprave o sticanju prava. Konačno, postojale su brojne situacije gde prvobitno upisani posednici nisu više bili među živima, njihovi prvosledbenici u par sledećih generacija nisu evidentirani u katastru zemljišta, tako da je postojao nenadoknadivi pravni vakuum u momentu konstituisanja katastra nepokretnosti. Najveći broj upisa prava držalac prilikom izrade katastra nepokretnosti vršen je u vreme važenja Zakona o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima - do 2009. g. a iz nepoznatih razloga odredba člana 58. Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova kojom se određuje da će 1.5.2028. g. prestati po sili zakona pravo držalaca formulisana je tako da važi tek za upise izvršene posle 2009. g. - po Zakonu o državnom premeru i katastru. Sa karakterom izuzetka od pravila ova se norma ne bi mogla tumačiti kao način popune pravne praznine ili pitanja šta sa državinama upisanim pre zakona iz 2009. g. uvažavajući smisao, svrhu i praktične posledice do kojih bi primena norme dovela (Čavoški - Vasić 2009, 529)... a diskriminacija po kriterijumu perioda sticanja prava držalac takođe je protivna pravnom poretku i ustavom zagaranovanim pravima. Otud nam se zakonsko rešenje iz člana 58. Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodovima čini neodrživim. Sledeće pitanje koje se povodom prestanka važenja odredbe zakona iz 2009. g. ali i ranijeg zakona, o skraćenom održaju jeste način transformacije prava upisanih držalaca u pravo svojine.

U Raspisu RGZ 952-02-1043/2018-5 od 30.7.2018. g, napomena uz tačku 2. navedeno je „po Zakonu se više ne upisuje državina, odnosno svojstvo držaoca; promena držaoca koji je već upisan po Zakonu o državnom premeru i katastru se sprovodi na osnovu podobne isprave (*ne povlačeći razliku između državine stečene na osnovu Zakona o državnom premeru i katastru i one stečene po ranijem Zakonu o državnom premeru i katastru i upisima prava na nepokretnostima, bez obzira što to novi propis čini*)”. Aktom RGZ 06 br. 952-1208/2018 od 06.9.2018. g. izneto je stanovište da se na osnovu činjenice da su se zakonski uslovi za brisanje držaoca i upis prava svojine (član 133.

stav 1. Zakona o državnom premeru i katastru, koji je stavljen van snage 8.6.2018.g.) stekli pre prestanka važenja tog člana, po zahtevu koji bi stranka podnela nakon stupanja na snagu novog zakona, ne može biti dozvoljeno brisanje držaoca uz istovremeni upis dosadašnjeg držaoca kao vlasnika katastarske parcele. Ovakvim zakonskim rešenjima otvoreni su problemi koji dotiču i načela pravne sigurnosti, pouzdanja u podatke katastra nepokretnosti - već izvršene upise u katastar nepokretnosti, zaštite stečenih prava, a manifestuju se, na nivou Srbije, mnoštvom situacija u kojima je prilikom osnivanja katastra nepokretnosti sublimiranjem podataka katastra zemljišta kao faktičkog registra i zemljišnoknjižnog i tapijskog sistema kao pravnog registra, izvršen upis prava „držalac” sa zakonom izraženim ciljem njegove transformacije u pravo vlasnika na parcelama ukoliko u srazmerno kratkom roku od tog čina (prvobitno 2, zatim 3 i konačno 5 godina) takva pravna pozicija, javno publikovana u bazi podataka katastra nepokretnosti, ne bude derogirana od strane eventualnog imaoca jačeg pravnog osnova.

U slučaju podnošenja tužbi radi utvrđenja da je upisani držalac stekao pravo svojine održajem po ZOSO, članom 28. st. 2. i 4. navedeno je da se pravo utvrđuje na nepokretnostima na kojim drugi ima pravo svojine. U katastru nepokretnosti najveći broj takvih situacija znači da prilikom izrade katastra nepokretnosti nije izvršen upis vlasnika, koji bi onda bio tužena strana u parničnom postupku. Otud se tužioci uglavnom odlučuju da tužbe podnose protiv Republike Srbije. Takvo određenje tužene strane, isprovocirano nepostojanjem upisanog vlasnika nepokretnosti, osnova može imati u Zakonu o javnoj svojini Republike Srbije (*Sl. glasnik RS, br. 72/2011... 105/2014*), član 72. stav 1. - „nepokretnosti koje su na osnovu Zakona o sredstvima u svojini Republike Srbije (*„Sl. glasnik RS”, br. 53/95...*) na dan stupanja na snagu ovog zakona u državnoj svojini, postaju sredstva u javnoj svojini Republike Srbije, ako ovim zakonom nije drukčije određeno”. Zakon o sredstvima u svojini R. Srbije članom 1. stav 5. predviđao je da su u državnoj svojini sredstva za koja se, u skladu sa zakonom utvrdi da su bez vlasnika. Prema navedenoj odredbi Zakona o javnoj svojini, tužioci bi morali prethodno sagledati nije li u pitanju drugi oblik javne svojine, primera radi opštinske, na šta norma upućuje. Sa druge strane, aktuelno je i rešenje Zakona o nasleđivanju (*Sl. glasnik RS, br. 46/95...6/2015*) - „Republika Srbija je poslednji zakonski naslednik”. Primerenom potrebama vremena čini nam se stavljanje van snage člana 58. Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti vodova uz dopunu zakonskog teksta normom da će u upravnim postupcima RGZ doneti po službenoj dužnosti rešenja o upisu prava svojine u korist svakoga od dosadašnjih držalaca katastarske parcele, na čijoj su strani do stupanja na snagu Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, ispunjeni uslovi iz člana 133. stav 1. ranijeg Zakona o državnom premeru i katastru.

Državinska zaštita, svojina po osnovu održaja u skladu sa ZOSO, kao i norme posebnih zakona koje propisuju uslove priznanja prava vlasništva i dalje ostaju aktuelni kao okviri transformacije državine u svojinu, bez obzira da li će ona

biti upisana odnosno izbrisana iz baze podataka katastra nepokretnosti. Do tada, ostaju mogućnosti prometa nepokretnosti u kojima je otuđilac upisani u katastru nepokretnosti držalac, uz prethodno obrazložene limite i domete. •

LITERATURA

- Vladimir V. Vodinelić, Šta se štiti u posesornom postupku? O pojmu i prirodi državine (poseda), Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 63, Zagreb 2013
- Jasmina M. Vuković, Sticanje zemljišnoknjižnih prava upisom u javne registre, doktorska disertacija Pravni fakultet Beograd 2012
<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:5764/bdef:Content/get>
- Andrija Gams, Osnovi stvarnog prava Naučna knjiga Beograd 1971
- Aleksandar Jakšić, Građansko procesno pravo, Pravni fakultet Beograd 2013
- Obren Stanković, Miodrag Orlić, Stvarno pravo, Nomos Beograd 1999
- Dragoljub D. Stojanović, Stvarno pravo, Službeni list SFRJ Beograd 1978
- Rosko Paund, Jurisprudencija, knjiga 3, Službeni list SRJ Beograd i CID Podgorica 2000
- Kosta Čavoški, Radmila Vasić, Uvod u pravo, Službeni glasnik Beograd i Pravni fakultet Beograd 2009

Paragraf Lex android aplikacija osvežena i unapređena

BESPLATNO:

- ✓ Svi propisi
- ✓ Obrasci
- ✓ Pravne vesti

Skenirajte QR kod i
preuzmite aplikaciju

ADVOKATSKA TAJNA I PRETRES ADVOKATSKE KANCELARIJE¹

Ivan Macura
master pravnik*

Rezime. Rad se bavi čuvanjem advokatske tajne kao pravom na nesmetanu komunikaciju optuženog² sa braniocem (dalje: advokat) u krivičnom postupku i ograničenju tog prava pretresom advokatske kancelarije prema opštim propisima, i prema Zakonu o advokaturi Republike Srpske.³

Ključne riječi: tajna, pretres, advokatska kancelarija,

I. Uvod

1. Pravo na pomoć branioca u krivičnom postupku (danas ga nazivamo pravom na formalnu odbranu) jedno je od najstarijih procesnih prava optuženog, koje je ostalo sporno do danas, jer se njegovo rješenje nalazi u polju napetosti između dva smjera u uređenju krivičnog postupka: nastojanju za funkcionalnošću kažnjavanja pretpostavljenog krivca (nastojanje za „efikasnošću” krivičnopravne represije) i nastojanja zaštite osnovnih prava i sloboda odnosno, prava odbrane lica protiv kojih se vodi krivični postupak.⁴
2. U sadržaj pojma formalne odbrane u krivičnom postupku, pored raznih drugih, spada, kao ključna spona, odnos povjerenja između optuženog i advokata kojem je on putem punomoći povjerio svoju odbranu. Za funkciju advokata bitno je da mu klijant povjeri stvari koje inače ne bi rekao drugima i da advokat bude primalac drugih informacija na bazi povjerenja. Bez izvjesne povjerljivosti ne može biti ni povjerenja. Povjerljivost⁵ je stoga primarno i fundamentalno pravo i obaveza advokata. Bez toga je uloga advokata u krivičnom postupku nemoguća jer optuženi nikada ne bi bio siguran hoće li se advokat, kojeg je on izabrao, za suparnika tužiocu i sudiji-vijeću, koji ima zadatak kontrolisati njihovu djelatnost, pretvo-

riti bez njegova znanja u njihova „prikrivenog saradnika”, na njegovu vlastitu štetu.

3. Odnos povjerenja između optuženog i advokata specifičan je po svojoj internoj i eksternoj strani.

a) Interna strana ili aspekt pravnog odnosa između optuženog i advokata nastaje izdavanjem punomoći. Premda je punomoć advokatu za odbranu u krivičnom postupku ugovor privatnopravne prirode, ne radi se o običnoj ulozi jer advokat u pružanju odbrane, u pravilu, nije vezan zahtjevima optuženog. Advokat preduzima sve one procesne radnje koje smatra najboljima za interese optuženog kao stranke u krivičnom postupku i samo izuzetno, kada je to propisano zakonom, pojedinu procesnu radnju ne može preduzeti mimo volje optuženog (npr. izjaviti žalbu - osim ako je optuženom izrečena kazna dugotrajnog zatvora).⁶

U slučaju neslaganja, u pogledu preduzimanja ili nepreduzimanja radnji u krivičnom postupku, strankama preostaje da raskinu ugovor (advokatu otkaz, a optuženom opoziv punomoći) mada dužnost advokata ne prestaje u slučaju opoziva punomoći, sve dok sudija⁷ ne razriješi advokata njegovih prava i dužnosti.⁸

b) Eksterni aspekti. Odnos povjerenja između optuženog i advokata moguć je samo ako je zaštićen od vanjskih uticaja državnih organa i drugih subjekata. U pravnom pogledu, ne radi se samo o tome da država mora optuženom omogućiti efikasno korištenje prava na formalnu odbranu već time što će mu, od časa kada mu je stavila do znanja da osnovano sumnja da je učinio krivično djelo (tzv. materijalnopravni pojam optuženog)⁹ omogućiti uspostavljanje toga odnosa (npr. poukom o pravu na

advokata, omogućavanjem prethodnog konsultovanja s advokatom prije početka ispitivanja i sl.), nego se radi o tome da optuženi mora imati pravo na nesmetanu komunikaciju s advokatom tj. da razmjena podataka i obavještenjima o činjenicama odbrane između advokata i optuženog mora biti pravno zaštićena. S jedne strane, ona mora biti zakonom zaštićena tajna, a s druge strane, ona mora biti zaštićena različitim procesnim propisima kojima se državnim organima nameću pravne zabrane u istražnim aktivnostima kojima bi se zadiralo u zaštićeno područje formalne obrane.

II. Advokatska tajna i njezina materijalnopravna zaštita

4. Zakon o advokaturi Republike Srpske³⁰ propisuje da je advokat dužan da čuva advokatsku tajnu, kao profesionalnu tajnu i da se brine da to čine i lica zaposlena u njegovoj advokatskoj kancelariji, sve što mu je stranaka ili njegov ovlašćeni predstavnik povjerio ili što je u predmetu u kome pruža pravnu pomoć na drugi način saznao ili pribavio, u pripremi, tokom zastupanja i po prestanku zastupanja, u suprotnom čini težu povredu dužnosti advokata i ugleda advokature.

Takođe i Kodeksom advokata advokatske komore Republike Srpske³¹, čuvanje advokatske tajne je propisano kao osnovno načelo advokature. Advokatsku tajnu advokat čuva, sve dok ga lice koje mu je povjerilo tajnu ne oslobodi od njenog čuvanja. Advokatsku tajnu čini sve ono što advokat sazna u vršenju pravne pomoći, a to mu je povjereno kao advokatu klijenta. Isti tretman imaju i svi depoziti koji su povjereni advokatskoj kancelariji. Povjerljive informacije date advokatu u zastupanju pravnog lica ne smiju se upotrebiti na štetu samog pravnog lica, ili zainteresovanog člana iz sastava pravnog lica. Iznošenje advokatske tajne dopušteno je samo kada to sâm klijent na nesumnjiv način odobri, ako je to nužno radi odbrane klijenta ili ako je to potrebno radi opravdanja odluke advokata o uskraćivanju odbrane.

Da bi advokatska tajna bila zaštićena, advokat mora obezbijediti uslove u advokatskoj kancelariji, koji prostor je odgovarajući uslovima neophodnim za čuvanje advokatske tajne³². Poslovi koji predstavljaju tajnu ili su od drugih organa označeni kao tajna, povjerljivo ili interno, ne mogu se saopštavati bez obzira na načelo javnosti rada Advokatske komore RS³³.

Krivični zakonik Republike Srpske³⁴, u glavi XIII. o krivičnim djelima protiv slobode i prava građanina predviđa krivično djelo „Neovlašteno otkrivanje profesionalne tajne“ (član 154) i njega čini, uz pripadnike nekih drugih profesija, advokat koji neovlašteno otkrije tajnu koju je saznao u vršenju svog poziva (stav 1). Postupak se protiv njega preduzima po prijedlogu (stav 3). Prema odredbi stava 2. ovoga člana, isključena je protupravnost ovoga djela „ako

je otkrivanje tajne učinjeno u opštem interesu ili u interesu drugog lica koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne“.

5. Postavlja se pitanje, štiti li naše pravo advokatsku tajnu ovim propisima na primjeren način? Mogu se, naime, zamisliti situacije u kojima bi državni organi u krivičnom postupku za neko teško krivično djelo vršili pritisak na advokata da otkrije činjenice iz advokatske tajne, pravdajući to „dopuštenim otkrivanjem“. Pritisak bi se mogao pravdati time što bi se advokatu reklo da je otkrivanje tajne dopušteno otkrivanje u „opštem interesu“, bilo da predstavlja dužnost prijavljivanja nekog krivičnog djela za koje je advokat saznao od svoga branjenika, koje još nije poznato organima krivičnog gonjenja (sankcionisanu krivičnom odgovornošću za krivična djela neprijavljivanja pripremanja krivičnog djela (član 331. KZ), ili neprijavljivanje krivičnog djela ili učinioca (član 333. KZ). To bi značilo da advokat, koji bi advokatsku tajnu otkrio u interesu krivične istrage za neko teško krivično djelo, što nesumnjivo može biti „opšti interes“, ne bi odgovarao za krivično djelo neovlašteno otkrivanja profesionalne tajne. Procjena o tome šta je „opšti interes“, doduše, bila bi u rukama sudije, ali nije teško zaključiti da bi kazuističko rješavanje toga pitanja, koje se ograničava na pojedinačne slučajeve, i ne uzimajući njegovu cjelinu, otvorilo vrata pravnoj nesigurnosti i nepovredivosti advokatske tajne dovelo u pitanje. Takvim postupanjem nesumnjivo bi se ugrozilo povjerenje između okrivljenog i advokata te doveo u pitanje osnovni princip formalne odbrane u krivičnom postupku, prema kojem advokat može preduzimati samo radnje u korist okrivljenog i ničim ne smije pridonositi sankciji. Je li to dopušteno?

6. Kao argumente za njegovu dopuštenost mogli bi se navesti materijalnopravni razlozi. U prvom redu, može se reći da član 154. KZ sankcioniše neovlašteno otkrivanje advokatske tajne, a da krivična djela neprijavljivanja pripremanja i učinjenja krivičnog djela ili učinioca,³⁵ predstavljaju (negativno formulisanje) odredbe o dužnosti prijavljivanja krivičnog djela, dakle slučajeve pravno ovlaštenog otkrivanja tajne koju je advokat saznao u obavljanju svoga poziva, pri čemu samo, neprijavljivanje učinjenog krivičnog djela, isključuje protivpravnost neprijavljivanja za jedan širi krug lica bliskih učiniocu, u koji spada i advokat.

Drugi argument pravi razliku između dvije situacije: prve, u kojoj bi se radilo o licima koja prema članu 154. KZ imaju dužnost čuvanja profesionalne tajne, ali nisu spomenuta u krugu lica kojima je zabranjeno svjedočenje³⁶ ili koja su oslobođena dužnosti svjedočenja³⁷ te druge, u kojoj bi se radilo o takvim licima za koje je navedenim procesnim odredbama predviđena zabrana, odnosno tzv. „blagostanje nesvjedočenja“. U prvom slučaju, neki smatraju, takva bi lica bila dužna prijaviti krivično djelo te svjedočiti kao i svako drugo i njezino otkrivanje zaštićenih podataka bilo bi nekažnjivo jer bi bilo učinjeno „ovlašteno“, odnosno „u opštem interesu“. U drugom slučaju, u kojem bi se radilo o licima iz kruga onih kojima

je zabranjeno svjedočenje ili imaju „blagostanje nesvjedočenja“ (u prve spada naš advokat), koji bi i pored zabrane svjedočenja, iznosili povjerene im činjenice neovlašteno, dakle, potpali bi doduše pod član 154. stav 1. KZ, ali, ukoliko bi to učinili „u opštem interesu“, protupravnost njegovog djela bila bi isključena (stav 2). Iz toga bi dakle proizlazilo da bi, zbog manjkavosti odredbi materijalnog krivičnog prava, koje ne vode računa o ustavnopravnoj razlici značenja profesionalne tajne advokata i ostalih profesija, advokat u slučajevima „opšteg interesa“ mogao svjedočiti protiv svoga branjenika jer se u ovakvim slučajevima radi o zaštiti interesa neodređenog i većeg interesa građana odnosno o pretežnom interesu lica.¹⁸ To bi bilo, već zbog neodređenosti ovoga pojma i problematične kazuističke interpretacije u odvagivanju što bi u konkretnom predmetu bio „opšti interes“, neprihvatljivo u svjetlu zahtjeva da svako ograničenje nekog osnovnog prava građana mora biti opšte, jasno i jednako za sve.

7. Prema tome, materijalnopравни argumenti, nisu uvjerljivi. Zbog toga odgovor moramo potražiti u odredbama procesnog prava o zabrani svjedočenja advokata o onome što mu je optuženi kao advokatu povjerio (član 147. stav 1. t. v. ZKP). Zabrana neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne iz člana 154. stav 1. KZ i zabrana odnosno „blagostanje nesvjedočenja“ iz člana 147. stav 1. t. v. ZKP, doduše, dvije su različite stvari, koje se ne poklapaju, ali se preklapaju: sankcionisanje neovlaštenog otkrivanja profesionalne tajne iz člana 154. stav 1. KZ kažnjava svako ponašanje nosioca dužnosti čuvanja profesionalne tajne (u našem slučaju, advokata) kojim se neovlašteno otkriva tajna koju je saznao u vršenju svog poziva (pri čemu svi nosioci te dužnosti nisu ujedno lica koje je zabranjeno ispitivati kao svjedoke o zaštićenim činjenicama ili koje su oslobođene dužnosti svjedočenja o njima prema članu 148. ZKP, a zabrana ispitivanja advokata kao svjedoka odnosi se na sve ono što mu je optuženi kao svom advokatu povjerio, dakle na sva saopštenja podatke ili podatke koje je advokat saznao, nezavisno od toga da li se oni, pojmovno, mogu smatrati tajnom.

Prema tome, bez obzira na to da li bi prema materijalnopравnim propisima advokat bio u situacijama u kojima bi njegovo iznošenje organima krivičnog postupka istinitih i nepoznatih podataka o činjenicama koje terete optuženog bilo „pokriveno“ razlozima isključenja protupravnosti, on o tim činjenicama, bez posebne dozvole optuženog, ne smije svjedočiti. Ako ne smije svjedočiti, tim više, *argumento a maiore ad minus*, ne smije protiv svog branjenika podnijeti krivičnu prijavu. Odredba člana 15. stav 1 tačka 3. Zakona o advokaturi Republike Srpske, povezana na ovaj način s odredbom člana 154. stav 1. KZ, predstavlja, dakle, apsolutnu zabranu advokatu da aktivno učestvuje u istražnim djelatnostima državnih organa krivičnog postupka koje su usmjerene na otkrivanje krivičnog djela optuženog i dokazivanje njegove krivice.

8. Može li se to dogoditi na pasivan način, tj. propisivanjem njegove dužnosti da trpi razne istražne radnje i komu-

nikaciju s advokatom, npr. prisluškivanjem razgovora, pretresanjem advokatske kancelarije a i oduzimanjem isprava koje potiču iz takve komunikacije? Odgovor na to pitanje vodi nas, u nastavku, prema propisanom ograničenju advokatske tajne radnjama i mjerama procesne prinude pribavljanja dokaza i predmeta, posebno prema pretresu advokatske kancelarije.

III. Pretres advokatske kancelarije.

9. Od radnji i mjera procesne prinude radi pribavljanja dokaza kojima bi se mogla narušiti advokatska tajna, odnosno nepovredivost komunikacije između advokata i optuženog, dolaze u obzir pretres advokatske kancelarije, zadržavanje i otvaranje poštanskih pošiljki te tajni nadzor i tehničko snimanje. Zadržat ćemo se samo na problematici pretresa jer ono što vrijedi za pretres vrijedi, *mutatis mutandis*, i za druge dvije radnje kojima se u svrhu istraživanja krivičnog djela ograničavaju osnovna prava građana.

Pretres advokatske kancelarije razlikuje se od drugog pretresa jer to je radnja kojom su obuhvaćene i prostorije koje mogu biti zaštićene ustavnopravnom normom (npr. ako su prostorije advokatske kancelarije u stanu advokata), a može i da ograničava pravo na nesmetanu, privilegovanu komunikaciju advokata s optuženim, te zadire u zaštićenu profesionalnu tajnu. Pravni poredak ne može isključiti pretres advokatske kancelarije. U suprotnome, advokatske kancelarije postale bi eksteritorijalne (poput stranih ambasada) i potencijalna skloništa kriminalcima. To ne bi bilo u skladu vladajućim shvatanjima o socijalnom moralu, a moglo bi i blokirati krivično gonjenje. Pogrešna su stoga mišljenja da je pretres advokatske kancelarije potpuno isključen zbog dužnosti advokata da kao tajnu čuva sve ono što mu je stranka u toku pružanja pravne pomoći povjerila ili na drugi način saznao ili pribavio. Odredbom člana 37. Zakona o advokaturi Republike Srpske koji ima karakter specijalnog zakona za ovu radnju dokazivanja, propisano je da, pretres advokatske kancelarije može odrediti samo nadležni sud u pogledu tačno određenog spisa, predmeta ili dokumenta (stav 2), da pretres advokatske kancelarije može se izvršiti samo u prisustvu advokata kada odredi predsjednik Advokatske komore (stav 3), da predmeti, spisi ili dokumenta, izuzev spisa iz stava 2. ovog člana, kao i saznanja do kojih se dođe prilikom pretresa advokatske kancelarije ne mogu se koristiti radi vođenja postupka protiv stranaka advokata čija je advokatska kancelarija bila predmet pretresa (stav 4), te da o pokretanju postupka protiv advokata, o određivanju zadržavanja ili pritvora advokatu, sud ili drugi državni organ koji vodi postupak dužan je da odmah obavijesti Advokatsku komoru (stav 5).

Kao što vidimo, dopuštajući pretres advokatske kancelarije u legitimnom društvenom interesu otkrivanja i sprečavanja zločina, pravni je poredak morao regulisati različito od

ostalih, „običnih” pretresa. On se, naime, od njih razlikuje ne toliko po svom sadržaju (kao radnja kriminalističkog istraživanja i vlastitog opažanja činjenica, koji se preduzima u svrhu pronalaska učinioca krivičnog djela, tragova ili predmeta važnih za postupak), nego po nekim svojim specifičnostima u prvom redu po objektu pretrage (prostorije advokatske kancelarije koje su vrsta poslovnog prostora) te načinu pretresa kojim se zahvaća u nepovredivost tih prostorija (vrijeme pretraživanja, intenzitet istraživanja, prisustvo određenih lica i dr.). Usljed toga, materijalne i formalne pretpostavke za pretres advokatske kancelarije moraju biti drukčije uređene od ostalih pretresa, bilo zaštićenih prostorija poput stana, bilo drugih, kao što su poslovne prostorije. Te razlike obično nalazimo u specijalnim propisima, ali ako ih i nema, moramo ih znati sami izvesti iz opštih propisa. Znamo da je takva, veća „specifična težina” ovog regulisanja potrebna zbog principa zakonitosti, nužnosti i srazmjernosti ograničenja osnovnog prava građana na pomoć advokata u krivičnom postupku.

A) PRETRES ADVOKATSKE KANCELARIJE ADVOKATA KOJI NIJE SUMNJIV ZA KRIVIČNO DJELO

10. Pravni propisi u Republici Srpskoj o pretresu advokatske kancelarije advokata koji nije sumnjiv za krivično djelo nisu precizni. Tako odredbom člana 37. stav 2. Zakona o advokaturi Republike Srpske, kojom se vjerovatno željelo propisati ograničenje dokaznog smisla pretresa advokatske kancelarije, nalaže da se taj pretres ograniči odlukom suda u pogledu tačno određenog spisa, predmeta ili dokumenta. Iz takve odredbe ne može se nedvosmisleno zaključiti isključuje li ona pretres advokatske kancelarije radi pronalaženja isprava i predmeta koji su u vezi s krivičnim djelom advokatskog branjenika, ograničavajući je samo na one koje su u vezi krivičnog djela samoga sumnjivog advokata, ili je pretres advokatske kancelarije advokata koji nije sumnjiv za krivično djelo ipak moguće provesti, ali tako da se ovlašteno službeno lice ograniči na isprave i predmete koji su u vezi s krivičnim djelom klijenta.
11. Zabranu oduzimanja isprava i predmeta koje je optuženi povjerio advokatu ne možemo izvesti iz zabrane advokatovog svjedočenja o onome što mu je optuženi povjerio u skladu sa članom 147. stav 1. tačka v. ZKP, jer se ta zabrana odnosi, kako smo rekli, na aktivno učešće advokata u istražnim radnjama protiv njegovog optuženog. Ali, zabranu prisiljavanja advokata da pasivno trpi takve istražne radnje možemo izvesti iz odredbe člana 129. stav 9. ZKP, koja propisuje da se mjere prinude (stav 5) (tj. kazne zbog odbijanja predaje predmeta) ne mogu primijeniti prema optuženom niti licima koja su oslobođena dužnosti svjedočenja (gdje je i naš advokat).

Ako se neko ne smije natjerati da sâm preda neki predmet ili ispravu, dakle, ako je to prepušteno njegovoj volji, takav se predmet, isprava ili spis ne mogu od njega ni prinudno oduzeti. Ako se ne mogu oduzeti silom, ne može se ni protiv tog lica naložiti i provesti pretres u tom cilju. Dakle, krivično procesno pravo ne štiti samo optuženog već i advokata od dužnosti davanja informacija o činjenicama koje bi štetile njihovim interesima nego i od dužnosti davanja takvih informacija u predmetima, spisima ili ispravama koje im pripadaju.

12. Tako, još jedan razlog u našem slučaju govori protiv toga da bi se iz odredbe člana 37. stav 2. Zakona o advokaturi Republike Srpske mogla izvesti mogućnost pretresa advokatske kancelarije u svrhu pronalaženja i oduzimanja predmeta, spisa ili isprava koji potiču iz „privilegovanog” odnosa advokata s njegovim klijentom. Zakon, naime, samo u jednom slučaju predviđa dužnost advokata da trpi mjere državnih organa u komunikaciji s njegovim klijentom, a to je u situaciji iz člana 56. ZKP, kada se optuženi nalazi u pritvoru, tada tokom razgovora optuženi i advokat mogu biti posmatrani, ali se ne smije slušati njihov razgovor.

A *contrario* slijedi da nije dopušteno nikakvo otežavanje, a pogotovo ne prekidanje (npr. pretresom i privremenim oduzimanjem predmeta) usmene ili pismene komunikacije između optuženog i advokata istražnim radnjama kao što su pretres, oduzimanje pisama i poštanskih pošiljaka i sl.

13. Ključni razlog koji ide u prilog navedenom su i presude, Evropskog suda, u kojim se u pravilu navodi:

„Ukoliko činjenice ukazuju da se kriminalne aktivnosti vezuju isključivo za odnose aplikanta-advokata i klijenta, treba da postoje posebno opravdani razlozi koji dozvoljavaju pretresanje svih ostalih podataka. Ukoliko takvih razloga nema, zapljena i pretresanje svih dokumenata daleko prevazilazi ono što je neophodno za postizanje legitimnog cilja.”¹⁹

14. Stoga možemo zaključiti da se kod nas ne može naložiti pretres advokatske kancelarije, u cilju pronalaska isprava i drugih predmeta koje je advokatu povjerio optuženi, za potrebe krivičnog postupka protiv toga optuženog.

B) PRETRES ADVOKATSKE KANCELARIJE ADVOKATA KOJI JE SUMNJIV ZA KRIVIČNO DJELO

15. Drugačija je, međutim, situacija ako postoji osnovana sumnja da je sâm advokat učestvovao u krivičnom djelu svog klijenta, za koje je znao da se priprema, ili prikriva (član 331. KZ RS), ili pomaže učiniocu nakon izvršenog krivičnog djela (član 333. KZ RS). Tu je advokat uključen u ostvarenje kriminalnog cilja zajedno sa svojim branjenikom. Tada je dokazni smisao pretresa advokatske kancelarije drugačiji jer je pretres usmje-

ren na otkrivanje i osiguranje predmeta i tragova koji služe za utvrđivanje advokatove krivice. Može se, dakle, reći da je takav pretres uvijek dopušten, ako posebnim propisom nije isključen. Ti se propisi odnose na način obavljanja pretresa prema odredbama člana 37. st. 2-5. Zakona o advokaturi Republike Srpske, kao specijalnim formalnim pretpostavkama za preduzimanje pretresa advokatske kancelarije.

16. Pristanak advokata na pretres njegove kancelarije, za razliku od pristanka korisnika stana ili drugih prostori-ja, otpada kao formalna pretpostavka pretresa. Kada bismo dopustili pristanak advokata kao pravnu osnovu pretresa, onemogućili bi primjenu odredbi člana 37. st. 4. i 5. navedenog zakona: o takvom, „konsenzualnom“ pretresu ne bi mogao biti obaviješten predsjednik Advokatske komore niti bi mu njihov predstavnik mogao prisustvovati, a veliko je pitanje bi li se takav advokat, unaprijed spreman na pretres svoje kancelarije, mogao brinuti za to da pri pretresu ne bude povrijeđena tajnost isprava i predmeta na štetu njegovih stranaka.
17. Pretres advokatske kancelarije nije moguća kao hitan pretres iz člana 128. ZKP, pošto odredba iz člana 37. Zakona o advokaturi RS, kao lex specijalis za pretres advokatske kancelarije dopušta pretres samo na osnovu sudske naredbe (stav 2). Pisano obrazložena sudska naredba za pretres advokatske kancelarije mora precizirati prostorije i predmete koji će se tražiti, a osim toga sudija koji izdaje naredbu mora prethodno provjeriti ne traži li tužilac ili ovlašteno službeno lice po naredbi tužioca u svom prijedlogu za izdavanje naredbe oduzimanje predmeta koji se u advokatskoj kancelariji ne mogu oduzeti jer takve predmete, isprave ili spise ne smije unijeti u popis traženih, bez obzira na to što se i u stavu 4. istog člana traži od lica koji provodi pretres da posebno pazi na to „koji će se dokumenti predmeti i spisi pregledati“ prilikom pretresa.
18. Pretres advokatske kancelarije ne može se preduzeti kao „iznenađan pretres“ iz člana 124. stav 2. ZKP jer odredbe člana 37. st. 2. i 3. Zakona o advokaturi Republike Srpske traže da se o pretresu obavijeste predsjednik advokatske komore i njihovom predstavniku omogućiti primjereno vrijeme za dolazak na mjesto pretresa radi prisustvovanja pretresu. To će mu se omogućiti „blagovremenim“ pozivom. Šta je „blagovremeno“, zavisi o okolnostima slučaja (najčešće vremenu pretresa i udaljenosti sjedišta predstavnika kojeg šalje predsjednik komore). U svakom slučaju, predsjednik komore ne može odbiti slanje predstavnika opravdanjem da za to nema ispunjene organizacijske uslove.
19. Izdavanje naredbe o pretresu advokatske kancelarije isto je izdavanju naredbe za neki drugi pretres: naredbu izdaje sudija, nakon razmatranja *ex parte* prijedloga tužioca ili ovlaštenog službenog lica po naređenju tužioca. Ali, naredba se ne izvršava odmah, nego nakon

obavješćavanja predsjednika Advokatske komore kako bi njihov predstavnik mogao prisustvovati pretresu. Poziv upućuje sud koji je izdao naredbu, ali ga može dostaviti i ovlašteno službeno lice drugog organa. Predsjednik Advokatske komore ne smije se na poziv oglašiti bez „opravdanog razloga“, ako to učini, pretres se „smije započeti i provesti“ bez njih. Bez prisustva ovlaštenog predstavnika Advokatske komore, osim kod neopravdanog izostanka, pretres se ne smije započeti ni provesti. Prema opštim propisima, pretres se obavlja danju, a noću ako je danju započeo pa nije dovršen.

20. Naredba o pretresu advokatske kancelarije mora se, po opštim propisima, prije pretresa predati advokatu ili zaposlenom u advokatskoj kancelariji. U skladu sa načelom srazmjernosti kao principu za određivanje granica prinude do koje pretres smije ići, nakon predaje naredbe o pretresu, po opštim propisima, morao bi se advokat, na čiju se advokatsku kancelariju odnosi nalog o pretresu, najprije pozvati da dobrovoljno preda predmete, isprave i spise koji se traži. Tek ako to ne učini, nadležna lica koje je odredio sud, pristupit će materijalnom pretraživanju prostorija advokatske kancelarije.
21. Pretresu moraju prisustvovati, dva punoljetna građanina tzv. solenitetna svjedoka. Svjedoci će prije početka pretresanja biti upozoreni da paze kako se pretresanje vrši, kao i da imaju pravo da prije potpisivanja zapisnika o pretresanju stave svoje prigovore, ako smatraju da sadržaj zapisnika nije tačan (član 124. stav 4. ZKP), prema posebnim propisima spomenuti predstavnik Advokatske komore (član 37. stav 3. Zakona o advokaturi). Po opštim propisima, može mu prisustvovati i tužilac (član 43. stav 2. ZKP).
22. Po opštim propisima, pretres se mora obavljati pažljivo, ne remeteći kućni red. Ta odredba proizlazi iz ustavnog principa o poštivanju ljudske časti i dostojanstva i sama ne predviđa posebne sankcije. Međutim, ako je čitamo zajedno s posebnim propisom član 37. st. 2. i 4. Zakona o advokaturi Republike Srpske, koji želi ograničiti dokazni smisao pretrage na predmete, isprave i spise „koji su u direktnoj vezi s krivičnim djelom zbog koga se vodi postupak“ (protiv advokata, kako smo ranije naglasili), moramo zaključiti da nepažljivo obavljanje pretrage advokatske kancelarije, usljed koga su pretresom obuhvaćeni i zabranjeni predmeti, spisi i isprave, može potpasti pod sankciju nezakonitosti dokaza pribavljenih pretresom.
23. Slučajni nalazi. Ako se pri pretresu advokatske kancelarije nađu predmeti, isprave i spisi koji nemaju veze s krivičnim djelom zbog koga je naređen pretres, ali upućuju na privremeno oduzeti ili na drugo krivično djelo, oni će se opisati u zapisniku i privremeno oduzeti, a o oduzimanju će se izdati potvrda te odmah obavijestiti tužilac. Ipak, ako taj slučajni materijal potiče iz privilegovanog odnosa advokata i klijenta, u pravilu je izuzet iz ovoga oduzimanja i ne može se priložiti uz izvještaj tužiocu.

IV. Zaključak

U praksi rijetki, ali ne i nezamislivi slučajevi potrebe pretresa u dokazne svrhe krivičnog postupka pokazali su nam da je naše pravo u pogledu propisa koji bi na zadovoljavajući način riješili pitanje ravnoteže između zahtjeva za zaštitom advokatske tajne i nesmetanog komuniciranja optuženog sa advokatom te zahtjeva za funkcionalnim istraživanjem krivičnih djela. Ipak iz opštih propisa o pretresu (član 115. i sl. ZKP) te posebnih propisa člana 37. Zakona o advokaturi može se, putem analogije, odgovoriti na neka postavljena pitanja, u prvom redu, može li se obaviti pretres advokatske kancelarije advokata koji nije sumnjiv za krivično djelo i pod kojim se uslovima može obaviti pretres advokatske kancelarije advokata koji je sâm sumnjiv za krivično djelo. Na prvo pitanje načelno smo odgovorili negativno, a na drugo

pozitivno. Ipak, zbog principa pravne sigurnosti i jednakosti građana pred zakonom, ova materija zahtijeva zakonodavčevu intervenciju u nekoliko normi ZKP te dijelove odredbe člana 37. Zakona o advokaturi Republike Srpske

A lawyer's secret and a search of a law office
master lawyer Ivan Macura* ²⁰

Summary. The paper deals with the keeping of a lawyer's secret as a right to the undisturbed communication of the accused with the defense counsel (hereinafter referred to as the lawyer) in the criminal procedure and the limitation of that right by the search of a law office according to general regulations and the Law on the Lawyer of Republika Srpska.

Key words: secret, search, law office,

¹ *Autor je radio kao advokatski pripravnik u advokatskoj kancelariji advokatice Ane Čegar u Beogradu, advokata Svetozara Davidovića u Banja Luci, kao stručni saradnik u OJT Banja Luka, a sada radi u OJT Prijedor kao stručni saradnik na osnovu Ugovora o djelu. Stavovi izneseni u radu su stavovi autora, a ne organa u kojem radi. ivanmacura89@gmail.com

U nastavku rada naziv advokatska kancelarija je sui generis naziv za: kancelarija advokata, zajednička advokatska kancelarija, advokatsko ortačko društvo, advokatsko društvo.

² U nastavku rada naziv optuženi je sui generis naziv i za osumnjičenog i okrivljenog.

³ vidi čl. 15 st. 1 t. 3, čl. 37. Zakon o advokaturi Republike Srpske („Sl. glasnik RS”, br. 80/15).

⁴ O sukobu između ova dva nastojanja: D. Krapac, Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, Zagreb 2000, r. br. 14-16.

⁵ vidi tačku 1.5. Kodeks etike advokata Advokatske komore Republike Srpske i tačku 2.3.1. Pravila ponašanja za evropske pravnike.

⁶ vidi čl. 307 t. 6. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („Sl. glasnik RS”, br. 53/12 i 91/17), u daljem tekstu ZKP.

⁷ U nastavku rada naziv sudija je sui generis naziv za: sudija za prethodni postupak, sudija za prethodno saslušanje, odnosno vijeće.

⁸ vidi, čl. 58 st. 2. ZKP.

⁹ Tj. od časa u kojem mu je od strane državnih organa na bilo koji način saopšteno da ga smatraju vjerovatnim učiniocem nekog krivičnog djela (kriterij nastao u praksi ESLJP).

¹⁰ vidi čl. 15, čl. 21 i čl. 99 Zakon o advokaturi Republike Srpske („Sl. glasnik RS”, br. 80/15)

¹¹ vidi čl. 6 Kodeks advokata advokatske komore Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 68/059),

¹² vidi čl. 124 Statuta advokatske komore Republike Srpske (u daljem tekstu Statut AK RS)

¹³ vidi čl. 225 Statuta AK RS

¹⁴ Krivični zakonik Republike Srpske („Sl. glasnik RS”, br. 64/17), u daljem tekstu KZ

¹⁵ vidi čl. 331. i 333. KZ

¹⁶ vidi čl. 147 ZKP

¹⁷ vidi čl. 148. ZKP

¹⁸ Prof. dr. M. Babić, Mr. Lj. Filipović, Doc. dr. I. Marković, Komentari krivičnih zakona u BiH knjiga II, CIP Sarajevo, 2005, str. 997.

¹⁹ Pretres advokatske kancelarije iz ugla Evropskog suda za ljudska prava - časopis „Advokatska kancelarija” novembar 2017, Mihajlo Popović advokat Beograd,

²⁰ * The author worked as a lawyer trainee at the law firm Ana Cegar in Belgrade, attorney Svetozar Davidovic in Banja Luka, as an expert associate at OJT Banja Luka, and now he works in OJT Prijedor as an expert associate based on the Contract of Work. The views expressed in the paper are the author's views, not the fire in which he works.

FORENZIČKA 3D REKONSTRUKCIJA KRIVIČNIH DELA UBISTVA PRIMENOM LASERSKOG 3D SKENERA I SOFTVERA FARO REALITY

Pojam i nastanak forenzičke 3D rekonstrukcije u svetu i u Republici Srbiji

Forenzička **3D** rekonstrukcija je najsavremeniji forenzički alat koji pomaže tužiocima, sudijama i braniocima u rekonstrukciji krivičnih dela ubistva. U pitanju je metoda koja, primenom laserskog **3D** skenera i odgovarajućeg softvera, verno prikazuje lice mesta u **3D** prostoru.

Laserskim **3D** skenerom se može vršiti i uviđaj lica mesta, jer se svi markirani tragovi, koji se nalaze na licu mesta, skeniraju sa utvrđivanjem međusobnog položaja u milimetarskoj tačnosti.

Postoje situacije kada je potrebno izvršiti forenzičku **3D** rekonstrukciju, a da nije moguće primeniti laserski **3D** skener usled promene lica mesta zbog protoka vremena od događaja ili, jednostavno, lice mesta više ne postoji.

U tom slučaju, može se u softveru **FARO REALITY**, na osnovu premerenih dužina i međusobnog odnosa između fiksiranih tragova iz zapisnika o uviđaju, fotodokumentacije sa uviđaja, izjava aktera i svedoka događaja, modelirati lice mesta da bude što vernije originalnom, te da se u takvom **3D** prostoru vrši rekonstrukcija događaja.

Primer modeliranja lica mesta u softveru FARO REALITY

U svetu, forenzička **3D** rekonstrukcija se sve više primenjuje umesto igrane rekonstrukcije, jer ima niz prednosti (neograničen broj ponavljanja, preciznost, prenošenje lica mesta u sudnicu), a pogotovo u situacijama kada klasična rekonstrukcija nije moguća usled izmene lica mesta.

Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije ne osporava primenu forenzičke **3D** rekonstrukcije u krivičnim postupcima:

Član 137

Radi proveravanja izvedenih dokaza ili utvrđivanja činjenica koje su od značaja za razjašnjenje predmeta dokaziva-

nja, organ postupka može odrediti rekonstrukciju događaja, koja se obavlja tako što će se ponoviti radnje ili situacije u uslovima pod kojima se prema izvedenim dokazima događaj odigrao.

Ako su u iskazima pojedinih svedoka ili okrivljenih radnje ili situacije različito prikazane, rekonstrukcija događaja će se, po pravilu, posebno izvršiti sa svakim od njih.

Rekonstrukcija se ne sme obaviti na način kojim se vređa javni red i moral ili se dovodi u opasnost život ili zdravlje ljudi.

Prilikom rekonstrukcije mogu se, po potrebi, ponovo izvesti pojedini dokazi.

(Službeni glasnik Republike Srbije. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014).

Prvu forenzičku 3D rekonstrukciju ubistva uopšte, koju je prihvatio sud, napravio je američki forenzičar - balističar Alexander Jason 1993. godine.

Forenzičar - balističar **Vojin Maštruko** iz Zagreba, Republika Hrvatska, prvi je u regionu uspešno primenio forenzičku 3D rekonstrukciju krivičnog dela ubistva.

Određivanje međusobnog položaja oštećene i optuženog u krivičnom delu ubistva u Zagrebu (http://forenzika.com/forenzicni_3d.htm, nd)

Rešenjem Županijskog suda u Zagrebu, **Vojin Maštruko** je imenovan za sudskog veštaka za oblast forenzička 3D rekonstrukcija.

Centar za forenzička istraživanja doo Novi Sad jedini u Republici Srbiji sa uspehom primenjuje ovu metodu i **2016.** godine je uradio prvu forenzičku 3D rekonstrukciju krivičnog dela ubistva.

Ulazni podaci za forenzičku 3D rekonstrukciju krivičnih dela ubistva

- Zapisnik o uviđaju lica mesta (premerene dužine i međusobni odnos između fiksiranih tragova)
- Skica lica mesta (laserski 3D skenirano lica mesta - „oblak tačaka“, ako je uviđaj vršen laserskim 3D skenerom)
- Fotodokumentacija sa uviđaja lica mesta
- Izjave aktera i svedoka događaja
- Nalaz i mišljenje veštaka sudske medicine

Značajnije forenzičke 3D rekonstrukcije krivičnih dela ubistva u svetu i regionu

- Januar 1992. **Alexander Jason** – prva forenzička 3D rekonstrukcija
- Atentat na **John F. Kenedy**
- Ubistvo za koje je okrivljen južnoafrikanac **O. P.**
- Stradanje **vatrogasaca** u Hrvatskoj
- Ubistvo **I. H.** u Zagrebu

Značajnije forenzičke 3D rekonstrukcije krivičnih dela ubistva u Republici Srbiji

Ubistvo **D. J.** i **D.M.** u Beogradu

Ubistvo **V.V.** u Novom Sadu

Ubistvo studenta **N.A.** iz Niša

Ubistvo **Ž.T.**

Teško ubistvo za koje je osuđen **A.M.**

Ubistvo **J.M.** iz Beograda

Napomena: svi slučajevi su bili izuzetno medijski propraćeni u RS

FARO tehnologija za forenzičku 3D rekonstrukciju

FARO FOCUS^{3D} LASERSKI SKENERI

(<https://www.faro.com/products/construction-bim-cim/faro-focus/>, nd)

Zašto lasersko **3D** skeniranje lica mesta:

- Izuzetno kratko vreme trajanja skeniranja
- Pouzdanost
- Preciznost
- Prenosanje **3D** lica mesta u sudnicu prikazivanjem na velikom monitoru
- Polazni korak za forenzičku **3D** rekonstrukciju primenom softvera **FARO REALITY**

Klasična fotografija lica mesta
(Šipka N. 2016b.)

Oblak tačaka dobijen skeniranjem lica mesta
FARO FOCUS^{3D} laserskim skenerom u noćnim uslovima
(Šipka N. 2016b.)

Oblak tačaka, dobijen laserskim **3D** skeniranjem se učitava u softver **FARO REALITY** u kom se vrši potrebno modeliranje lica mesta ubacivanjem u scenu modela ljudskog tela, oružja, raznih predmeta, vozila i svega ostalog identifikovanog na licu mesta, a čega nije bilo na licu mesta prilikom skeniranja (npr.: oštećeni je odvežen u bolnicu, vozilo iz kog je pucano je napustilo lice mesta i sl. ili se skeniranje vrši nakon protoka određenog vremena od događaja).

Primer forenzičke 3d rekonstrukcije krivičnog dela ubistva

UBISTVO Ž.T.

(Forenzička **3D** rekonstrukcija krivičnog dela ubistva primenom softvera **FARO REALITY**, bez laserskog skeniranja lica mesta)

Dana **17.06.1999.** godine, u automobilu **VOLKSWAGEN JETTA**, došlo je do sumnjive smrti vozača vozila **Ž.T.** Pored nje, na mestu suvozača je sedeo **S.V.** Na zadnjem sedištu vozila se nalazilo još 4 lica, između ostalih sedeo je i maloletni **V.V.**

U toku vožnje, dolazi do opaljenja iz pištolja CZ M-57, kalibra 7.62 mm, zrno prolazi kroz sedišta vozača **Ž.T.** i usmrćuje ga. Za ovo delo **S.V.** je pravosnažno osuđen. Kaznu je izdržao u celosti.

Uviđajem vozila, utvrđena su sledeća oštećenja na sedištu vozača: „...oštećenje na **zadnjoj** strani sedišta mereno od samog podnožja na gore nalazi se na visini od **37 cm**, a od leve ivice sedišta na **18 cm**. Ovo oštećenje je prečnika **7-8 mm**...” (Presuda Višeg suda, 1999.god.)

Fotografija ZS1

Pozicija oštećenja na **zadnjoj** strani sedišta

„...Na **prednjoj** strani naslona sedišta o kome je reč otvor - oštećenje se nalazi na visini od sedalnog dela sedišta od **34 cm**, a na **21 cm** od leve ivice sedišta - naslona...” (Presuda Višeg suda, 1999.god.)

U softveru **FARO REALITY** ćemo povezati ova dva oštećenja **plavom linijom**.

Fotografija ZS2

Pozicija oštećenja na **prednjoj** strani sedišta

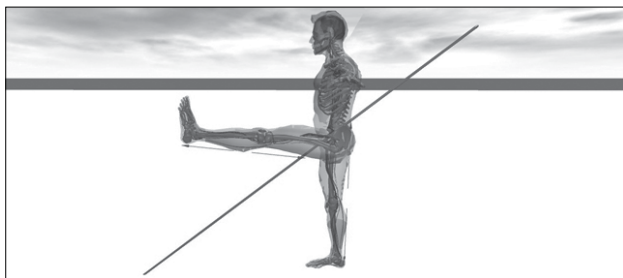

Fotografija ZS3

Bočni izgled putanje projektila na osnovu oštećenja na sedištu vozača

Prilikom obdukcije leša **Ž.T.** utvrđene su sledeće povrede: „...Rupasti defekt kože, sa kružno lišenom natkožicom prečnika do **2mm**, koji se nalazi na **118 cm** od leve potplate i na **4 cm** od srednje linije tela ulevo (u slabinskom predelu levo)... u predelu spoljne strane leve butine, ispod sedalnog dela, a na **80 cm** od leve potplate se nalazi crtast defekt kože dužine **10 mm**...” (Presuda Višeg suda, 1999. god.).

Ove povrede ćemo prikazati na modelu ljudskog tela u softveru **FARO REALITY**. **Žutom linijom** ćemo povezati rane na telu oštećenog. Ova putanja je trajno fiksirana za položaj rana, te prati pomeranje modela ljudskog tela.

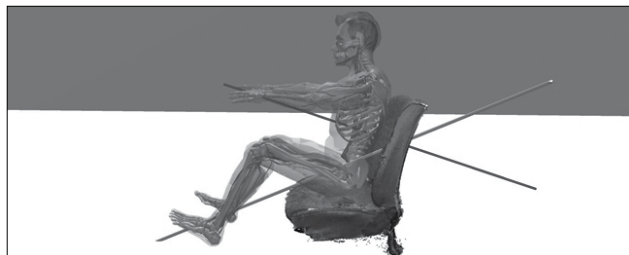
Fotografija ZT1

Putanja projektila kroz telo **Ž.T.** prikazana sa boka

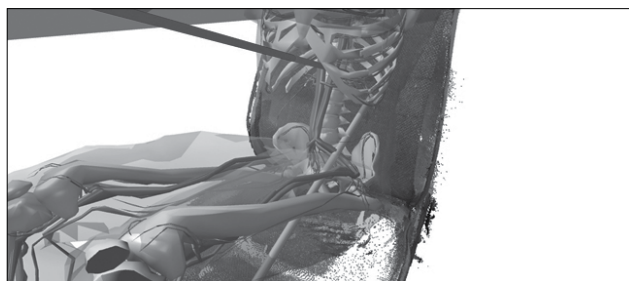
Fotografija ZT2

Rane na telu **Ž.T.** prikazane sa leđa

Fotografija ZV2

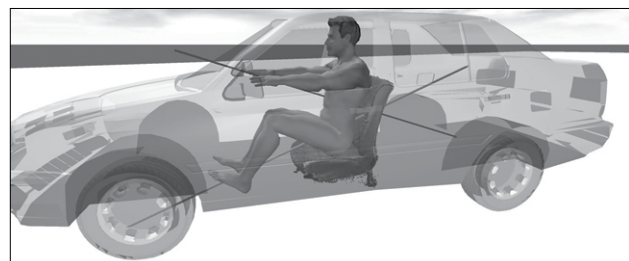
Uporedni bočni prikaz putanje projektila kroz telo vozača i putanje projektila kroz sedišto vozila

Fotografija ZV4

Uporedni prikaz putanje projektila kroz telo vozača sa prikazom oštećenja krvnih sudova i putanje projektila kroz sedišto vozila

Radi realnog prikaza položaja vozača na sedištu u vozilu, u softveru **FARO REALITY** ćemo «ubaciti» položaj vozača na sedištu u model automobila **VOLKSWAGEN JETTA**:

Fotografija ZV5

Uporedni bočni prikaz putanje kroz telo vozača i putanje kroz sedišto vozila

Upoređujući putanju **žute** boje, koja prikazuje putanju projektila kroz telo pokojnog **Ž.T.** i putanju **plave** boje, koja pokazuje putanju projektila kroz sedište vozila, nedvosmisleno je potvrđeno da te dve putanje **ne potiču** od istog projektila.

S obzirom da je pravosnažnom presudom utvrđeno da je u vozilu ispaljen samo jedan projektil, forenzičkom **3D** rekonstrukcijom je nepobitno dokazano da se događaj **nije mogao odigrati** kako je utvrđeno pravosnažnom presudom.

Forenzička **3D** rekonstrukcija je veoma moćan alat za rekonstrukciju krivičnih dela ubistva. Analizom podataka iz dokumenata (skice lica mesta, fotodokumentacije, sudsko-medicinskog veštačenja...) može se rekonstruisati događaj kao da se upravo odigrava pred očima posmatrača, sa korišćenjem preciznih mera koje klasična rekonstrukcija ne može da omogućiti.

To se posebno odnosi na ubistvo koje je izvršeno kada je položaj strelca bio na većoj udaljenosti od položaja pogođenog i na većoj visini.

TEŠKO UBISTVO ZA KOJE JE OSUĐEN A.M.

(Forenzička **3D** rekonstrukcija krivičnog dela ubistva primenom **FARO FOCUS^{3D}** laserskog skenera i softvera **FARO REALITY**).

Okrivljeni **A.M.** je presudom Višeg suda 2013. godine osuđen da je lišio života na podmukao i svirep način **N.T.**

„...Pravilno prvostepeni sud ceni sudsko medicinsko veštačenje kojim su lokalizovane strelne rane na telu oštećenog, položaj oštećenog /da se on nalazio okrenut **leđima** ka ustima cevi povrednog oružja/... (Presuda Apelacionog suda, 2014.god.).

„...Takođe, nije sporno u kom položaju je bio oštećeni, na te okolnosti su se izjasnili angažovani veštaci i nalaze da je u vreme nanošenja svih strelnih rana pok. **N.T.** **zadnjim** delom tela bio okrenut ka ustima cevi povrednog oružja“ (Presuda Apelacionog suda, 2014.god.).

„...Na zadnjoj strani grudnog koša, na visini **143,5 cm** od nivoa tabana i **9 cm** udesno od zadnje središnje linije tela, nalazi se rupast defekt kože dimenzija **1.4 x 1 cm**, oko koga je koža prstenasto nagnječena u širini do **0.3 cm**... na prednjoj strani grudnog koša, na visini **150 cm** od nivoa tabana i **10 cm** udesno od prednje središnje linije tela - rupastim defektom kože zacepljenih ivica posuvraćenih ka upolje, prečnika **0.7 cm**.” (Presuda Višeg suda, 2013.god.).

Opisom defekata kože, **ulazna rana** je na **leđima**, a **izlazna** na **grudima**.

„...U levom sedalnom predelu, na visini **80 cm** od nivoa tabana i **6 cm** ulevo od zadnje središnje linije tela, nalazi se rupast defekt kože dimenzije **0.7 x 0.4 cm**, oko koga je koža prstenasto nagnječena u širini do **0.3 cm**... i završava

se u potkožnim mekim tkivima levog preponskog predela, na visini **94 cm** od nivoa tabana i **6 cm** ulevo od prednje središnje linije tela...” (Presuda Višeg suda, 2013.god.).

U ovom slučaju je jasno da je u pitanju jedna **ustrelna (ulazna) rana**.

„Na zadnjoj strani levog ramena nalazi se rupast defekt kože prečnika **1 cm**, oko koga je koža prstenasto nagnječena u širini do **0.3 cm**. Od opisanog defekta prolazi kanal dužine oko **10 cm** koji prolazi kroz potkožna meka tkiva (deltoidni mišić) i završava se na prednjoj strani levog ramena rupastim defektom kože, prečnika **0.7 cm**, čije su ivice posuvraćene ka upolje...” (Presuda Višeg suda, 2013.god.).

Opisom defekata kože, **ulazna rana** je na **zadnjoj strani levog ramena**, a **izlazna** na **prednjoj strani levog ramena**.

Važno je napomenuti da prilikom obdukcije, **nije vršeno fotografisanje** predmetnih defekata kože.

U toku rada imao sam priliku da pregledam kompletan spis ovog sudskog predmeta. U presudama prvostepenog Višeg i drugostepenog Apelacionog suda, uočio sam niz propusta koji su uticali na krajnji ishod postupka, a na štetu okrivljenog.

Pravni propust: u sudskomedicinskom veštačenju je učestvovalo lice koje:

- nije bilo obuhvaćeno Naredbom o veštačenju (naredba je upućena **fizičkom licu**, veštaku sudske medicine, koje je u svom **Nalazu i mišljenju** navelo da je to drugo lice **učestvovalo** u veštačenju), a to drugo lice, osim što nije bilo obuhvaćeno Naredbom o veštačenju,
- **nije bilo upisano** u Registar sudskih veštaka koji vodi Ministarstvo pravde, te sa zakonske strane nije smelo da veštači, na osnovu **Zakona o sudskim veštacima čl. 8** i
- lice koje je učestvovalo u veštačenju **nije bilo** specijalista sudske medicine, što znači da nije ispunjavalo uslov iz **ZKP RS** da ima stručno znanje, a
- **potpisalo** je sudskomedicinsko veštačenje, što je bio razlog za izuzeće ovog dokumenta.

Stručni propust: u sudskomedicinskom veštačenju, u kom je **učestvovalo** gore navedeno lice, konstatovan je slučaj nezabeležen u teoriji sudske medicine (za rane iz **daljine**, kada ne dolazi do fragmentacije pištoljskog - revolverskog projektila):

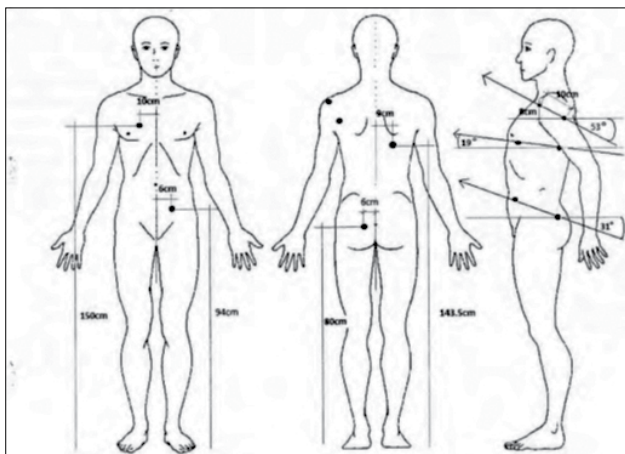
- rane koje su proglašene za **ulazne, veće su od izlaznih** rana (dve rane u gornjem delu tela oštećenog, koje su proglašene za **izlazne** su dimenzije **0.7 cm**, istih dimenzija kao i jedina nesporna **ulazna** rana, na sedalnom delu tela oštećenog. Ove dimenzije ukazuju da je došlo do pogrešnog opredeljenja ulaznih rana u gornjem delu tela oštećenog.)

Pravni propusti u sudskomedicinskom veštačenju su posledica nedovoljnog poznavanja postupka veštačenja u krivičnom postupku od strane suda. Stručni propusti su, najverovatnije, posledica nedovoljnog stručnog znanja lica koje nije sudski veštak, niti je lekar specijalista sudske medicine, a **aktivno** je učestvovalo u procesu veštačenja (kako je naveo sudski veštak - fizičko lice na koga je glasila naredba o veštačenju). Da je **aktivno** učestvovalo u veštačenju, ovo lice dokazuje i svojim potpisom i stručnim zvanjem na ovom dokumentu: **lekar na specijalizaciji**.

Ovi stručni propusti su usloveli, kao što ću forenzičkom **3D** rekonstrukcijom pokazati, da veštak balističar unese pogrešne podatke u svoj **Nalaz i mišljenje**, te za **180°** okrene putanje projektila kroz gornji deo tela oštećenog.

U balističkom veštačenju (**str. 2**), defekti na modelu ljudskog tela na **zadnjoj strani grudnog koša** i na **levom ramenu** su predstavljeni kao **ulazne rane**. Shodno tome, pružanje kanala rana je opisano ka **napred** i **naviše**. Rana u sedalnom delu je jedina, shodno tome i **ulazna rana**.

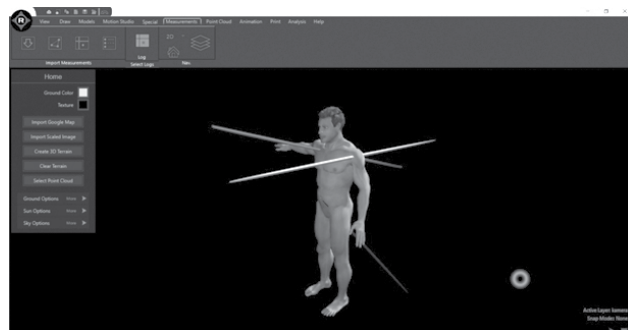
Skica prikazuje ulazne i izlazne rane, kao i pružanje kanala rana

(Presuda Višeg suda, 2013.god.)

Na bočnom prikazu ljudskog tela (krajnji desni položaj), vide se kanali rana kako se pružaju od **zadnjeg** dela ka prednjem delu **naviše**.

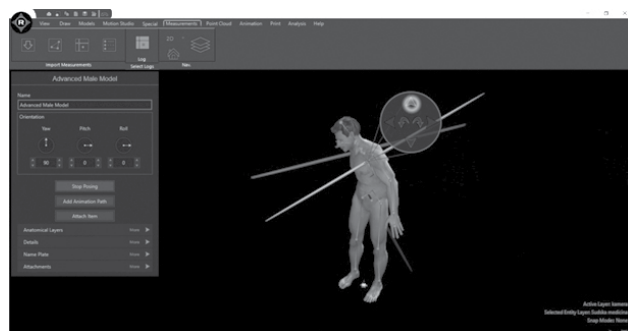
Ovakav statički prikaz ljudskog tela u uspravnom položaju ima **ozbiljne nedostatke** kod određivanja putanje projektila, jer ne uzima u obzir realni mogući položaj tela prilikom pogotka projektilom.

Za razliku od veštaka balističara, koji putanju projektila može da prikaže samo na fiksirana tri položaja ljudskog tela, u forenzičkoj **3D** rekonstrukciji u softveru **FARO REALITY** te mogućnosti su dosta raznovrsnije.

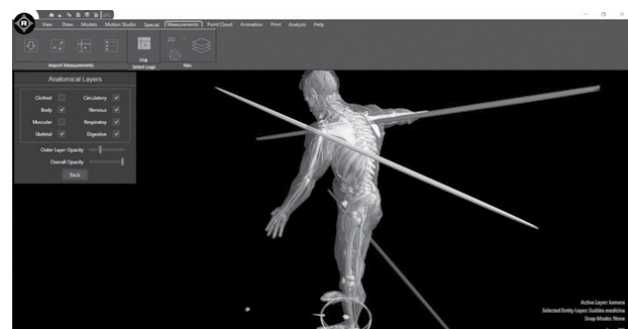
Fotografija A1

Postavljanje modela u željenu poziciju u softveru FARO REALITY
Putanje projektila prate promenu pozicije tela

Fotografija A2

Postavljanje modela u željenu poziciju u softveru FARO REALITY
Putanje projektila prate promenu pozicije tela

Fotografija A3

Postavljanje modela u željenu poziciju u softveru FARO REALITY

Putanje projektila prate promenu pozicije tela

Na sledećoj fotografiji prikazano je skenirano lice mesta, izvršeno **FARO FOCUS^{3D}** laserskim skenerom i jasno se vidi **nagib terena udesno, na dole**.

Fotografija A4

Lice mesta sa prikazanim pružanjem nagiba terena **udesno, na dole**

Da su veštaci koji su učestvovali u kombinovanom sudsko-medicinskom i balističkom veštačenju u obzir uzeli **nagib terena** lica mesta događaja, zajedno sa pružanjem kanala rana na gornjem delu tela oštećenog koji određuju putanje projektila, došli bi do zaključka da **nije bilo moguće** da je oštećeni **zadnjom** stranom tela bio okrenut ka ustima cevi povrednog oružja u trenutku kada su ga projektili pogađali u taj deo tela.

Izjava okrivljenog A.M.:

„...Nisam bio siguran da li sam sve metke u njega ispucao dok je bio **okrenut prema meni**. Moguće je da sam ga pogodio i od pozadi, dok je bežao u Dunav...” (*Presuda Višeg suda 2013.*).

Iz iskaza okrivljenog, vidi se da je ona u suprotnosti sa utvrđenim činjeničnim stanjem prvostepenog Višeg suda u Novom Sadu, kao i sa mišljenjem veštaka.

Forenzičkom **3D** rekonstrukcijom u softveru **FARO REALITY** ću proveriti da li se međusobni položaj okrivljenog i oštećenog, kao i putanje projektila na osnovu pružanja kanala rana uklapaju sa izgledom lica mesta, tj. da li je prostorno izvodljiva verzija koju je pred istražnim sudijom izneo okrivljeni:

Fotografija A5

Prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjem delu grudnog koša udesno

Položaj oštećenog je moguć na bilo kojoj poziciji duž crvene linije koja prikazuje putanju projektila. Podaci iz spisa predmeta ne ukazuju na tačan položaj oštećenog, već samo da je rastojanje između usta cevi povrednog oružja i oštećenog bilo veće od 50 cm.

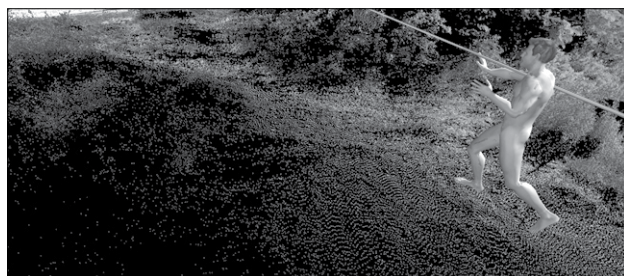
Fotografija A6

Prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjem delu grudnog koša udesno

Fotografija A7

Prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjem delu grudnog koša udesno

Fotografija A8

Uvećan prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjem delu grudnog koša udesno

Fotografija A9

Prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjoj strani levog ramena

Fotografija A10

Uvećan prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na prednjoj strani levog ramena

Fotografija A11

Prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na sedalnom delu

Fotografija A12

Uvećan prikaz moguće putanje projektila na osnovu pružanja kanala rane za ranu na sedalnom delu

Za razliku od utvrđenog činjeničnog stanja iz presude suda o međusobnom položaju okrivljenog i oštećenog prilikom ispaljivanja projektila (za koji sam ukazao da nije moguć), forenzičkom **3D** rekonstrukcijom izjave okrivljenog pred istražnim sudijom, potvrđen je kao moguć međusobni položaj okrivljenog i oštećenog, kao i putanje projektila na osnovu pružanja kanala rana, jer se ova izjava uklapa sa izgledom lica mesta, tj. prostorno je izvodljiva.

Propusti koje sam uočio (pravne i stručne prirode) ukazuju na neophodnost korišćenja mehanizma u vidu zahteva za ponavljanje krivičnog postupka, jer je evidentno da su se pojavili novi dokazi u vidu forenzičke **3D** rekonstrukcije, „... kojih nije bilo kada je izricana kazna zatvora ili sud za njih nije znao iako su postojali, a oni bi očigledno doveli do blaže krivične sankcije“ (**ZKP RS čl. 473 st. 1 tačka 6**)).

U jednoj svojoj presudi, **Vrhovni sud Republike Hrvatske** je forenzičku **3D** rekonstrukciju prihvatio kao novi dokaz.

8. Završno razmatranje

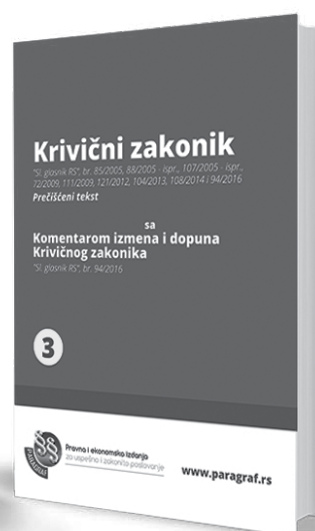
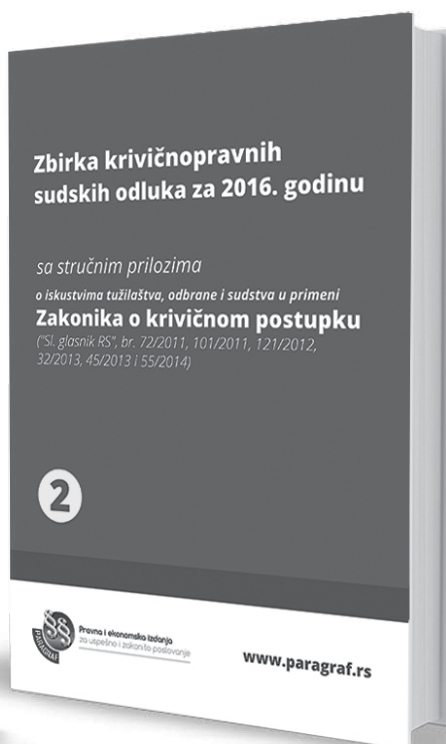
Forenzičkom **3D** rekonstrukcijom može se, korišćenjem dokumenata iz sudskog predmeta: zapisnika o uviđaju, skice lica mesta, fotodokumentacije i dr., rekonstruisati događaj ubistva kao da se upravo odigrava pred očima posmatrača. Međusobni položaj tragova i preciznost izmerenih dužina je na nivou koji igrana rekonstrukcija ne može da omogućiti.

U Republici Srbiji, **Centar za forenzička istraživanja doo Novi Sad** je u nekoliko krivičnih postupaka za krivična dela ubistva koristio forenzičku **3D** rekonstrukciju.

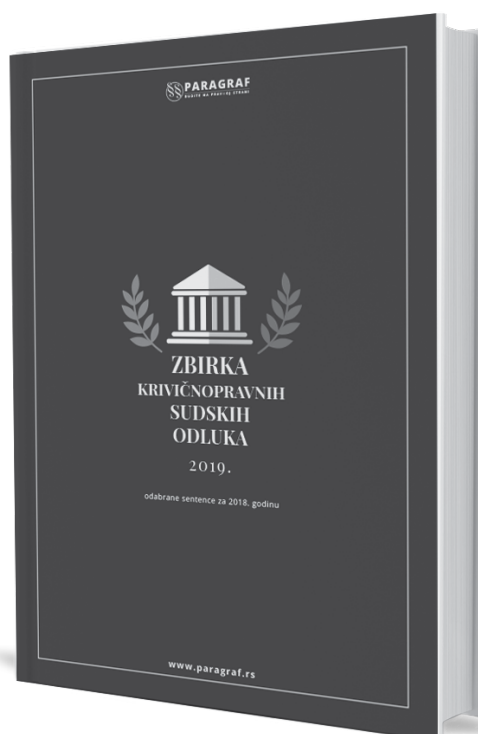
Tužilaštva i sudovi prilikom rekonstrukcije krivičnih dela ubistva i dalje pribegavaju igranoj rekonstrukciji, što je isključivo stvar dosadašnjeg rada i navike, a i postojeće opreme kojom raspolaže **MUP RS**.

Zahtevi koji će se sve više postavljati pred policiju, tužilaštvo i sudove, kao i pitanja na koja će morati da pruže odgovor, doprineće da će se sve više koristiti metoda forenzičke **3D** rekonstrukcije krivičnih dela ubistva, upravo zbog svoje osobine koja joj daje prednost u odnosu na igranu rekonstrukciju: prenošenje lica mesta u sudnicu putem velikog monitora i prikaz u **3D** prostoru.

(Tekst je deo specijalističkog rada studenta **Specijalističkih studija forenzike** Fakulteta za fizičku hemiju Univerziteta u Beogradu, direktora **Centra za forenzička istraživanja doo Novi Sad Nenada Šipke**).

Pravna i ekonomska izdanja
 za uspješno i zakonito poslovanje

PORUČITE NAŠA IZDANJA

PRIRUČNICI • KOMENTARI • ZBIRKE

NA AKTUELNE TEME

DETALJNIJE INFORMACIJE I PORUČIVANJE NA

www.paragraf.rs

PRIRUČNIK ZA PRIMENU ZAKONA
O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA
O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU

Pretprodajna cena

2900 din

KOMPLET ZA PRIPREMU
ZA POLAGANJE ISPITA ZA SLUŽBENIKA
ZA JAVNE NABAVKE - 3 KNJIGE

~~3500 din~~

1500 din

ZBIRKA KRIVIČNOPRAVNIH
SUDSKIH ODLUKA

• Odabrane sentence za 2018. godinu •

1500 din

PRIRUČNIK ZA
PRIMENU ZAKONA
O PRIVREDNIM DRUŠTVIMA

- KOMPLET OD 2 KNJIGE
I ELEKTRONSKO IZDANJE

2500 din

ROKOVNIK ZA SUDIJE,
ADVOKATE, JAVNE BELEŽNIKE
I JAVNE IZVRŠITELJE ZA 2020.

890 din

ROKOVNIK ZA 2020.

790 din

ZBIRKA SUDSKIH ODLUKA
SUDOVA OPŠTE
I POSEBNE NADLEŽNOSTI,
ODABRANE SENTENCE
ZA 2017. GODINU

900 din

VODIČ ZA UPRAVLJANJE ZGRADAMA

2500 din

KOMPLET KRIVIČNOPRAVNE
LITERATURE

2500 din

ZAKON O IZVRŠENJU I OBEZBEĐENJU
KOMPLET OD 3 KNJIGE

2500 din

KONTAKT: 011/2750-024 • 011/2750-025 • 021/457-421

ŠTAMPANA IZDANJA

Budite na pravnoj strani

SAVETOVANJE

Najnovije izmene i dopune Zakona o izvršenju i obezbeđenju

Učesnici će imati priliku da se upoznaju sa brojnim novinama koje su u postupak izvršenja i obezbeđenja donele najnovije izmene Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Na samom savetovanju ove bitne i sistemske novine u izvršnom i postupku obezbeđenja biće posebno objašnjene.

NIŠ - 10.10.2019. | NOVI SAD - 15.10.2019. | BEOGRAD - 21.10.2019.

DETALJNIJE NA: www.paragraf.rs

Pravna i ekonomska izdanja
za uspešno i zakonito poslovanje